

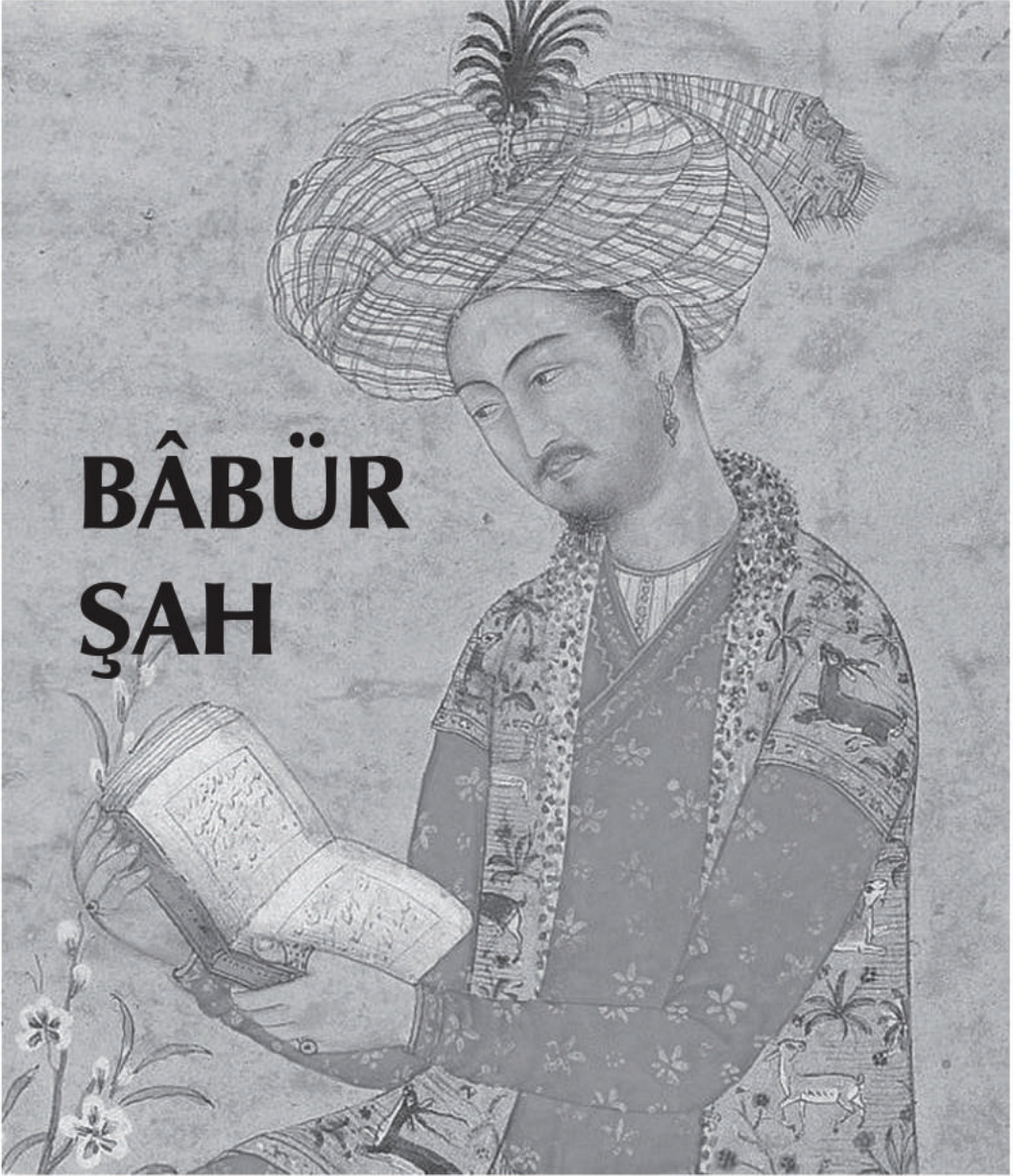
Gerçek Tarih®

[.com.tr](http://gercek-tarih.com.tr)

Tarihi farklı okuyun

BÂBÜR ŞAH

RECEP GARİP-CIHAN PİYADEOĞLU-MAHMUT ÖZBAY-ZAFER ERGİNLİ-H.HİLAL ŞAHİN-ULVİ SARAN
LÜTFİ BERGEN-CEVAT AKKANAT-ABDULAZİZ TANTİK-MURAT ONARAN-AHMET RIZA ACAR
MEHMET POYRAZ-HAZAL VUSLAT İŞÇİ-MUHAMMED İŞİK-SELİMCAN YELSELİ-İLYAS MİFTAKHOV

Ekranların sevilen bankası

Dünyaya akıllı ekranlarımız yoluyla ulaştığımız bu çağda VakıfBank olarak teknoloji yatırımlarımızla yenilikçi çözümler üretiliyor, VakıfBanklıların bankacılık işlemlerine en hızlı, en kolay ve en güvenli şekilde ulaşması için çalışıyoruz. Bizi ekranların sevilen bankası yapan işte bu.

VakıfBank, daima seninle.

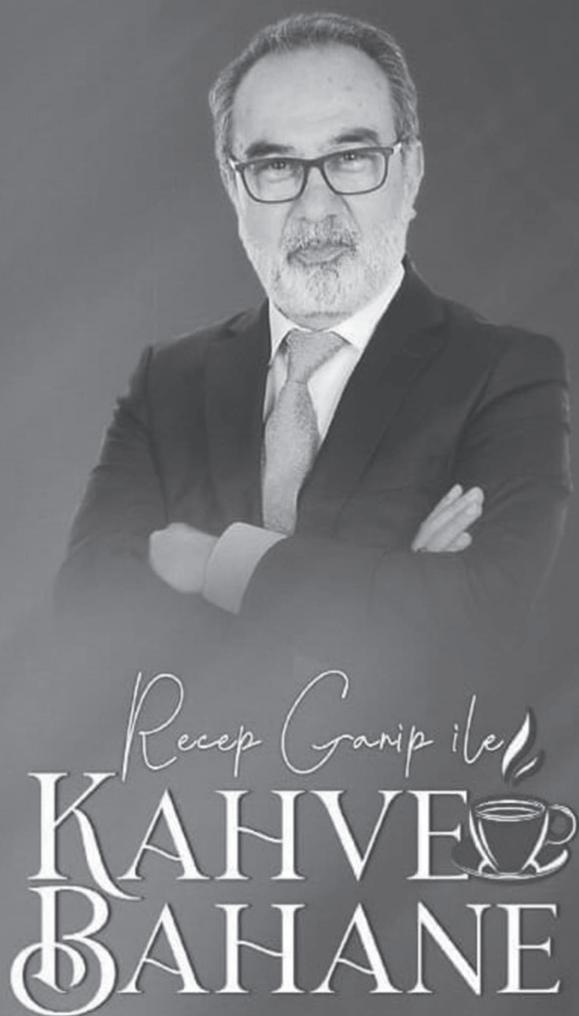
#dijitalkolaylaştırır

444 0 724 | vakifbank.com.tr

VakıfBank
Burası Sizin Yeriniz

 | vakifbank

frekanslar

4A (HD)

FREKANS: 12.380
POL: DİKEY (V)
SEMBOL: 27.500
FEC: ¾

JHD YAYIN

4A (SD)

FREKANS: 12.422
POL: YATAY (H)
SEMBOL: 30.000
FEC: ¾

JSD YAYIN

Pazar

13.00

DIYANET TV

Gerçek Tarih®

ISSN: 2792-0372

e-Dergi ISSN: 2791-9633

Ocak 2022

Yıl: 1 Sayı: 1

İmtiyaz Sahibi ve

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Mehmet Poyraz

Genel Yayın Yönetmeni:

Mehmet Poyraz

Yayın Koordinatörü:

Muhammed Işık

Çizimler:

Hazal Vuslat İşçi

İçerik Editörü:

Fatma Yılmaz

İletişim ve Basın Bültenleri:

gercektarih.comtr@gmail.com

WhatsApp:

+905416738580

Mizanpaj:

Gerçek Tarih

Yayın İdare Adresi:

Mebusevleri Mah. Turgut Reis Cad.

No: 14/2 Çankaya/Ankara

Yayın Türü:

Aylık Yaygın Süreli

Baskı-Cilt:

Step Dijital Vadi Grafik Ltd. Şti.

İvedik Organize Sanayi

1420.Cad. No:58/1-2-3-4-5

Ostim Yenimahalle/Ankara

0 312 395 85 71

Baskı Tarihi:

07.01.2022

gercektarih.com.tr

YAYIN KURULU

Başkan:

Recep Garip

Üyeler:

Prof. Dr. Mahmut Özbay

Prof. Dr. Zafer Erginli

Dr. (phd) Murat Onaran

Abdulaziz Tantik

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Cihan Piyadeoğlu

Doç. Dr. H. Hilal Şahin

Azerbaycan Temsilcisi

Azer Hasret

azer@azerhasret.com

+994503352795

Sosyal Medya

Twitter: @gercektarih_tr

Facebook: @gercektarih.comtr

Instagram: @gercektarih_tr

You Tube: Gerçek Tarih TV

İletişim Telefon

0 541 673 85 80

Marka Tescil No:

2021/080913

Kurumsal 12 Ay Abone Bedeli: 840 TL

Yazar içeriklerinden yazarları sorumludur ve Gerçek Tarih'in görüşünü ifade etmez.

Kaynak göstermek şartıyla içeriklerden alıntılar yapılabilir. Gerçek Tarih, Basın Meslek İlkeleri'ne uyar.

Bu Sayıda

Yeni Yılda Yeniliklerle-4

MEHMET POYRAZ

Zahirüddin Muhammed Bâbü
(1489-1530)-4

H.HİLAL ŞAHİN

Allah Tarihe Müdahale Eder-14

ABDULAZİZ TANTİK

Mustafa Yazgan'ın Kıymet Verdiği 10
Yaşındaki Çocuk-19

ULVİ SARAN

Aklın ve Bilimin Hocası: Prof. Dr. Şaban
Teoman Duralı-20

MUHAMMED İŞİK

Modernliğin Kurucu Düşünürü Olarak
İbn Haldun-24

LÜTFİ BERGEN

Temel Sorun Açısından Algı ve
Enstrümanları-28

MURAT ONARAN

Bilinçlenme Adına İçinde Bulduğumuz
Durumu İyi Analiz Etmeliyiz-33

MAHMUT ÖZBAY

Çağrı Bey-37

CİHAN PİYADEOĞLU

Yeni Yüzyıl, Yeni Doğumların ve Türk'ün
Yüzyıldır-41

RECEP GARİP

Sezai Karakoç Gözüyle Mevlânâ I -47

ZAFER ERGİNLİ

Atatürk'ün Vefatı Tatarlar Arasında Nasıl
Karşılandı?-56

İLYAS MİFTAKHOV

Elon Musk'ın Neuralink Projesi ve
Theseus'un Gemisi-58

SELİMCAN YELSELİ

Türk Siyasi Hayatının Öksüz, Yetim ve
Çiftçi Başvekil'i Adnan Menderes-60

AHMET RIZA ACAR

Hukukçu Şairler Şiir Seçkisi-72

CEVAT AKKANAT

2Cumhurbaşkanı Erdoğan'a "Sezai
Karakoç" Teklifi-76

Bâbürlülük Devleti, Ekber Şah ve Dîn-i
İlahî-77

MEHMET POYRAZ

Gerçek Tarih dergisi Turkcell Dergilik
uygulamasında-80

ZAHÎRÜDDÎN MUHAMMED BÂBÜR (1489-1530)

Doç. Dr. Hilal Şahin

Bâbürlü Devleti'nin kurucusu (1526-1530) ve ilk hükümdarı olan Babür Şah, 14 Şubat 1483'te Fergana'da doğdu. Babası Timur'un torunlarından Fergana hâkimi Ömer Şeyh, annesi Cengiz'in torunlarından Yünus Han'ın kızı Kutluğ Nigâr Hanım'dır.

Baba tarafından Timur'a, anne tarafından Cengiz Han'a dayanan bir soyun temsilcisi olan Babür Şah, bu nedenle kendisini her iki güçlü geleneğin de vârisi olarak görür. O, bir anlamda bu iki geleneğin Hindistan'da kendi bayraktarlığı altında yeneden neşvü nemâ bulmasını arzulamaktadır: "Sâhibkıran (Timur) veya Cengiz Han neslinden olanların hepsi bargâhımıza gelsinler; Hak sübhânehû Hindistan memleketlerini bize ihsan buyurmuşlar, gelsinler ki beraberce ve birlikte bu devlet işlerini görelim." Ancak Bâbürlü Şah, Moğol geleneğinden ziyade Timurî geleneğe daha yakın durmaktadır. Her ne kadar Timurî gelenek Moğol geleneğinin tamamlayıcısı olarak görülebilirse de Bâbürlü Şah, Cengiz Han töresine sıkı sıkıya bağlılık iddiasında değildir: "Önceleri bizim baba ve ağalarımız Cengiz töresine çok riayet ederlerdi. Mecliste, divanda, ziyafet ve yemekte, oturmakta ve kalkmakta bu töreye karşı hareket etmezlerdi. Cengiz Han'ın töresi, muhakkak onunla amel edilmesi lâzım gelen katî bir kanun değildir. Fakat bir kimseden iyi bir nizam kalmışsa, onunla amel etmek lâzımdır; eğer babalar kötü bir iş yapmışlarsa, onu iyi bir işle değiştirmek lazımdır."

Bâbürlü Şah'ın birkaç yerinde Moğol ulusunun açıkça eleştirildiği görülür. Bâbürlü Şah Moğol ulusunu kötülük, bozgunculuk ve yağmacılıkla itham eder. Ancak Bâbürlü Şah'ın bu eleştirileri, Hindistan'a yerleşmesinden önce yaptığını göz ardı etmemek gerekir. Hindistan'da yeni bir devlet kuracak olan Bâbürlü Şah yalnızca Türklerle değil, Moğollarla da iyi geçinmek durumundaydı. Bâbürlü Şah, hayatını yeni bir Timurî devlet kurmaya adanmış ifade etmektedir. Nitekim onun, Timur'un payitahtı olan Semerkand'ı ısrarla ele geçirme teşebbüsü bu gayesinin bir tezahürüdür. Bâbürlü Şah, "Yüz kırk yıla yakın, Semerkand payitahtı bizim ailede idi" derken Timurî gelenekteki sürekliliğe işaret etmektedir.

Gerçek
Tarih

Bâbü'r'ün çocukluğu hakkında fazla bilgi yoktur. Annesiyle birlikte Endican'da iken babasının ölümü üzerine babasının yerine 12 yaşında Fergana hükümdarı olduğunu, böylece 1494 yılında, sonu Hindistan da bir imparatorluk kurmaya varan macera dolu yaşamına ilk adımını attığını biliyoruz.

Bâbü'r, Risâle-i Validiyyesi'ne şu sözlerle başlıyor: “899 sene-i hicriyesinin Ramazan ayında avn-i hakla Fergana Hükümdarı olmuştum. Hindistan'da, livâyı İslâmiyet ve tevhid-i rekzeden aba ve ecdadımın tasavvurlarının bir dereceye kadar akim kalmış olduğunu gördüğüm için hem onların teşebbüslerini ikmâl, hem de Müslümanlığı hakkıyla a'lâya çalışmaya cezm ettim.”

Bâbü'r Şah'ın siyasi mücadeleleri üç ana bölümde ele alınabilir: Fergana hâkimiyeti (1494-1504), Kâbil hâkimiyeti (1504-1526) ve Hindistan hâkimiyeti (1526-1530). Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki o zamana kadar Timur sülalesinden bulunan hükümdarlar “mirza” namıyla anılırken, Babür Şah, bu kaideyi bozarak kendisine “şah” lakabıyla hitap edilmesini istedi.

Gerçek
Tarih

Bâbü'r Şah'ın asıl gayesi Endican'da saltanat sürmek değil atalarının vaktiyle sahip buldukları Semerkant'ı ele geçirmektir. 1497 ve 1501 yıllarında kısa sürelerle iki defa Semerkant'a hâkim oldu. Mâverâünnehir'in kuzeyinde güçlenen Özbek Hükümdarı Muhammed Şeybânî Han (1500-1510) Bâbü'r Şah'ın en tehlikeli rakibi idi. İran'da ise Şah İsmail, Safevi Devleti'ni kurmuştu ve sınırlarını Ceyhun ötesine kadar genişletme gayesini güdüyordu. Bâbü'r Şah, Özbeklerle Ser-i Pül'de giriştiği savaşta mağlûp oldu ve Taşkent'teki dayısının yanına sığındı. Ancak uğradığı başarısızlıklara rağmen sağlam iradesinin yardımı ile tekrar eski gücüne kavuştu. Az sayıdaki Türk ve Moğollarla birlikte Hindukuş dağlarını aşarak Kâbil'e indi, şehri ele geçirip buraya yerleşti (1504). Semerkant'ı da tekrar ele geçirmekten vazgeçmemişti. Safevîlerin yardımıyla Semerkant ile Buhara'yı ele geçirmesi karşılığında Şii'lerin bazı isteklerini kabul etmek zorunda kalarak Sünnî olmasına rağmen hutbede ve paralarda Şah İsmail'in adını zikrettirdiği rivayet edilir. Ancak mevcut durum zamanla değişerek Özbekler tekrar Mâverâünnehir'de güçlendiği ve Bâbü'r'lülere karşı tutumlarını sertleştirdiği; Bâbü'r Şah'ın da artık Semerkant'ta tutunamayacağını anlamasıyla şansını Afganistan'da merkezi Kâbil olmak üzere yeni bir devlet teşkili için denediği ve bunda da muvaffak olduğunu söylemek mümkündür. Bâbü'r Şah öncelikle, Mâverâünnehir ve Semerkand ve Bedaşşan ve Endican vilayet ve eyaletlerini teshir ettikten sonra Kâbil, Kandahar, Lahor, Delhi ve Agra'yı fethetti. Böylece, Afganistan, Belucistan ve Kuzey Hindistan sınırlarına girmiş oldu. Daha sonra atasının mirasçısı olarak bu topraklarda hak iddia ederek 1519-1526 yılları arasında Hindistan'a beş büyük sefer düzenledi. Bâbü'r Şah, hatıratında Hindistan fethinin

gecikmesine kardeşleri arasındaki anlaşmazlıklar ve emirlerin gevşekliğinin sebep olduğunu yazmaktadır. Bu sırada doğan bir şehzadeye Hindâl adının verilmesi de Bâbü Şah'ın Hindistan fethini ne kadar arzuladığını göstermektedir. Hindistan'a düzenlediği seferler sonunda bütün Kuzey Hindistan'ı kontrol altına alıp 1526'da Delhi Sultanlığı'na son vererek günümüzdeki Afganistan, Pakistan ve Hindistan toprakları üzerinde Babür İmparatorluğu'nu kurmuş ve Hindistan'da Türkler için son defa bir hâkimiyet alanı teşekkül etmiştir. Bu sırada Kuzey Hindistan Lûdîler tarafından idare edilmekteydi. Babür Şah hatırlayacağımız üzere Hindistan'a beş sefer yapmıştı. Altıncı seferinde Hindistan'ın en güçlü lideri Delhi Sultanı İbrahim Ludi ile Nisan 1526'da Panipat Savaşı'nda karşı karşıya geldi. Sultan İbrahim Ludi'nin 100 bin asker ve bin filden müteşkil büyük ordusunu 13.500 askeriyle yedi saat içerisinde büyük bir mağlubiyete uğrattı. Zaferin hemen ardından Delhi ve Agra'yı alıp Agra'yı başkent yaptı. Onun ölümüyle Lûdîlerin hâkimiyeti sona erdi. Bu savaş onun en büyük zaferidir. Savaşın kazanılmasındaki en büyük etken, Babür'ün "asrımızın biricigi" şeklinde andığı Osmanlı subayı Mustafa Rumi'nin başında bulunduğu topçu taburuydu. O dönemde o bölgede Babür'ün ordusu dışında hiçbir ülkenin ordusunda top kullanılmıyordu. Bâbü Şah bu seferden sonra Delhi ve Agra'yı da süratle ele geçirdi. Artık, Bâbürlülere Devleti (Hint-Türk İmparatorluğu 1526-1858) kurulmuştu. Zaferden sonra Babür Şah, Agra sarayına girerek kendisini Hindistan Sultanı ilan etti. Babür'ün Panipat Savaşı'nda kazandığı zafer ve Delhi Sultanlığına son vermesi Hinduları korkutmuştu. Çitor Racası Rânâ Sangâ'nın 200 bin piyade, 1000 süvari ve 1000 savaş filinden oluşan Hindu ordusuyla Babür'ün ordusu 15 Şubat 1527'de Kanya Savaşı'nda karşı karşıya geldiler. Savaş birkaç saat içinde Babür'ün zaferiyle sonuçlandı. Babür on mislinden fazla karşı kuvveti üstün ateşli silahlar ve taktik gücüyle yenilgiye uğratmıştı. Babür Şah, Hindistan'ın son büyük hükümdarı olarak kabul edilen Çitor Racası Rana Saga'yı yendikten sonra Gazi unvanını almıştır. Bu zafer Babür'ün Müslüman olmayan bir hükümdara karşı kazandığı ilk zaferdi ve ona İslam dünyasında büyük ün kazandırdı.

Bâbü Şah bu tarihten itibaren ülkenin birçok bölgesini de ele geçirerek kısa saltanatı sürecinde devletin adını tarihe yazmayı başardı. Böylesine dolu geçen siyasi hayatına rağmen Bâbü Şah, aynı zamanda çağının dikkate değer bir bilim ve sanat adamıdır. Kurduğu devlet ve tarihte oynadığı önemli rol bakımından Türk tarihinin önde gelen simalarından biridir. Birçok yazar, o devirde pek az hükümdarda görülen meziyetleri şahsında toplamış olan Bâbü Şah'a hayrandır ve başka hiçbir kahramanın kendisini onun Bâbürmâme'sindeki kadar güzel tasvir edemediği kanaatinde dirler. Birçok araştırmada karşılaştığımız bilgilerden hareketle, Bâbü Şah'ın

kılıç kullanmakta, ok atmakta, ata binmekte yetenekli olduğu kadar insan ruhunu tanımakta, fertleri ve toplumları idare etmekte de o derece başarılı olduğunu söylemek gerekir. İleri görüşlü bir devlet adamı ve cesur bir komutan olarak bilinen Babür Şah, aynı zamanda merhametli ve şefkatli bir devlet adamıdır. Spor ve ava olan merakını bilmeyen yoktur. Ayrıca fikrî ve edebî meselelerle uğraşmaktan zevk aldığını da eserlerinden anlamak mümkün. Babür Şah, kendi el yazısıyla birçok eser meydana getirmiştir ki, bugün bu eserler Londra ve Hindistan kütüphanelerinde bulunmaktadır. Değişik alanlarda kaleme aldığı dikkate değer eserlerine başlık koymamıştır; ancak, eserlerinde hatıratı için “Vakâyi”, fıkha dair eseri için “Mübeyyen” tasavvufa dair eseri için “Vâlidîyye Risalesi”, “Divan” isimlerini zikreder. Eserlerinin bugün bilinen isimleri sonradan verilmiştir. Bazı besteler de yaptığı bilinen Bâbü Şah, güzel sanatların hemen hepsiyle yakından ilgilenmiştir. Aynı zamanda iyi bir hattat olan Bâbü Şah, “hatt-ı Bâbüri” adıyla yeni bir hat icat etmiş; şiir ve edebiyata dair Çağatay şiir ve nesrinin en güzel ve orijinal örneklerini vermiştir.

Gerçek
Tarih

Öte yandan Babür Şah Batı’da çok az tanınmaktadır. Türk tarihçiliğinde de hak ettiği yeri bulamayan Babür Şah’ı tanıtmak çok da kolay bir iş değil aslında. Dönemle yakından ilgilenen Jean Paul Roux Babür Şah’ı neden yazdığını şöyle anlatıyor: “Babür Şah doğrudan Batı tarihine müdahale etmemiş, sesi ya da öfkesi Avrupalıların atalarının yüreklerine uzaktan bile korku salamamıştır. Bizden o kadar uzak bir dünyaya aittir ki, bu kişiliği nasıl ele almamız gerektiğini bile bilmiyoruz. Oysa beni tarihte daha derinden etkileyen başka biri daha olmamıştır. Bir yazarın kendisini güçlü biçimde etkilemeyen birine yıllarını adayabileceğimi sanmıyorum, elbette bu etkilene nefret duygusuyla da esinlenebilir! Tarafgirlik tarihçiye göre değildir; burada, araştırmacı ruhuna sadık ve nesnel kalmak kaygısı taşıyan kişileri kastediyorum: Ancak tarafsızlık sonuçta kayıtsızlıktır ve kayıtsızlık bir ruhu gün ışığına çıkaramaz, bir ruhu anlayıp eylemlerini yorumlayamaz. Tutku gereklidir. Az da olsa aşk olmalıdır... Sonra onunla karşılaştım. Kâbil’de bir sonbahar günüydü. Tozlu tepeleri, bakımsız bahçelerin artarda dizildiği taraçaları aşarak mezarına ulaştım. Burada uzun bir süre hareketsiz kalakaldım, kendimi kandırarak bunun yorgunluktan olduğunu düşündüm, ama aslında ne olduğunu bilmiyorum, belki de etrafımdaki çarşafli kadımlar ya da suratı kırış kırış olmuş ve gülümseyerek bakan şu sevimli ihtiyar yüzünden, kim bilir? Belki de Babür’ün yeniden dirilişi ve ebedi yaşamı beklerken altında uyuduğu şu mezar taşı yüzünden. O günden sonra Babür’ü bir daha asla terk edemedim. Onu okudum. Şiirlerinden birkaçını ezberlemeye çalıştım. Adımlarını izlemeye ve yaşamı boyunca yürüdüğü yolları yeniden kat etme ye çalıştım. Düşüncelerinin hâlâ hayatta olduğu Semerkand’a, itibarına karşı koyamadığı Herat’a, fethetmek için

onca çaba gösterdiği Kandahara, rüyasının vücut bulması için boş yere beklediği Kunduz'a, Buhara'ya, Gazne'ye, Taşkend'e ve yeniden Semerkand'a ve doğduğu küçük şehir Endican'ı da barındıran, bir türlü ele geçiremediği için onu öfke ve üzüntüye boğan Fergana ya gittim. Sevâd ve Kühet'i aşarak Hayber Geçidinden defalarca geçtim, Hindistan'a ilk saldırısını başlattığı bu tuhaf kasabayı ziyaret ettim. Sonra Dehli'ye [Delhi], Agra'ya ve Lâhûr'a geri döndüm. Gazne'nin güneyinde bulunan ve Babur'u çok etkileyen büyük gölü ziyaret ettim. Meydan vadisine tırmandım. İstelif pazarında dolaştıktan sonra, yaşlılıklarından neredeyse ölü olduğu düşünülen ve Babür tarafından dikildiği söylenen ağaçların bulunduğu bahçelerde dinlendim. Tarihe mal olmuş tüm büyük insanlar içinde Babur belki de hâlâ -ne kadar daha böyle devam edeceği bilinmez- en canlısıdır..." İşte bu sözler Babür Şah'ı anlatmak için aslında kâfi derecede önem arz ediyor.

Gençliğinden beri çok sık hastalanan, özellikle bataklik hummasından zaman zaman ölümlerle pençelesen, bu arada birkaç defa zehirlendiği bilinen Bâbü Şah'ın, Delhi hükümdarı İbrahim Lûdî'nin annesi tarafından çeşnigir Ahmed aracılığıyla verilen zehir yüzünden yatağa düştüğü rivayet edilir. Öte yandan sıtma hastalığına da tutulduğu söylenir. Gün geçtikçe hastalığının giderek ağırlaşması üzerine bütün emirleri huzuruna çağırarak oğlu Hümâyun'u hükümdar ilân etti ve onlardan bağlılık yemini aldı. Üç gün sonra da 26 Aralık 1530'da Agra'da vefat etti. Naaşı Cemne nehri kenarındaki Nûr-Efşân bahçesinde toprağa verildi. Vasiyeti gereğince de altı ay sonra Kâbil'e taşınarak Bağ-ı Bâbü Şah da yakınlarının yanına gömüldü. Şah Cihan 1646'da Bâbü Şah için muhteşem bir türbe inşa ettirdi. Bâbü Şah'ın on sekiz çocuğu olmuştu. Öldüğünde dört oğlu ile üç kızı hayatta idi. Bunlar Hümâyun, Kâmrân, Askerî, Hindâl, Gülreng, Gülçehre ve Gülbeden'dir.

Tarihin en büyük figürlerinden biri olan Babür Şah'ın temellerini attığı imparatorluk, Büyük Hint-Türk İmparatorluğu olarak tanınan Babürlüler Devleti -her ne kadar onun gibi ve onun sayesinde bir Türk, daha doğrusu bir Mâverâünnehir imparatorluğu olsa da- tarihin en önemli siyasi ve kültürel oluşumlarından biri olmakla kalmamış, en uzun süreli olanların arasında da yerini almıştır. Oğulları ve torunları bu imparatorluğu zamanla güçlendirmiş ve tüm Hindistan'a yaymışlardır; adları insanlığın hafızasına kazınmıştır: Hümayun, Ekber, Cihangir, Şah Cihan, Evrengzip, 1766 yılında İngiliz Doğu Hindistan Şirketi bu imparatorluğun fiili gücünü elinden alsa da 1857'deki Sepoy [Sipahi] İsyanına kadar kâğıt üzerinde varlığını sürdürmüştür.

Sanatkâr ve Fikir Adamı olarak Bâbü Şah

Daha önce de belirttiğimiz üzere Bâbü Şah'ın, büyük bir devlet adamı, cesur ve

başarılı bir komutan, mücadeleci yapısı aynı zamanda müstesna duruşuyla sanat ve kültür yönü de O'nu unutulmaz kılan özelliklerindedir. Şunu diyebiliriz ki O, bir insanda aynı zamanda bir araya gelemeyecek çeşitli kabiliyet ve değerleri ahenkli bir terkip içinde toplayabilmiş eşsiz bir hükümdar olarak yalnız Türk tarihinde değil, Doğu ve Batı âleminin büyük şahsiyetler galerisinde günümüzde hayranlıkla seyredilen bir portre olmuştur. Birçok eserde, Bâbü Şah çocuk yaşta tahta çıkışından, seferden sefere koşup at üstünden inmeyen, güçlü bir devlet kuran kahraman, tabiat âşığı, araştırmacı ve gözlemci bir botanist, görmesini bilen bir seyyah ve gördüklerini en ince ayrıntısına kadar kaleme alan bir yazar, bir etnografyacı, bir bahçe mimarı ve şehirci, ata binme, ok atma ve kılıç kullanma sanatının efendisi, yüzücülük dahil komple sporcu, hattat, musikişinas, fakih, hararetili bir tezyinî sanatlar ve kitap meraklısı, bir edebiyata damgasını basmış şair, hayatı türlü lezzetleriyle bir yaşama sanatı haline getirmiş bir kimse olmanın bütün sıfatlarını beraberinde taşıyan bir Türk soylusu olarak tanımlanır. Bâbü Şah'ın bilgi kaynakları arasında, Zafernâme'nin özel bir öneme sahip olduğu dedesi Timur'un tarihinin Bâbü Şah için bir başucu kitabı olduğu bilinir. Bâbü Şah'den anlaşıldığı kadarıyla Bâbü Şah'ın okuduğu yazar ve şairler arasında Firdevsî, Sâdi, Hâce Ubeydullah Ahrâr, Molla Câmî ve Ali Şir Nevâî de yer alır. Bâbü Şah, Çağatay Türkçesi'nin en önemli temsilcisi olan Ali Şir Nevâî ile mektuplaştıklarını belirtmektedir.

James Dickie'ye göre ise Bâbü Şah, Osmanlı Sultanı II. Mehmed gibi, zirve noktasına erişen dört başı mâmur bir medeniyetin ürünüydü. Bâbü Şah, İslâm medeniyetinde otobiyografi geleneğine öncülük etmiş bir isimdir.

Bâbü Şah, şiirleri ve Bâbü Şah'ıyla bugüne gelmiş ve namını bugün de devam ettirmektedir. Bâbü Şah, eserinde olayları anlatırken tarafsız bir anlatım sergilemeye çalışır. Eserinin bazı kısımlarında kendi zaaflarından ve başarısızlıklarından bahsetmekten çekinmez. O, kaybolanları bir tarafa bırakılırsa beş esere imzasını atmış bir edebiyatçı hükümdar olarak tanınır. İçinden birçok şair şahsiyet çıkmış Timurlular ailesindeki şiir geleneği en yüksek temsilcisini onun şahsında bulmuştur. Eğitimi saray çevresinde görmüş olan Bâbü Şah'ın tahta çıkışı gibi şiire başlayışı da erken olmuştur. Önceleri beyitler şeklinde şiirler kaleme alırken daha sonraları gazeller yazmaya başlamıştır. Semerkant'ı aldıktan sonra orada Ali Şir Nevâî ile görüşen Bâbü Şah, ondan kendisine gelen bir mektubun arkasına bir beytini yazarak takdim etmişti. Bâbü Şah hatıratında zaman zaman gazellerine de yer vermiştir. Onun şiirleri siyasi hayatı ile beraber Fergana, Kâbil ve Hindistan olmak üzere üç devre içinde yer alır.

Bâbü Şah'ın şiirlerinin, yazdıkları basit bir heveskârlığın alelâde ifadeleri olmaktan ileri gidememiş bazı şair hükümdarlarından tamamıyla farklı olup edebî

ilimleri çok iyi bilen, Türk ve Acem şiirini ne derece yakından tanıyıp incelemiş olduğunu aruz nazariyatı üzerindeki eseriyle de ortaya koymuş, söyleyiş gücü kuvvetli, ileri zevk sahibi usta bir kalemin mahsulü olduğu bilinmektedir. Hâtıralarında görüldüğü üzere herhangi bir konu veya bir durum karşısında anında ondan bir şiir çıkarabilecek derecede ustadır ve şiire meraklıdır. Babür Şah'ın şiirlerinde devlet kurucu ve taht sahibi olarak bulunduğu Afganistan ve Hindistan'da içinde taşıdığı gurbet duygusu ve ayrı düştüğü Fergana'ya olan özlemi dile getirmesinin yanı sıra kendi hayatını, yaşadığı hadiseleri de konu ettiğini görmekteyiz.

Şu bilgiyi de hatırlamamız gerekirse Bâbü Şah'ın bazı şiirlerinde, özellikle rubailerinde Ali Şir Nevâî tesiri hissedilebilir. Çağdaşları Bâbü Şah'ın şairliğinden büyük bir takdirle bahsetmektedirler. "Türkçe ve Farsça şiir söylemekte emsalsizdi; bilhassa Türkçe divanında taze mazmunlar bulup söylemiştir" ifadesinin yanı sıra teyze oğlu olan Haydar Mirza'nın, "Onu Türkçe şiirlerinde ancak Ali Şir Nevâî geçirdi" şeklindeki değerlendirmesi, devrinde onun ne derece kuvvetli bir şair sayıldığına tercüman olmaktadır. Bilindiği üzere Çağatay Edebiyatı'nın Nevâî'den sonra yetiştirdiği en değerli şairin Bâbü Şah olduğu bugün edebiyat tarihçileri tarafından benimsenmiş bir hükümdür.

Gerçek
Tarih

Türk ve İran edebiyatlarını çok yakından tanıyan Bâbü Şah'ın gerek Türk gerekse Acem şairleri hakkında çok sağlam ve yerinde görüşlere sahip olduğu Bâbü Şah'ın okuyucularının dikkatinden kaçmayacaktır.

Bâbü Şah'ı yazdığı bir gazel ve rubai örneğiyle bir kez daha rahmetle anıyoruz.

Gazel

Cânımdın özge yâr-ı vefâdâr tapmadım
Könlümdin özge mahrem-i esrâr tapmadım
Cânım dek özge cân-ı dil-efgâr körmedim
Könlüm gibi könlüni giriftâr tapmadım
Ösrük köziğeta ki könlü boldı mübtelâ
Hergiz bu tilbeni yana hüşyâr tapmadım
Nâçâr fûrkati bile hüyetmişemn'etey
Çünvaslığa özümni sezâvâr tapmadım
Bâribara yeşikige bu nevbet ey könlü

Ocak/2022

Neçe ki baripeşikigebâr tapmadım
Bâbüür özüñni örgete kör yârsız ki men
İstep cihânnı munça kılıp yâr tapmadım

Rubai

Ey gül ne üçün kaşında men hâr oldum
Yüz mihnet ü endûh bile yâr oldum
Vaslıñ bile bisyâr sevündüm evvel
Hicrin bile âkıbet giriftâr oldum

Gerçek
Tarih

Kaynakça:

- Akün Ömer Faruk (1991). "Bâbüür". İslâm Ansiklopedisi. C. 4. İstanbul: TDV Yay.
- Akün Ömer Faruk (1991). "Bâbüürnâme". İslâm Ansiklopedisi. C. 4. İstanbul: TDV Yay.
- Alparslan, A. (1976). "Babur'un İcad Ettiği 'Baburî Yazısı' ve Onunla Yazılmış Olan Kur'an". TM XVIII.
- Arat, R. Rahmeti (1943, 1946). Gazi Zahirüddin Muhammed Babur: Vekayi, Babur'un Hatıratı. C. I-II. Ankara: TTK Yay.
- Bayram, Fatih (2004). "Garip Bir Memleket, Garip Bir Sultan: Bâbüürnâme'deki Hindistan", Divân İlmî Araştırmalar sy. 17 (2004/2).
- Bilkan, Ali Fuat (hızl.) (2001). Bâbüür: Risâle-i Vâlidîyye Tercümesi. İstanbul: Kitabevi Yay.
- Dickie, James, "The Mughal Garden: Gateway to Paradise", Muqarnas: An Annual on Isla-mic Art and Architecture, ed. Oleg Grabar, E.J. Brill, Leiden 1985, c. III.
- Grenard, F. (1971). Babur. Çev. Orhan Yüksel. İstanbul: MEB Yay.
- Haydar, Mirza Nasirüddin (1924). Tercüme-yi Tüzük-i Bâbüürî. Delhi.
- Konukçu, Enver (1991). "Bâbüür". İslâm Ansiklopedisi. C. 4. İstanbul: TDV Yay.
- Köprülü, Fuad (1915). "Bâbüür Şah'ın Şiirleri". Milli Tetebbular Mecmuası I/2-3 (II/5).
- Köprülü, F. (1915). "Risale-i Vâlidîyye Tercümesi". Milli Tetebbular Mecmuası I/1.
- Leiden, J.ve W. Erskine (1826). Memoirs of Zehir-ed-din Muhammed Bâbüür Emperor of Hindustan. Edinburg.
- Oral-Seyhan, Tanju (hızl.) (2004). Zahirüddin Muhammed Bâbüür Mirza: Mübeyyen Der-Fıkh (Giriş-Metin-Dizin-Tıpkıbasım). İstanbul: Çağrı Yay.

Öktey Kaan [Yusuf Akçura], "Hindistan'da Türklük. Müslüman Türk İmparatorları, Zahirü'd-din Muhammed Bâbü Şah Gazi", Bilgi, nr. 6, İstanbul 1330/1915.

Öztuna, Yılmaz (1969). Türk Musikisi Ansiklopedisi. İstanbul.

Roux, Jean Paul (2018). Babur, Büyük Moğolların Tarihi, (Çev. Lale A. Özcan) İstanbul: Dergâh Yayınları.

Şahin, H. Hilal (2014). "Babürlülerin Etnik Menşei Hakkında Bir Mülâhaza". Hacettepe Üniversitesi, II. Uluslararası Genç Halkbilimciler Sempozyumu), Ankara.

Şahin, H. Hilal (2020). Hindistan'da Türk Rönesansı, Ekber Ah ve Din-î İlahisi. İstanbul: Selenge.

Yarkın, Şefika (hızl.) (1983). Divân-ı Zahirüddin Muhammed Bâbü, Bâ-Mukaddeme-Mukâbele ve Tashih. Kâbil.

Yücel, Bilâl (1995). Bâbü Divânı (Gramer-Metin-Sözlük). Ankara: AKM Yay.

ALLAH TARİHE MÜDAHALE EDER...

Abdulaziz Tantik

“Allah, her an bir yaratış/şen üzeredir”, diyen Haber’i dikkate aldığımızda; olup biten her şeyin Allah tarafından sürekli gözetimde, denetimde ve müdahalede olduğunu işaret eder. Allah’ın ediminin saçmalıkla nitelenemeyeceğine göre, her eylemin bir makuliyet içerdiği ve iradi bir tavra sahip olduğunu söylemek mümkün hale gelir. Bir yaprağın O’nun izni olmadan düşmeyeceği gerçeğini bildiren Haber’i dikkate aldığımızda ise yaratılmış varlığın kendi başına bir eylem ve hareketliliğe sahip olmadığını bize hatırlatır. Böylece hayat kendi otantikliği içinde ilahi meşiyetin icra edildiği bir zemini işaret eder. Bütün varlığı kuşatan bir ulûhiyet ile karşı karşıya olduğumuz gerçeği ise varlığı hem İçkin ve Aşkın bir düzey ile kuşatan bir irade ve gücün varlığını söz konusu eder.

Gerçek
Tarih

Allah’ın Mürid/irade sahibi oluşu zaten yukarıda ifade ettiğimiz şeylerin gerçekliğini bize gösterir. Bu da Seküler modern düşüncenin deizme kapı aralayan ‘Tanrı yarattı ve kulesine çekildi’; yani müdahil olmayan bir Tanrı algısının kabulünün mümkün olmadığını açık bir şekilde gösterir. Sadece ‘ilk hareket ettirici’ olarak betimlenen Tanrı algısı sorunlu ve olup bitenin tam bir açıklamasını yapamadığını son dönemde yapılan tartışmalarda ve gelinen noktada insanlığın sonuna geldiği savı da bu durumu işaret ediyor.

Tarih, yaşamın içinde deveran edip durduğu bir zamansal ve mekânsal kesiti işaret ettiği gibi zamanı ve mekânı aşan bir boyutu da içermektedir. Zaman kavramını salt hareket ile sınırlandırmanın imkânsızlığını artık öğrenmiş durumdayız. Zaman algısının farklı bilim ve felsefi yapılara kaynaklık ettiği izah edilebilmektedir. ‘Zamanın Yeniden Doğuşu’ kitabında Lee Smolin bu meseleyi, teorik çerçevesini sunarak anlatmaktadır.

Tarihi nasıl tanımladığımız bize müdahaleye açık olup olmadığımız konusunda bir imtiyaz tanır. Tarih, insan ve varlığın birlikte hareket kabiliyetine sahip olduğu bir zamansal sürece atıftır. Bu zaman/süreç, iradenin devrede olduğu bir zemini gösterir. Bu noktada iki iradeye sahip bir zaman algısının mekân ve varlığa yönelik etkisinden söz edebiliriz. İşte bu noktada hayat ve yaşam kavramlarının iki boyuta yönelik işaretleri

açığa çıkar. İlahi İrade hayatın tanzim ve işleyişini işaret ederken, insani irade ise kendisine müsahhar kılınmış varlık ile ilişkisini de düzenleyerek yaşamı işaret eder. Hayat, elbette ki yaşamı da kapsayan daha genel bir kavramdır. Dirilik vasfı ilahi olana aittir. İnsanın ve varlığın diriliği ise ilahi diriliğe mebnidir. Bu yüzden ilahi irade her an faal bir şekilde hayatı şekillendirmektedir. Hayatın şekillenmesi yaşamın şekillenmesini de içermektedir. İnsan ise yaşamın şekillenmesine iradesi ile biçim verirken, hem özgürlük alanını ve hem de sorumluluk alanını belirginleştirmektedir. Ama en temelde ilahi irade, insani iradeyi kuşatırken onun serbestiyet alanını kendi sorumluluğu içinde ona bırakır. Fakat bu durum, insanı müdahaleden azade etmez! Her halükarda insana verilen özgürlük alanı sınırlı ve mutlak değildir. Mutlak olmayışı, insanın dışında farklı müdahalelerin mümkünlüğünü içermesidir. İnsanların farklı iradeler üzerinden farklı müdahaleler taşıması, iradelerin çokluğu ile varlığın etkileşimi arasındaki farklılıkların birden fazla yapıya bürünmesi, doğal olarak mutlak bir yapıyı mümkün kılmıyor.

Tarih denilince ağırlıklı olarak insanın hem kendi yaşamına ve hem varlığın yaşamına dönük etkileşim içinde ortaya koyduğu bir geçmiştir. İnsanın kendi varlığının anlamını ve kendi dışındaki varlığın anlamını dikkate alarak ürettiği bir yaşamın geçmişte kalması üzerine sonraki insanların ondan yeterli düzeyde bir öğüt alma imkânını bulması önemlidir. Ama bu tarihi ilahi iradeden bağımsız bir şekilde düşünmek insanı kutsallaştırmanın ya da kötülüğün temeli kılmanın bir aracına dönüştürür. Bu yüzden tarih her an bir gözetim ve denetim altındadır. İrade, büyük veya küçük yaşamı koordine ederken, sürekli daha iyi veya daha kötüyü açığa çıkartır. Kötüyü açığa çıkartan şeylerin insanlık tarihi açısından bir dökümü yapılırsa; tarih boyunca dinlerin yasak kıldığı temel eylemler olduğu açığa çıkar. Medeniyet ve kültür özelliği taşıyan her tarihsel zemin bu yasakların çiğnendiği zaman oluşturduğu kötülüğün anlatısı ile doludur. Modern dönemde bu yasakların önemli bir kısmının bir başkasına zarar verme ile tole edildiği dönemi işaret eder. Bu da insan aklının kendi başına yargıda bulunabileceği savı ile ilişkilidir. Ama modern dönem, bizzat kendi entelektüelleri tarafından da dile getirildiği gibi insanı mutlu, huzurlu ve anlamlı bir yapıya taşımaktan çok onu hiçliğin girdabına sürüklemektedir.

Bir müslüman olarak Allah'ın her an müdahil olduğu bir hayatın içinde yaşamımı sürdürüyorum. Bu müdahale alanlarını açıklığa kavuşturmalıyız: Allah, tarihe müdahaleyi ilk insan ve ilk peygamber olan atamız Âdem'e nasıl tövbe edeceğini bildirerek ona yol göstericilik yaparak yapmıştır. Âdem, daha sonra da ilahi müdahaleyi talep ederek ilişkilerini neyin üzerine bina edeceğini öğrenme adına sürekli Allah'a müracaat etmiştir. Böylece Allah'ın tarihe müdahalesinin vahy/kitap göndererek ve bu vahyin/kitabın örnekliğini yapacak/terbiye edilmiş bir Nebi/Resul ile de desteklemektedir. Böylece

insanlığın tarihinin başlangıç adımından son peygamber Hazreti Muhammed'in gönderilmesi ile hitama eren müdahale, son kitabın Kuran'ın korunması ve Resulünün hayatının örnek olarak nesilden nesle aktarılması ile de devam etmektedir.

İnsan kendi başına bırakılmamıştır. Dünyada yalnız kalmamıştır. Allah sürekli onunla iletişim içinde yer almıştır ve ona yalnızlığını hissettirmemiştir. O yüzden Allah mümin kulununa şah damarından daha yakındır. Bu temel gerçeği dikkate almadan tarih meselesini tartışmak doğru olmaz. Dinlerin tarih boyunca insanları emir ve nehiyeleri üzerinden denetlemesi ve tarihin oluşumuna katkısı ilahi müdahaleyi süreklileştiren bir özellik olarak orada durmaktadır. Bu gün hala dünya nüfusunun kahr ekseriyetinin dini emir ve nehiyere göre yaşama çabaları bu müdahaleyi açık kılar.

Yaşamın insana münhasır boyutu içinde yasaların insanın yaşamını kolaylaştıran bir özellik taşıması da ilahi müdahalenin farklı bir boyutunu içermektedir. İlahi sorumluluk gereği, imtihana tabi kılınan insanın kendi varlığını idame ederken kolaylıkla sürdürebilme imkânını bahşetmiştir. Bu lütuf ile donanmış insan ve varlığın birlikte yaşamını kolaylaştıran bir özelliktir. Ama aynı zamanda insan, eğer nankörlük ederse ve varlığı kendi otantik/doğası dışında bir kullanıma tevessül ederse bu sefer aynı varlığın insana yaşamı daraltan bir özellik taşıdığını da söylemek mümkündür. Çünkü insan yapıp ettiklerinin karşılığını hem bu dünyada ve hem de öte dünyada verecektir. Bu ilahi dinin tartışılmaz bir ilkesidir. Bu açıdan da Allah tarihe müdahildir. Kişinin lehine veya aleyhine bir durumun gerçekleşmesinin iki iradenin kesişmesine bağlıdır. İlahi irade ile insani iradenin mutabakatı...

Tarih, insan için bir örneklik ve ders çıkarma, ibret alma hazinesidir. İşte bu hazinenin farklı parçalarını doğru okuyarak, kendi bütünselliği içinde anlamlandırdığımızda sorunu çözüme kavuşturma umudunu diri tutabiliriz. Örneğin, Kuran; 'gezmez misiniz, önceki kavimlerin helakine bir bakın' der. 'Onları yok eden her ne ise bugün seni de yok eder' der. Tarihin tekrerrür etmesi onun ibret alınmadığını gösterir. Şair Mehmet Akif Ersoy:

Geçmişten adam hisse kaparmış... Ne masal şey!

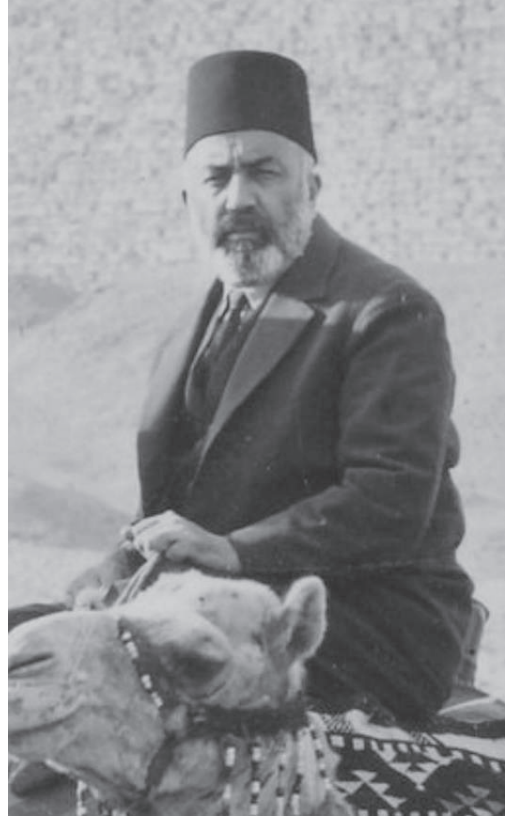
Beş bin senelik kıssa, yarım hisse mi verdi?

"Tarih"i "tekerrür" diye tarif ediyorlar;

Hiç ibret alınsaydı, tekerrür mü ederdi? Demezdi...

Yani varlığın üzerine bina edilmiş yasaları ile sürekli tazelenen hayat, bir müdahale alanıdır. Yaşamın bundan müstağni sayılması namümkündür.

Tarihe daha spesifik bir müdahale ise imtihan vesilesi olan afet, doğa olayları, deprem, sel gibi tabii afetler ile kişisel hastalıklar, kazalar, kişinin kendi dışından maruz kaldığı durum ve olgulardır. Kişinin malı, canı, evladı ve ticareti ile sınanması gibi durumlarda bu müdahalenin açık kanıtlarıdır. Her insanın ölümü bir başkasının imtihanı ve yaşama müdahalesidir. Kişinin kendi evladını, eşini ve çok yakınlarını kaybetmesi bir imtihan vesilesidir. Ancak bu aynı zamanda kişisel tarihine bir müdahaledir. Örneğin, daha toplumsal olgular için; yapılan savaşta kaybeden tarafın imtihanı olduğu gibi kazananın da imtihanı oluşu gibi... Yani kaybeden ve kazanan kim olursa olsun, nasıl bir tepkiye neden olduğunun önemini gösterir. Kişi, maruz kaldığı şeyden sorumlu değil, ama ona verdiği tepkiden sorumludur. Bu imtihanlar yaşamı belirgin bir şekilde etkilemektedir. İlahi müdahale bu şekilde kendini hissettirir. Büyük depremlerde, sel ve yangınlarda da ciddi travmatik durumlar oluşur, yaşam kendi doğal seyrinin dışına çıkar. Bu durumdan da kişi ve kişiler, topluluklar etkilenir. Bu da tarihin oluşumuna ciddi bir etkidir.

Gerçek
Tarih

Allah hem gönderdiği vahiy ile hem gönderdiği doğa olayları ile hem toplumsal olaylarla kendini sürekli hatırlatmaktadır. Bir açıdan bu müdahale insanın lehine olmaktadır. Allah'ı hatırlayan insan hem Yaratıcı ile hem kendisi ile ve hem de kendi dışındaki varlık ile barışık yaşar. İnsan düştüğü yeri unutmaz! Yeryüzünü cennete dönüştürme arzusu, insanın cennetten düşmesi ile ilişkilidir. Hatırlamak, düştüğü yeri hatırlamak ve ulûhiyetin hakikatini kavramak açısından temel şarttır. Bu yüzden kitap kendini 'hatırlatıcı' olarak tesmiye eder.

Bu çerçevede içinde insan, varlığı bir bütün olarak kendisini Allah'a taşıyan bir işaret, delil ve Allah'ı hatırlatan bir mucize/olağanüstü olarak tanımladığı zaman gerçek bir

tarih inşa etme imtiyazını elde eder. Ki bu da ilahi müdahaleyi kalıcı hale getirir. Tarih, her halükarda müdahaleye açık bir yapı arz eder. İnsani müdahale var olduğu gibi ilahi müdahale de vardır. İlahi müdahale insani müdahaleyi de içerir. Ama sorumluluğunu ortadan kaldırmadan bu gerçekleşir.

Meseleyi biraz daha açalım: ikili bir hakikat/gerçeklik zemini vardır. Ulûhiyetin gerçekliği ve yaratılmış varlığın kendi gerçekliği... Bu ikili gerçeği idrak etmeden Allah'ın tarihe müdahalesi tam olarak anlaşılabilir! Yaratıcı olarak Allah'ın varlığı yaratıcılığı bir gerçeklik zeminini işaret eder. Aynı şekilde yaratılmış varlığın da kendisine ait bir gerçekliği olduğu, insanın irade sahibi varlık olarak kendi varlığını ve kendi dışında kalan varlığı anlama çabaları da bir gerçekliğe sahiptir. Bu ilahi dinin en temel özelliğidir. İster salt ruhsal kültürler; salt tanrısal olanın gerçekliğini tek gerçeklik kabul eden bütün mistik kültürler; Hint, Çin vesaire... İster salt maddeyi/materyalist düşüncüyü sahiplenen kültürler, yunan ve modern kültür gibi yapılar, maddeyi tek gerçeklik olarak düşünenler... Her iki yapı da sorundur. Biri diğerini yok eden gerçekliklere sahiptir. Ama ilahi din, her iki gerçekliği de işaret ederek ikili bir gerçeklik düzeyini göstermektedir bize... Bu konu daha derinlemesine İsmail Raci el Faruki'nin İslam Kültür Atlasının girişinde izah edilmektedir. (Meraklılarına duyurmuş olalım...)

Gerçek
Tarih

Allah, varlığın her aşamasında ve oluşumunda belirleyici bir irade olarak insani iradeye alan açarak onun imtihanını gerçekleştirmesine ve tarih yazarak kendisinden sonra gelenlere bir ibret vesikası olarak bırakmasına zemin oluşturmaktadır. İnsanın sorumluluğu büyüktür. Kendisine sunulan bu ikramlara şükür ve hamd üzere bir yaşamı içselleştirerek cevap vermelidir. Ki Allah'ın her an kendisinin yardımına hazır olduğunu öğrensin... Yani oluşan tarihe ilahi müdahale, yardım, imtihan, kolaylaştırma, varlığı insana boyun eğdirme olarak tecelli etmektedir.

Tarih, sürekli tekrerrür eder ki bu durum insanın tarihten ders çıkarmadığını bize göstermektedir. Ders çıkaran kişi ve toplumlar, diğerleri üzerine belirleyici bir güç elde etmektedirler. İnsan, tarihin taşıdığı kültür ve değerler üzerinden var olurken ve tarihin oluşum aşamasına mekân olurken; kendi değer ve bilgi düzeyi ile tarihi inşa ederken de ilahi müdahaleye açık bir pozisyonu dikkate alarak, ilahi yardımı celbedecek bir tutum ve düşünce üzerinden tarihin akışını belirleyebilir güce sahip olabilir.

Mesele; insanın Allah ile kurduğu bağa göre tarihin oluşumunun belirlendiği ve imtihana tabi tutulduğunda da tepkiyi ilahi rızaya matuf kıldığında tarih içinde bir özne olarak varlığını tescil ettirdiğini bilmesi, idrak etmesi ve ona göre psikolojik/ruhsal bir vasata sahip olmasıdır.

MUSTAFA YAZGAN'IN KIYMET VERDİĞİ 10 YAŞINDAKİ ÇOCUK!

Prof. Dr. Ulvi Saran

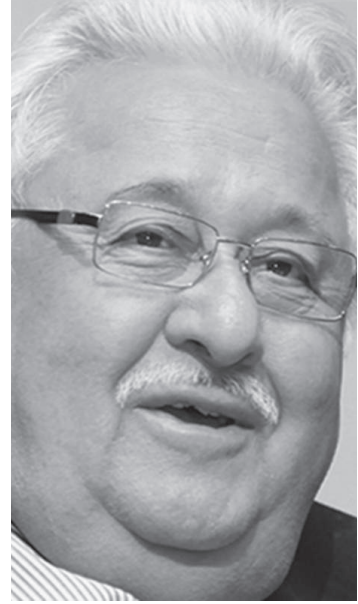
Yıl 1968. İlkokul 4'üncü sınıftaydım... Rahmetli babamın eve günlük olarak aldığı ve neredeyse satır satır okuduğum Bugün gazetesinin Mustafa Yazgan tarafından yönetilen çocuk sayfasında bir ödül ilanı dikkatimi çekti... Nesimi'nin bir beyti yarışma sorusu olarak yer almıştı ve beyti doğru olarak günlük dile çevirip en iyi yorumlayanlar arasından belli sayıdaki kişiye kitap ödülü verileceği duyuruluyordu. Yarışma konusu olan beyit şuydu:

“Zahidin bir parmağın kessen dönüp Hak'tan kaçar”

“Gör şu miskin âşık, serâpa soyarlar, ağlamaz...”

Heves ve coşku ile işe koyuldum. Rahmetli babamın teşvik ve desteğiyle bir kâğıdın üzerinde dizeleri günlük dile çevirip sade bir biçimde yorumladım ve bir zarfa koyarak verilen adrese gönderdim. Bir hafta sonra postadan Mustafa Yazgan'ın bana imzaladığı bir kaç kitabı ve kendi el yazısıyla yazdığı bir mektup geldi. Sevincime sınır yoktu... Esas önemli olan ve her zaman kıymet biçilemez derecede anlamlı olduğumu düşündüğüm şey, mütevazı bir tavır göstererek bana inci gibi el yazısı ile yazdığı iki sayfalık mektubuydu... Mektubunda duygularını benimle içtenlikle paylaşıyor; geleceğe dair teşvik edici ve yol gösterici öğüt ve telkinlerde bulunuyordu...

Günümüzde hangi yazar, 10 yaşındaki okuruna el yazısıyla iki sayfa mektup yazar, bilmiyorum. O mektubu saklayamadığıma halâ hayıflanırım... 1968'den bu yana 53 yıl geçti ve o engin gönüllü insan bu dünyadan göçtü... Allah (cc) rahmet eylesin ve nur içinde yatsın...

Gerçek
Tarih

AKLIN VE BİLİMİN HOCASI:

PROF. DR. ŞABAN TEOMAN DURALI

Muhammed Işık

7 Şubat 1947’de Zonguldak’ın Kozlu ilçesinde doğan Şaban Teoman Duralı, öğrenim hayatına memleketinde, Çatalağzı’nda başladı. Daha sonra yolu Ankara’ya düştü. TED Ankara Koleji’nde öğrenim hayatına devam edip soluğu İstanbul Üniversitesi Felsefe bölümünde alıyor. Klasik mantık, felsefe tarihi, bilgi ile bilim teorileri ve biyoloji (hücre bilimi, klasik genetik, moleküler biyoloji, evrim, çevrebilim, insan fizyolojisi ile anatomisi, karşılaştırmalı hayvan fizyolojisi ile anatomi gibi dersler gören Duralı, 1973 yılında mezun oluyor. 1975 yılında İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümünde asistanlığa başlıyor. Topçu Asteğmen olarak askerliğini 1976’da Polatlı’da yapıyor. Biyoloji felsefesine dair hazırladığı doktora tezi 1977’nin Mayıs ayında kabul görüyor. Dr. Şaban Teoman Duralı 1978 (Temmuz-Eylül) yılında NATO bursuyla Paris’te biyoteknoloji seminerlerine iştirâk ediyor. 1982’ye gelindiğinde Mayıs ayında Yardımcı Doçent, Ekim ayında ise Doçent unvanını hak eden Duralı, “CANLILAR SORUNUNA GİRİŞ / Biyoloji Felsefesiyle İlgili Araştırma” kitabını yayımlıyor. Penn State University (A.B.D.)de “Kant’ın A Priori Bilgi İstidatı” konulu konferansı verdiğinde takvim yaprakları 1985 senesini gösteriyor. Profesörlük unvanını 1988 Eylül’ünde kullanmaya hak kazanıyor. İSTAC Kuala Lumpur/ Malezya’da misafir öğretim üyeliği (1992 – 1993/ 1995, 1997 ile 1999) yaparken “BİYOLOJİ FELSEFESİ / Canlı ve Kültür Sorunlarını Araştırma Alanı” (Akçağ Yayınları (81), Ankara, 1992) isimli kitabı yayımlanıyor. 1994’te Viyana Üniversitesi Bilim Felsefesi Bölümünde Şubat – Haziran döneminde misafir öğretim üyeliği yapıyor. 1995 yılında “ARİSTOTELES’TE BİLİM ve CANLILAR SORUNU”(Çantay Kitabevi, İstanbul, 1995) kitabını yayımlıyor. 1996’da ise yolu İstanbul Üniversitesi Araştırma Fonunun mali desteğiyle Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde Ekim – Kasım döneminde araştırma gezisi yapmak için Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan ile Türkmenistan düşüyor. Yine aynı yıl, “YENİÇAĞ AVRUPA MEDENİYETİNDEN ÇAĞDAŞ İNGİLİZ-YAHUDİ MEDENİYETİNE” (İz Yayımcılık, İstanbul, 1996) kitabı okurlarıyla buluşuyor.

Prof. Dr. Şaban Teoman Duralı, 20 Haziran 1996’da Kanal 7’de Nabi Avcı’nın

sunduğu “360 Derece” programına konuk konuşmacı olarak katılıyor.

A NEW SYSTEM of PHILOSOPHY-SCIENCE from the BIOLOGICAL STANDPOINT” kitabı da yine aynı yıl yayımlanıyor. 1998’te GILGAMIŞ DESTANI” (Giriş ile Tercüme: Teoman Duralı), Çantay Kitabevi, İstanbul) ve “FELSEFE-BİLİM’E GİRİŞ”(Çantay Kitabevi, İstanbul) kitapları ile okurlarının karşısına çıkıyor. Duralı, 1999 yılında İstanbul Üniversitesi Felsefe Tarihi Anabilim Dalı Başkanı oluyor. 2000 yılında yazmaya ve üretmeye devam eden Duralı, “ÇAĞDAŞ

KÜRESEL MEDENİYET/ Anlamı/ Gelişimi/ Konumu”(Dergâh Yayınları, İstanbul) kitabını yayımlıyor. Prof. Dr. Teoman Duralı, 2000 yılında Çağdaş Küresel Medeniyet adlı çalışmasıyla Türkiye Yazarlar Birliği İnceleme Ödülüne de değer görülüyor. 15 Haziran 2001’de yine Kanal 7’de Ahmet Hakan Coşkun’un sunduğu “İskele Sancak” programına konuk konuşmacı olarak katılan Prof. Dr. Şaban Teoman Duralı, 12 Aralık 2001’de ise Etyen Mahçupyan ve Ali Bulaç’ın ortaklaşa hazırladığı “Düşünce Ekseni” programına konuk konuşmacı olarak katılıyor. 2002 yılı Temmuz ayında Bulgaristan – Makedonya – Kosova gezisine çıkıyor. “TEOMAN DURALI’YLA ÜÇ KONU/ŞMA / Bilim – Felsefe – Evrim Teorisi”(İstanbul Yayınları, İstanbul) kitabını yayımlıyor. “Evrimin Biyolojideki Yeri” konulu konferansı İSAM’da 26 Nisan 2006’da veren Duralı, Mayıs ayında ise Pakistan gezisine çıkıyor sonrasında yolu Haziran ayında ise Bosna’ya düşüyor ve akabinde Berlin’de bir konuşma yapıyor. Duralı, SORUN NEDİR?”(Dergâh, İstanbul) ve “FELSEFE-BİLİM NEDİR?” (Dergâh, İstanbul) kitaplarını yine aynı yıl piyasaya sürüyor. Felsefe bölümünü kurduğu Kırklareli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi’nde 2009-2015 arasında dekanlık yapan Teoman Duralı, Kutadgu Bilig dergisinin genel yönetmenliğini üstleniyor. Çokça yazdığı makaleleri, tercüme makaleleri, konuşma ve konferansları, elektronik ortamdaki beyanatlar ve söyleşileri, monografik çalışmaları ile bilime büyük hizmetler sunan Prof. Dr. Şaban Teoman Duralı belki de en çok TRT 2’de yayınlanan Felsefe Söyleşileri ile tanındı. Türkçe, İngilizce ve çeviri makaleleri, Felsefe Arkivi, Yazı, Bilim Dergisi, Türk Kültürü, Forum, 19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, İlim ve Sanat, Felsefe Konuşmaları, Milli Kültür, Bilim-Felsefe-Tarih, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Yıllığı, Yeni Toplum, Turkish Daily News, Hayat Sağlık ve Sosyal Hizmetler Vakfı Bülteni, Dergâh, Diplomatik, Yeni Şafak, Zaman, İlahiyat Fakültesi Dergisi, NQP Türkiye, Gerçek Hayat, İstanbul’daki Anadolu, Eğitimbilim, Altınoluk, Umran, Kutadgubilig dergi, gazete ve yıllıklarında yayımlandı. Prof. Dr. Teoman Duralı İngilizce, Fransızca, Almanca, Latince, Yunanca, İtalyanca, Felemenkçe, İspanyolca, Rusça, Malayca dillerini biliyordu. Fanatik Galatasaraylı oluşuyla tanınan Teoman Duralı’nın babası Türk, Annesi Almandı. Teoman Duralı’nın eşi Fransız asıllıydı ve 2 çocuğu vardı. Türk düşün hayatının en kıymetli isimlerinden Teoman Duralı 6 Aralık Pazartesi günü hayata veda etti.

Kitapları:

Omurgasızlaştırılmış Türklük, 2017, ISBN 978-9759955472

Sorun Çağının Anatomisi: Çağımızın Felsefeye Teşrihi, 2009, ISBN 978-6054056125

- Çağdaş Küresel Medeniyet, 2006, ISBN 978-9759955564
- Felsefe-Bilimin Doğuşu: Aristoteles'te Canlılar ve Bilim Sorunu, 1995, ISBN 978-9759956967
- A New System of Philosophy-Science from the Biological Standpoint (1996)
- Felsefe – Bilim Nedir, 2009, ISBN 978-9759955328
- Canlılar Sorununa Giriş: Biyoloji Felsefesiyle İlgili Araştırımı, 2018, ISBN 978-9751491138
- Biyoloji Felsefesi, ISBN 978-9757568858
- Felsefe Bilimin Odağında Metafizik, 2019, ISBN 978-6052021880
- Aklın Anatomisi Salt Aklın Eleştirisinin Teşrihi (2010)
- Felsefe-Bilimin Doğuşu (2011)
- Kutadgubilig Türkçenin Felsefe Sözlüğü (2013)
- Canlılar Sorununa Giriş / Biyoloji Felsefesiyle İlgili Çalışmalar (1982)
- Biyoloji Felsefesi / Canlı ve Kültür Sorunlarını Araştırma Alanı (1992)
- Yeniçağ Avrupa Medeniyetinden Çağdaş İngiliz-Yahudi Medeniyetine (1996)
- Gılgamış Destanı (Giriş İle Tercüme)
- Felsefe-Bilime Giriş (1998)
- Çağdaş Küresel Medeniyet / Anlamı-Gelişimi-Konumu (2000)
- Çağdaş İngiliz-Yahudi Küresel Medeniyeti, 2006, ISBN 978-9759959838
- Teoman Duralı'yla Üç Konuşma / Bilim – Felsefe – Evrim Teorisi
- Sorun Çağının Anatomisi
- Deniz ve Kaşiflik (şiir)

Kaynakça:

<https://www.haberturk.com/teoman-durali-kim-teoman-durali-kac-dil-biliyor-kitap-lari-ne-3276697>

https://tr.wikipedia.org/wiki/Teoman_Dural%C4%B1

<https://www.teomandurali.com.tr/haltercumesi/>

MODERNLİĞİN KURUCU DÜŞÜNÜRÜ OLARAK İBN HALDUN

Lütfi Bergen

İnsan hayırlara meyyal olduğu gibi kötülüğe de meyyal bir varlık olarak yaratılmıştır. Bu iki eğilim insan nefsinin hususiyeti olarak ona verilidir. İyilik ya da kötülük yapmanın bir mekânı (coğrafyası) bulunmamaktadır. Hiç kimse, “ben şu toplumda yaşadığım veya şu coğrafyadan ayrılmadığım yahut şu iklimde bulunduğum için günah işledim” diyemeyecektir. Böyle bir iddiayı Kur’an reddetmektedir:

Gerçek
Tarih

“Kendilerine yazık etmekte iken hayatlarını sona erdirdikleri kimselere melekler ‘Ne işte idiniz?’ dediler, (onlar) ‘O yerde zayıf bırakılanlardan idik’ cevabını verdiler. Melekler ise ‘Allah’ın arzı geniş değil miydi, hicret etseydiniz ya!’ dediler.” (4 Nisa 97).

Görüldüğü gibi kötülük irtikap eden kişi bunu topluma, coğrafyaya, iklime bağlamak istese de başaramaz. Kendi nefsinin suçlu görmesi gerekir. İnsanın nefsi kötülüğü emrederken, aklı ise iyiliği emretmektedir. Akıl, ölçülü davranmayı esas alırken; nefis, ‘heva’sını tatmin etmeye bakar ve şeytanın izlerinde dolanır.

Nefsin iki başat eyleminden söz edilebilir: a) Yaşama güdüsü, b) Haz duyma ve sahip olma güdüsü.

Bu ikinci güdü, “insanın günah işleme özgürlüğü” ile ilgilidir. Bu ikinci güdü, insanın nefsinin aklına hâkim olmaya götürür. Kibir, cimrilik, yalan, aldatma, ihanet, şehveti haramla tatmin etmek gibi kötülükler şeytanın sevdiği günahlardır. İbn Haldun, insanların (ve toplumların) nefslerindeki bu eğilimlere sosyolojisinde yer vermiyor. Oysa Fârâbî sosyolojisinde bunlara yer verilmektedir. Örneğin Fârâbî’nin tasnifinde bazı şehirlerin halkı şehvetlerine yenilmiş toplumdur. Fârâbî bu toplumları “Batıl kent” kategorisi altında ele alır. Fârâbî’ye göre toplumlar baskın karakteri itibariyle “zina toplumları”, “gasp toplumları”, “cinayet toplumları” gibi cahilliklere uğrayabilmektedir. Toplumdaki baskın karakteri bir günah ile ilişkilendirerek ele alması nedeniyle Fârâbî’nin tasnifi “toplumsal nefis” kavramıyla ifade edilebilir. Bu tasnifte Allah’ın toplumlara da ihtiyar verdiği, toplumların da cüz-i iradesinin bulunduğu fikri esastır. Bu nedenle toplumlar rüzgâr önünde yaprak değildir; coğrafyanın ve iklimlerin esiri de değildir. İlk toplumlar nübüvvetle kurulduğundan, onlar “salih kavim”dir. Salih

toplumların kendi özlerinde olan iyiliği kötülükle (günah işleme özgürlüğü ile) değiştirmesi üzerine iyilik yiter ve kötülük tağyire neden olur.

Demek ki “Bir toplum kendi özünü tağyir etmedikçe, Allah o toplumu tağyir etmeyecektir.” [﴿مَسْفُونًا أَبَٰمَ أَوْ رِيَّغِي عَتَّحَ حَوْقَبَ أَمْ رِيَّغِي أَلَّ لَلَّانَ﴾] (13 Râd 11). Bu ayette “değişim” değil “tağyir” kavramı geçtiğinden Râd suresindeki (13:11'deki) toplumsal dönüşüm yasası “değişme”yi değil, “bozulma”yı ifade eder. İbn Haldun toplumlardaki değişimi döngüsel saymakta, “iki ileri-bir geri” hareket ile izah etmekte, iklimlerin ve üretim biçiminin insan-toplum davranışlarına etkisine vurgu yapmaktadır. Fârâbî ise, toplumların her zaman bir peygamberle (veya filozof-Hakan ile) kurulduğunu, ancak zamanla topluluğun faziletini kaybederek sapmaya uğradığını belirtmektedir. Sosyal hayatın belirleyeni olarak iklimi ve coğrafyayı temel saik (neden) gören İbn Haldun, harici etkenleri abartmakla hatalıdır.

Kur'an'daki “Andolsun ki biz her ümmete, ‘Allah’a ibadet edin ve putlara tapmaktan sakının.’ diye bir peygamber gönderdik.” (16 Nahl 36) beyanına rağmen İbn Haldun, “1. ve 2. ve 6. ve 7. iklimlere peygamber gönderilmemiştir, çünkü bu iklimlerde yaşayan insanlar hayvan gibidir” demiştir. Bu iddia, İbn Haldun’un “İlm-i umran” paradigmasının “İslâmî” olarak değerlendirilmesini zorlaştırmaktadır.

İbn Haldun’a göre güçlü asabiyet sahibi toplumlar zayıf asabiyet sahibi toplumların mülkünü elde etmek için yağma etmelidir ki, mülk (devlet-hadâret) ortaya çıksın. Filozof bunu tarih yasası olarak sunuyor. Yani “ahlâksız dindarlık” teklif ediyor.

İbn Haldun’a yukarıdaki yargısı nedeniyle şunu soruyorum:

“İlm-i Umran adıyla ürettiğin paradigma, peygamberlerin selam (esenlik, sulh, islah) tasavvuruna atıf yapmamakta, mülk için insanların birbirini yemesini yasa saymaktadır. Bu durumda insanlığa ne oldu?”

Şunu kabul edelim: Sosyolojinin babası Müslüman düşünür İbn Haldun, gerçekte modern toplumların kurucu babasıdır. Katolik düzen yıkılıp modern toplumlar kurulurken “mülke sahip olmak için ahlâka gerek yok” diyenler içinde Thomas Hobbes (1588-1679) veya Niccolò Machiavelli (1469-1527) vardı. Bunu onlara “ilahi yasa” gibi takdim eden ilk düşünür İbn Haldun’dur (1332-1406).

Türkiye’de akademinin İbn Haldun’un çelişkilerini görmemesi sanırım “sosyolojinin kurucusu Müslümanlardır” kompleksinden kaynaklanıyor. “Sosyolojiyi biz kurduk” kompleksi varsa veya aydınımız bu kompleksle bilim yapıyorsa, onların İbn Haldun hakkındaki çalışmaları bana göre İslâm dünyasının Batı karşısında muzafferiyetini temin etmeyecektir. Çünkü İbn Haldun hadarîliğin çözülüşünü mukadder görmektedir. Eğer İbn Haldun’un fikirleriyle hareket ediyorsak, hadarîleştiğimiz anda helak olacağımızın, kuracağımız medeniyetin idam ipini çektiğimizin de bilincindeyiz demektir. İbn Haldun, toplumsal çöküşün filozofudur. Onun kurduğu sosyoloji, medeniyet tesis eden toplumların ahlâki anlamda iflas edeceğini ve izzetini koruyamayacağını daha baştan ikrar etmektedir. İbn Haldun bana, bedevî veya göçebe isem, diğer halkları müstezaf kılarak mülke erişmem gerektiğini; yok eğer hadârî isem, erdemlerimi kaybederek şehirli kalabileceğimi ifade etmektedir. Mukaddime’de tasvir edilen insan, bedevî umranda bir yağmacı, hadârî umranda ise bir erdemsiz olarak varlığa çıkmaktadır. İbn Haldun’un teorisi karamsar ve negatiftir. Hz. Peygamber (asv) Mekke şehrinin bütün cahilî yapısında dahi “el-Emîn” olarak kabul görmüş, kentli bir insan olarak erdemlerini koruyabilmiştir. Bütün peygamberlerin (Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. İsa, Hz. Muhammed) kentlerde erdemli muvahhidler olarak yaşamış olması, İbn Haldun’un yanlışlığını ispat etmektedir.

İnsanın kendi iradesiyle, mekândan ve iklimlerden ve toplumdan etkilenmeksizin, birtakım ahlaki değerler geliştirebilmesinin örneği Ashab-ı Kehf’tir. Bütün toplumlarda yalan söylemek, hırsızlık, haksızlık gayr-ı ahlâkidir ve İbn Haldun kentli insanın erdemleriyle yaşamayı başaramayacağını iddia etmektedir. Eğer kent mekânı gayr-ı ahlâki bir insan imal ediyorsa veya bir iklim peygamber gönderilmeye lâyık iken başka iklim peygamber gönderilmeyecek derecede “aşağı insanların yurdu” ise (İbn Haldun böyle der) O HALDE İBN HALDUN PARADİGMASINDA DİN, EVRENSEL OLAMAZ.

İbn Haldun’un bedevîler (göçebeler) hakkında çelişkisi şudur: Mukaddime, “üstün ahlâk değerleri bedevilerdedir” diyor. Fakat İslâmiyet bedevîlere “siz iman etmediniz, sadece menfaat için teslim oldunuz” diyerek onlardaki kaypaklığı gösteriyor:

“Bedeviler, dedi ki: ‘İman ettik.’ De ki: ‘Siz iman etmediniz; ancak İslam olduk’ deyin. İman henüz kalplerinize girmiş değildir.” (49 Hucurat 14); “Bedeviler inkâr ve nifak bakımından daha şiddetlidir.” (9 Tevbe 97); “Bedevilerden öyleleri vardır ki, infak ettiği bir cereme sayar ve sizi felaketlerin sarıvermesini bekler. Kötü felaket onları

sarsın.” (9 Tevbe 98).

İbn Haldun bedevîlik güzellemesiyle yukarıda zikrettiğim ayetlerde de görüleceği üzere Kur’an’dan kopar. Ayrıca İbn Haldun aslında bedevîlerin ahlâklı olmasını dahi istemiyor gibidir. Çünkü kabilelerin diğer kabilelerin mallarını yağmalamasını, onları öldürmesini, köle yapmasını mülkün (devletin) elde edilmesi ve hadârîliğe geçiş süreci için kaçınılmaz sayarak bunu “toplumsal yasa” görmektedir. “Harama giden yol da haramdır” ilkesine bağlanmayan bir toplumsal değişme kuramını inşa eden İbn Haldun’un yağmacı ahlâksızlığı eleştirmedeği anlaşılmaktadır.

İbn Haldun’un teorisine göre göçebe-bedevi kişi kahraman, doğru sözlü, dayanışmacı, gözüpek biridir. Hadâri ise, korkak, müsrif, değerlerini yitirmiş insandır. Bu teoriyi kabul eden biri, eğer kentli ise ahlâk değerlerini yitirdiğini ikrar etmiş değil midir?

Okuduğum bir makalede İbn Haldun’un Batı’da “modern”, “seküler”, “bilimsel” olarak değerlendirilmesinin ve bu nedenle İslâm düşünce geleneği dışında kabul edilmesinin kabul edilemez olduğu ispatlanmaya çalışılıyor. Fakat pek çok Müslüman yazar sosyolojinin kurucusunun İbn Haldun olduğunu savunuyor.

Sosyolojinin kurucusunu İbn Haldun olarak kaydetmek isteyen muhafazakâr-İslâmî yazarların İbn Haldun’un “modernliği”nden rahatsız olmaları tutarsızdır. İbn Haldun asabiyet teorisi ile aslında bir sosyal Darwincidir. “Güçlü asabiyetler, güçsüzlerin mülkünü gasp ederek hadârîleşirler” görüşünü kabul eden birinin İslâmî ve/veya Türkçü düşünceyle nasıl irtibatı olabilir?

İbn Haldun Asya toplumlarını hiç bilmiyor. Örneğin Türk Hakan teorisini ve Türk boylarının hakani asabiyet savaşı ile seçmediklerini bilmiyor.

İbn Haldun Endülüs yüksek bürokrat ailesinin üyesi olduğu için Avro-Arap kültürün çocuğu ve modernliği kuran siyasal iklimin içindedir.

TEMEL SORUN AÇISINDAN ALGI VE ENSTRÜMANLARI

Dr. (phd) Murat Onaran

İngilizce kaynaklarda “pereception management”, yani algı yönetimi olarak geçen kavram, daha çok iş dünyasında kullanılan teknolojinin, metin yazarlığının, gösteren-gösterilen dizgelerinin kullanıldığı, psikolojik yönlendirme sürecini ifade ediyor. Algı yönetiminin bir süreç olduğunu rahatlıkla söylemek mümkün. Türkiye’de ve dünyada bu süreç içinde ‘operasyon’ olarak tabir edilen keskin hamleler mevcut.

Gerçek
Tarih

Pek çok yönden algı yönetimi, gerçeğin gösterimi, güvenlik operasyonlarını örtbas etmeyi, aldatmayı ve psikolojik operasyonları birleştirir. Algı operasyonunda kelimelerin yeri ve önemi çok fazla yer kaplıyor şüphesiz. Evet, kelimelerin etkisi parça tesirli bomba gibi olabiliyor çoğu kez. Ama buradaki püf nokta, kelimeleri ince eleyip sık dokuyarak, yani büyük bir titizlik içinde kullanmak. Kitlelerin kendinden menkul düşünceleri olamayacağı varsayımı üzerinden yapılan bu ikna yöntemi, sosyo-psikolojik manipülasyon olarak da adlandırılıyor. Yani zaten çeşitli bağımlılıklarla telkine açık hale getirdikleri insan topluluklarını, bir ‘sürü psikolojisi’ üzerinden, düşünülmesi istenen yöne doğru itme/yönlendirme çabası.

Sözünü ettiğimiz ‘algı zerk etme’ yollarından bazıları meşru bir propaganda gibi görünse de esasen, yukarıda da sözü edildiği gibi manipülasyondan ibaret. Asıl amaç kitlelere, düşünmesi, konuşması için zemin hazırlamaktır, Örneğin Adolf Hitler’in propaganda bakanı Paul Joseph Goebbels, Nazi liderlerine verdiği konferanslarda büyük yalanlar söylemenin, bunları sıkça tekrar etmenin devrimin en önemli aracı olduğunu dile getirmiştir. Algı operasyonlarını izah ederken de bunu not etmek gerekiyor. Sözünü edeceğimiz algı operasyonları yalandan, iftirdan bağımsız olmadığını bilmemiz gerekir.

O halde;

Yeni Dünya düzeni oluşumunda küresel güç olmak isteyen kitleler, topluluklar ve ülkeler açısından önem arz eden bu temel bilgi ağı stratejisi, bireylerin ve kitlelerin istenilmekte olan yöne doğru sürüklenmelerini sağlar. Anlatmakta olduğum

bu konuların nerelerde ve ne şekilde kullanıldığına bakacak olursak şu üç kavramı birlikte okumak gerekir: enformasyon, dezenformasyon, manipülasyon.

Enformasyon; “Bir sistemin, kendi durumunu başka bir sisteme bildirmesi olarak tanımlanabilir. Bu bildirme, sistemin alacağı her durum için ayrı bir biçime girebilecek bir işaret [sinyal] gönderilmesiyle gerçekleştirilir.”

“Enformasyon dendiğinde, yalnızca dil alanında olduğu gibi bir bildirme değil, sibernetikle birlikte kazandığı yeni anlam doğrultusunda, fiziksel bir işaret gönderilmesi de anlaşılır.”

Demek ‘enformasyon’ dediğimiz zaman, her şeyden önce, bir süreç (proses) ten; ‘bildirme Süreci’nden/‘bildirme fiilinden söz ediyoruz demektir.

Bu tanıma göre;

Bir ülkenin siyasi, politik bilim ve teknoloji politikası sosyal mühendisler tarafından tasarlanırken, önce bir “kendi ülkelerinde ve daha sonrada dünya ölçeğinde değerlendirmeler yapılır. Farz edelim ki, 2050 yılında, insanlığı nasıl bir dünya bekliyor; öyle bir dünyada o ülke nerede olmalı; ülkenin arzu edilen yerde olabilmesi için siyasi, politik, bilim ve teknolojiye hangi noktalara gelmesi öngörülmeli; öngörülenlere erişilebilmesi için bugünden alınması gereken tedbirler neler olmalı? Bunlar belirlenir.

Şu anda böyle bir politika tasarımı yapmak istense ve bu amaçla dünya geneline bakılsa, “sanayi toplumlarının enformasyon toplumuna çevrilmeleri”, “üreten ekonomilerde bilginin rolünün giderek artması”, “küreselleşme”, ama bununla birlikte giden “bölgesel bloklaşmalar” ve “ulusal çıkarların ifadesine yönelik yeni arayışlar”, ayrıca “düşük yoğunluklu savaşlar” gibi bazı küresel süreçler göze ilk çarpan hususlar olacaktır.

Genel manada enformasyon süreçlerini burada tamamını irdelememiz mümkün gözüküyor, fakat enformasyonu günümüzde medya olarak adlandırdığımızda kitle iletişim araçlarının temel ögesi olarak, gerek seçim, gerek hazırlanış, gerekse yayılım süreçlerinde Yeni Dünya düzenine paralel bir değişim göstermekte olduğunu, küreselleşen medya anlayışında aktüel enformasyonun değişim sorunlarını ele almakta ve özellikle savaş ve kriz dönemlerinde enformasyondan dezenformasyona yönelik sorununu medya etiği ve medya politikaları açısından baktığımızda küresel medyada geniş ve etkin yer almış olan Körfez Krizi, Balkanlardaki çatışmalar ve 11 Eylül terör saldırıları, Arap baharı ve Suriye sorunu medya etiği ve medya politikaları açısından incelendiğinde küreselleşen medya içeriğinde değişen iletişim anlayışında, propaganda ve imaj oluşturma adına dezenformasyona yoğun bir yöneliş olduğu görürüz. Günümüzde modern teknolojik iletişim araçları ve bilgi transferi sonucu bireyler yalnızca devletin sınırladığı bilgilerle yaşamamaktadırlar.

Gerçek
Tarih

Artık dünya çapında bir bilgi akışı ve buna bağımlı bireylerden söz edilmektedir. Üstelik bu bilgi akışı yalnızca kültürel gelişme ile ilgili olarak değil, dünya çapında ekonomik çevre yönetimiyle de ilgilidir. Küreselleşmiş dünya düzeninin görünen aktörleri, ulus-ötesi medya girişimcileridir ve onlar bilgi adına hareketlilik veya durağanlık oluşturmaktadırlar. Bacon’un söylediği gibi bilginin güç olduğu ve bilgiyi elinde bulunduranın hâkimiyetinin, daha fazla hissedildiği günümüzde gerçek ve objektif bilgiye daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü küresel dünya düzeninde, artık daha çok tek yönlü seçicilik, dezenformasyon ve manipülasyon tehlikesi yaşanmaktadır.

Şimdi enternasyonal bilginin dezenformasyon kavramı ve küreselleşen medya içeriğinde dezenformasyonun yerine bakarsak, dezenformasyon kavramı, genel olarak bilimin bütün dallarında kullanılan bir kavramdır. Çünkü burada bir bilginin kasıtlı veya kasıtsız olarak yanlış sunulması, deforme edilmesi söz konusudur. Konuya, kitle iletişim açısından baktığımızda dezenformasyon, enformasyonun değiştirilmesi, çevrilmesi, çarpıtılması, saptırılması, suiistimal edilmesi suretiyle politik amaçlarla kamuoyu düşüncesinin manipüle (yönlendirme)

edilmesidir. Çözülebilecek politik bir problemin halkın yanlış bilgilendirilmesi, dezenformasyon kullanılması yüzünden akıllıca çözülememesi desek yanlış olmaz. Dezenformasyon medyada her zaman kasıtlı olarak kullanılmaz. Ancak kamuoyunu yanlış düşünmeye sevk eden her enformasyon, dezenformasyon olarak değerlendirilir.

Dezenformasyonu kimler ve hangi amaçlarla kullanmaktadır? Bu sorunun cevabı çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu alan içinde ulusal ve uluslararası politika, gizli servisler, medya, şirket ve holdingler gibi hedef kitlenin tutum ve düşüncesini değiştirmekten yarar bekleyen kurum ve kişiler yer alabilirler. Dezenformasyonun yayıldığı kanallar çeşitlidir. Bu kanallar, gazete, dergi, radyo, televizyon gibi medya araçları olabildiği gibi halkın arasına karıştırılan provokatörler de olabilmektedir. İletişimin bir kolu olan ikna edici iletişimde kullanılan bazı yöntemler, dezenformasyon hazırlanmasında da kullanılmaktadır. Dezenformasyon, enformasyon toplumunun bir problemidir ve toplumlara zarar verir.

Manipülasyon, başkalarının fikirlerini, algılarını ve davranışlarını onlara belli etmeden, aldatma yoluyla ve bazı taktikler kullanarak değiştirmeyi amaçlayan sosyal bir etkidir. Manipülasyon yöntemleri, genellikle manipülatörün menfaatleri doğrultusunda kurnazca, sömürücü ve aldatıcıdır. Manipülasyona kendini birçok açıdan geliştirememiş ve haksızlığının farkında olan, ihtiyaç ve isteklerini gizli tutarak olay örgüsünün kendi amaçlarınca yönlendirilmesini hedefleyen kişiler başvurur. Manipülatör olarak adlandırılan kimseler, acımasızlığı en önde sahiplenmiş kişilerdir. Belki burada olumsuz bir şeyler bahsediyor olabiliriz, ama bu legal bir şeydir ve birçok reklam firması bu konuda ciddi algı yönetimleri gerçekleştirirler.

İyi bir manipülasyon ise hiç kuşkusuz şu maddelere bağlıdır; gizli tutulan istekler, psikolojik zafiyetlerin farkında olmak ve acımasız olmak. Bu yönüyle baktığımızda psikolojik savaş, algı operasyonu ve yumuşak güç ile ilgili en çok karşılaştığımız kelime gruplarının başında halkla ilişkiler, pazarlama ve kamu diplomasisi geliyor. Birbirlerine yabancı olmayan bu kelimeler, aslında psikolojik manipülasyon ikna yöntemlerinde sık sık başvurulan tercih yollarıdır. Kullanılan terimler sürekli değişse de işin aslı hedefteki bireyi ya da kitleyi kendi rızası ile ikna ederek istenilen kanaati sağlamaktır. Bu kanaati sağlamak adına yapılan her türlü faaliyet ve yöntem psikolojik manipülasyonun gerçekleşmesini sağlar. Sözü edilen ve şirin kılıflara bürünen bu terminolojiler, temelinde farklılık algısı yaratmak amacıyla bilgi ve bilgilendirme üzerine gerçekleşen psikolojik manipülasyonun ana parçalarıdır.

İşte bu bilgi akışını kendi lehinde ve istenilen seviyede tutarak kontrolünü

sağlayan ülkeler, psikolojik savaş içerisinde büyük bir gücü kendilerinde bulundurmaktadır. Özellikle ince algı operasyonları ile yapılan bu taktiksel durumlarda kitleler, doğru analizi ve doğru bilinci yakalamak zorunda kalmaktadır. Aksi takdirde koyun durumuna düşecek ve birilerinin istediği doğrultuda düşüneceklerdir. Yeni Dünya düzeninin en etkili savaşı olarak bilinen psikolojik savaş ve algı operasyonları her geçen sene daha da çok artarak ulusları farklı bir konuma götürebilecek büyük bir etkiye sahip. Bu etkilere karşı savunma ya da kurtulma da yine belirlenen propaganda ile olacaktır, denilebilir. Kısaca, Yeni Dünya düzeninde bu üç okuma biçimini bilmeden küresel güçlerin üzerimizde oynadıkları oyunları bilmemiz mümkün görülmemekte.

Vesselam.

Gerçek
Tarih

-Bundan (Kur'an'dan) önce (onlar) insanlar için bir hidayet idiler. Doğruyu yanlıştan ayıran (Furkan)'ı da indirdi. Gerçek şu ki, Allah'ın ayetlerini inkâr edenler için şiddetli bir azab vardır. Allah güçlüdür, intikam alıcıdır. (Al-i imran 4)

-Bütün insanlığa bir uyarı olsun diye, kuluna hakkı batıldan ayırt edici ve fark ettirici bir ölçü olarak Kur'an'ı indiren Allah yücelerin yücesidir. (Furkan 1)

- Hani bir zaman, kafir olanlar, seni bağlayıp hapsetmek, yahut öldürmek, yahut da yurdundan çıkarmak için düzenlere baş vurmuşlardı. Onlar, bu düzeni kurarken Allah da cezalarını hazırlamadaydı ve Allah hilekarları cezalandıranların en hayırlısıdır. (ENFAL 30)

-Onlar (inanmayanlar) bir düzen (hile ve tuzak) kurdular. Allah da (buna karşılık) bir düzen kurdu. Allah, düzen kurucuların en hayırlısıdır.(Al i İmran 54)

- “Rabbinin fil sahiplerine ne yaptığını görmedin mi? Onların tuzaklarını boşa çıkarmadı mı? Üzerlerine bölük bölük kuşlar gönderdi. Onlara ateşte pişirilmiş taşlar attılar. Rabbin onları yenilmiş ekin çöplerine çevirdi.” (Fil Sûresi, 105/1-5)

- “Onlar tuzaklar kurdular, ama Allah nezdinde de onlara tuzak var; isterse onların tuzakları dağları yerinden oynatacak olsun.” (İbrahim, 14/46)

- “Onlar, tuzaklar kuruyorlar. Ben de bir düzen kurmaktayım. Ey Muhammed! Sen o kâfirlere mühlet ver. Onlara az bir zaman tanı” (Tarık, 86/15-17).

-“Onlar böyle bir tuzak kurdular, biz de kendileri farkında olmadan onların planlarını altüst ettik.” (Neml, 27/50)

BİLİNÇLENME ADINA İÇİNDE BULUNDUĞUMUZ DURUMU İYİ ANALİZ ETMELİYİZ

Prof. Dr. Mahmut Özbay

Bir toplumun bölünüp dağılmasını, parçalanarak ayrışmasını, kutuplaşmasını, yapısının yağmalanmasını önleyerek yeniden ayağa kaldıran, topluma birlik şuurunu yerleştiren temel dinamiklerden biridir toplumsal bilinç. Milletin gerçek anlamda varoluşunun kalbidir bu bütünsellik bilinci. Dağılışı, yıkılışı ve çöküşü önce durdurup, sonra yeniden birlikte millet olma azim sürecini başlatan ve devam ettiren milletdaşlık özkimliğini oluşturma, kazanma ve onunla yaşamadır halkın bilinci adı verilen iç dinamik. Onurluca duruşun, durumalısın ve yaşayışın kendisidir toplum bilinci.

Toplumların kendi içlerinde ilerleyişlerini gerçekleştirebilmeleri için ortaya koyacakları stratejilerin kaynağı tarih boyunca hep toplumsal bilinç olmuştur. Bu milletdaşlık bilinci, halkın içinde mevcut olan birçok farklı imkânları ortaya çıkararak, bunları birleştiren bir güçtür. Birlikte yaşama barışının hayat bulmasının temel can damarıdır toplumsal bilinç. Bireyler arasında diyalogun başlaması, güvenin oluşması, bu kavramların alanlarını ve etkilerini genişleterek tüm halkları kuşatıp bir millet olma bilinciyle gerçekleşebilmektedir. Milletlerin hayatları ve gelecekleri bu birliklilik bilincinin bir işlevselliğidir. Birlik şuurunun özü, kaynağı insana özgü olduğu zaman milletlerin, medeniyetlerin ve devletlerin ömürleri asırlar sürmektedir. Bunun en güzel örneğini kendi tarihimizde bulabilmekte ve görebilmekteyiz. Her dönemin, her çağın koşulları bu süreci yaşayan toplumların bilinçlerinin insana özgü olmasıyla örtüşmektedir. Günümüzde özgürlüğün, adaletin ve emeğin karşılığını bulması, yeni nesil teknolojiye, sürdürülebilir ekonomide, hepsinden önemlisi bilimde, gençlerin geleceğe umutla bakmasında, insana özgü özgün ve uygar birlik bilinci etkisi yadsınamaz bir gerçektir.

Toplum olarak bugün içinde bulunduğumuz durumu çok iyi analiz etmeliyiz. Geçmişte yaşadığımız ve kendisinden kaçınmadığımız olayların, yeni bir bilinçle

değerlendirmesini, eleştirisini yapmalıyız. Buna tarihi bir hesaplaşma da diyebilirsiniz. Bu yüzleşmeyi reel ölçütlerine uygun olarak yerine getirebilmek için toplum, halk, millet olarak herkes, küçükten büyüğe buna hazır olmalıdır. Toplumlar bilimden, bilgiden ve adaletten uzaklaştıkça cehalet rekabeti kazanan taraf olmaktadır. Bu yarışta zaferi kazananlar kendilerini üstün insan görmeye başlar. Bilgisizlik ve diğer insanlara zulüm etmek topluma özgü ahlaki kural olmaya başlar, hatta bu haksız ve hak bilmez davranışlar halk içinde önce gelenekleşir, sonra ahlak kralı olarak yerini alır. Bir toplumda haksızlık çoğaldıkça, zalimlerden bir kısmı diğerlerine yönetici olur. Bu yöneticilerin egoistlikleri, ihtirasları, doyumsuzlukları ve gururları arttıkça, diğer insanlar üzerindeki baskı ve adaletsizlik boyundurukları da ağırlaşır. Böylece toplumda kabullenen kesimler çoğalır. Yeni yetişen nesillerde umutsuzluklar, karamsarlıklar yaygınlık göstermeye başlar. Tüm bu gidişatı önleyecek ve yeni bir yönelişi ortaya koyacak olan halkın toplumsal bilincidir.

Gerçek
Tarih

Bilinçli halk, yeni bir toplum yaratmak için kendini yenileyen, halk ile birlikte olan, halkın bilinçlenmesini kendine amaç edinen, kendilerini aşarak toplumsal DİRİLİŞ RUHUNU öncelikle kendilerinde oluşturan bilim insanlarına, düşünürlere ve bunların oluşturduğu yönetici gruplarına ihtiyaç vardır. Halkın bilinçlenen kesimi elini kesintisiz olarak diğer kesimlere uzatmalıdır. Cehalet ve zulüm dağlarının yıkılabilmesi, toplumda bu birliktelik düşüncesinin hayata aktarılmasına ve yaşatılmasına bağlıdır. İçinde bulunduğumuz koşullarda gerek iç sorunlarımızın, gerekse dış sorunlarımızın çözümünün başlangıcı, bu toplum bilincinin hayata geçirilmesiyle mümkündür. Milletın problemlerinin çözeni yine milletin kendisidir. Başkalarının önerdikleri çözümler, onların vesayet ve sömürü boyunduruklarını üzerimizde daha bir uzun süre uygulamaktan başka bir şey değildir. 200 yılı aşkındır bu süreci yaşıyoruz ve yaşıyoruz. Çözüm bu albenili, kolaya kaçış yöntemlerinden vazgeçmek, zahmetli de olsa kendimize özgü gerçek çözümü uygulamaktır. Bunun temel koşullarından birisi, hatta birincisi milletin fertleri arasındaki çifte standardın uyulmadan kaldırılmasıdır. Ülkemiz, milletimiz için yeniden medeniyet temelli yeni bir yapının oluşturulmasıdır. Bilim insanları, düşünürler, aydınlar halkının yanında olduğu ve onlarla birlikte hareket ettiği sürece, halkta onlarla birlikte olacaktır. Böylece halkın bilinçlenmesi berraklaşarak gelişecek ve yaygınlaşacaktır.

Tarih halklara, milletlere şunu ispatlamıştır; bilgi birikimi olmayan, kısır düşünceli, dar görüşlü yöneticiler olası doğru öngöruden yoksundurlar. Bunun sonucu olarak, bu özelliklere sahip insanlardan oluşan yönetici ekipleri, yönettikleri toplumları sık sık ağır koşullu yaşama sürecine sürüklüyor, aynı zamanda ülkelerine büyük sıkıntılar yaşıyor. Ülkemiz de son yüz yılda, kemikleşmiş bu siyasal sistemin yapısı

gereğince değişik isimler altında birçok badireler yaşamış ve atlatmıştır. Bunun baş etmeni siyasilerin kendilerini yenileyemedikleri gibi, yerlerine yeni, bilgili, birikimli ve pasifik ufuklu insanların gelmesine yardımcı olmadıkları gibi, bu nitelikli insanların meydana çıkmalarını da engellemişlerdir. Toplumsal bilinç oluştukça toplumun zulüm eden kesimi azalıyor, yönetime gelenler ve devlet organizasyonunda görev üstlenenler zalimlikten uzaklaşarak erdemli ve adil olmayı tercih ediyor.

Toplumsal bilincin geliştirilmesinde, oluşturulmasında önümüzdeki yıllar ve birkaç on yıl çok daha sıkıntılı olacağı benziyor bugünkü şartlarda. Dijital ortam veya hayat koşulları değiştikçe yeryüzündeki tüm insanların ve toplumların yaşamları daha bir tek düzen alacağı benziyor. Yazılım teknolojilerinin konuları gelecek yıllarda insan hayatında yer alan tüm parametreleri kapsamı içine alacak gibi görünüyor.

Özellikle “Yapay Zeka” teknolojisindeki gelişmeler insanların düşüncelerini, fikirlerini, araştırma performanslarını, olguların özünü kavrama kabiliyetlerini beklenmedik oranda ve yüksek düzeyde etkileyecektir. 1990’lardan bu yana bilgisayar teknolojisinde ve bilişim teknolojilerinde ortaya çıkan gelişmeler, önümüzdeki yıllarda insanları nasıl etkileyeceğinin, konunun uzmanlarınca köklü ve şeffaf bir analize tabi tutulması zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Bu detaylı analizlerden sonra geleceğe yönelik öngörülerin daha bir sağlıklı olacağı kanaatimi yeniden bir kez daha yineliyorum. Çünkü yeni gelen kuşak şimdikinden çok daha kısa sürede, üretilen bilgi açısından bugünküne göre binlerce, belki milyon defa daha hızlı ulaşacaktır. Bu oluşan koşullar ise insanları ve toplumları daha çabuk ve daha geniş alanlı bir kolay kaçış yöntemini seçmeye sürükleyecektir. Hayat düşünmeden, fikir üretmeden, olayların geri plan gerekçelerini araştırmadan yalnız başına, sorunsuz, özgürlüksüz yaşanan bir ömür sürecine indirgenebilir. Bilim insanları yapay zekanın insan ve toplum üzerindeki telafisi çok zor olan bu olumsuz etkilerin minimize edilmesi için şimdiden önlemlerinin alınmasını önermektedirler. Bugün için yapay zeka: bilgisayarların veya bilgisayar kontrolündeki bir robotun çeşitli faaliyetleri ZEKİ canlılara benzer şekilde yerine getirme kabiliyeti (işlemi) olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım çok değişken bir yapıya sahiptir. Yazılımdaki her yenilik bu tanımı etkileyecektir. Yapay zeka görseelliği (nesnelerin reel hareketlerini) ve bilgi toplama alanının çeşitliliğini, miktarını artırdıkça, insanlar kendilerine ait bireysel özelliklerini yavaş yavaş kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalabileceklerdir.

İnsanların ve toplumların tüm bu gelişmeler karşısında sahip olabilecekleri ve koruyacakları bilinçleri olacaktır. İnsanlığın (bireylerin ve toplumların) kurtuluşu veya çıkış yolu bilinçlerini yenileyerek ve bileyerek ilerlemeleri ile mümkün olur. Bilinçlenme bilgilerin, olup biten olayların, kavramların ve fark etme yetisinin insan

Gerçek
Tarih

şuurunda aydınlanması olayıdır. İnsanların şuur sahibi olmaları toplumların bilincini artırmaktadır. Halkların bilinçlerinin köreltilmesi, önümüzdeki yıllarda tüm dünya ülkelerinde, bugün dört elle sarılan demokrasiyi önce düşüşe geçirecek daha sonra da çöküş süreci girdabına girdirecektir. Şu anda Avrupa Birliği ülkelerinde, Amerika Birleşik Devletleri'nde, Çin'de, Hindistan'da ve Ortadoğu ülkelerinde gençliğin kıpırdanışı veya sarsılışı bu konunun ön sinyallerini vermektedir. Bu kıpırdanmalar bugünkü yönelişinde ilerlerse insanların özgürlükleri ve temel birey hakları zarar görebilir, zedelenebilir. Toplumsal bilincin etkinleştirilmesi, yaygınlaştırılması bir zorunluluktur. Unutulmamalı ki toplumların temel hayat dinamiği toplumsallık bilincidir.

21. yüzyılın ilk çeyreğinde bireyler, sivil toplum kuruluşları, medya kuruluşları ve meslek odaları 20.yüzyılın ikinci yarısındaki toplum adına olan etkinliklerinden gittikçe taviz veriyorlar. Buna karşılık siyaset dünyasında model rol alıyorlar. Bu evcilleştirme sürecine akademisyenler, aydın gibi görünen insanlar ve varsılığı büyük olan iş adamları da organize bir biçimde katılıyorlar. Evcilleştirmeler toplumsal bilincin mevcut koşullarda yavaş yavaş erimesi sürecini de beraberinde getiriyor. Bir ülkede yönetimin toplum menfaatini korumaktan uzaklaşmasını frenleyen güç toplum bilincidir. Ve yine bu üst yönetimin halk için aldığı doğru kararların hayata geçirilmesini ivmelendiren de insanların toplumsallık bilincidir. Bu bilincin yeniden dirilişini gerçekleştirmek her bireyin insanlık görevidir.

ÇAĞRI BEY

Prof. Dr. Cihan Piyadeoğlu

Selçuklu ailesinin atası Selçuk Bey'in 1007 veya 1009 tarihinde Cend şehrinde ölmesi, oğulları ve torunlarını yeni yurt arayışına itmişti. Oğulları Musa Beygu ile Yusuf Yınal, torunları Çağrı ve Tuğrul Bey, Oğuz Yabgu Devleti ile yaşanabilecek mücadeleleri göze alabilecek durumda değildi. Bundan dolayı Cend'de kalmaktansa daha önce Maverünnehir'e göçmüş olan Selçuk'un büyük oğlu Arslan Yabgu'nun yanına gitmişlerdi. Arslan Yabgu, Karahanlılar'a karşı Samaniler'e destek vermek üzere geldiği bu yerde zamanla büyük güç kazanmış, son olarak da Karahanlı hanedan mensubu Ali Tegin ile işbirliği yapmaya başlamıştı. Bu işbirliği sayesinde güç kazanan Ali Tegin, Buhara'yı ele geçirerek bağımsızlık kazandı. Çağrı ve Tuğrul Bey, amcalarının kazanmış olduğu bu güçten istifade edemediği gibi, üstüne Ali Tegin'in baskısına maruz kalmışlardı. Bunun anlamı iki kardeşin kendilerine yeni yurtlar bulmak zorunda olduğuydu. Neticede Çağrı Bey kardeşine "Kurtuluş senin çöllere çekilmen, bana da Rumlarla savaşmaya gitmem için izin vermendedir." demişti. İki kardeş arasındaki bu görüşmeden sonra Tuğrul Bey çöllere çekilirken Çağrı Bey batıya yöneldi.

Gerçek
Tarih

Yıl 1018'di. Çağrı Bey, iki farklı kaynakta 30 veya 30 bin olarak kaydedilen, bununla birlikte yüksek ihtimalle 3.000 kişiyle birlikte Gazneliler'in hâkimiyeti altında bulunan Horasan'dan geçerek batıya ilerledi. Bu yolculuğunu Gazneli Mahmud'tan izin alarak gerçekleştirmemişti. Bunun içindir ki sultanın gazabını üzerine çekecekti. O sırada Hindistan seferinde bulunan Sultan Mahmud, Horasan Valisi Arslan Cazib'e bir mektup göndermiş ve "Niçin ihmal ve aldırılmazlık ile Çağrı'nın memleketimin içinden uluorta geçmesine izin verdin." diyerek hesap sormuştu. Sultanın düşündüğünün aksine Arslan Cazib de Çağrı Bey'i engellemek için karşı harekete geçmiş, ancak Selçuklu atlarının hızına yetişememişti. Neticede Selçuklular'ın pek çok askeri başarı hızlı atlar üzerinde yaptıkları ok atışları sayesinde mümkün olabilmişti. Çağrı Bey, Horasan'dan sorunsuz bir şekilde geçmesine geçmişti, fakat aynı yerden nasıl geri dönecekti? Cevabı merak edilen yeni soru şimdi de buydu. Nitekim onun dönüşünü bekleyen bir Arslan Cazib tehlikesiyle karşı karşıya gelmesi hayli yüksek bir ihtimaldi.

Horasan'dan geçen Çağrı Bey, önceleri Irak-ı Acem ve Azerbaycan bölgesine

yerleştirilmiş olan Türkmenler ile iletişime geçti. Onlar bu bölgeyi kendisinden daha iyi tanıyordu. Aynı zamanda Çağrı Bey önderliğinde yapılacak bu seferde ganimet elde etme imkânı da yakalamışlardı. Neticede Çağrı Bey, almış olduğu destek sayesinde daha da güçlenmiş bir şekilde Doğu Anadolu'ya geldi. O sırada bu bölgede Bizans'a bağlı olan Bagratuni Ermeni Krallığı, onun bünyesinde de daha küçük Ermeni krallıkları ve prenslikleri bulunuyordu. Ermeniler her ne kadar Bizans'a tabi olsalar da, özellikle mezhep farklılığından dolayı Bizans'a karşı olumsuz bir bakış içindeydi. Bunun yanında Ermeni ve Gürcüler'a ait siyasi yapılanmalar birlikten hayli uzaktı. Bir araya gelerek Çağrı Bey'in karşısına çıkamamış olmaları, Çağrı Bey'in işini hayli kolaylaştıran bir diğer gelişmeydi. Bunun farkında olarak faaliyetlerine başlayan Çağrı Bey, ilk olarak kuzeydoğudan ilerleyerek Vaspurakan Krallığı topraklarına girdi. Bu güzergâh devletin kurulmasından sonraki Anadolu seferleri için de kullanılacaktı.

Gerçek
Tarih

Çağrı Bey'in bu harekâtı ilk defa olmak üzere Selçuklular ile Ermeniler'i karşı karşıya getirmişti. Öyle ki Ermeni müellif Urfalı Mateos, bu hadiseyi öldürücü nefesli ejderin kasıp kavuran ateşle ortaya çıkması ve mukaddes haça tapınan bütün Hristiyan halkın Allah'ın gazabına uğraması şeklinde nakletmişti. O, aynı zamanda şöyle diyordu: "...Bu zamana kadar bu cins Türk atlı askeri görülmemişti. Ermeni askerleri onlarla karşılaşınca onların acıib şekilli, yaylı ve kadın gibi uzun saçlı olduklarını gördüler." Çağrı Bey'in Vaspurakan arazisine girmesi ve faaliyetlerde bulunması üzerine Kral Senekerim, Başkumandan Şabuh'u İğdir'in doğusundaki başkenti Vostan'dan onun üzerine göndermişti. Şabuh, emrindeki askerlerle birlikte krallığın ileri gelenlerini bir araya getirerek bir ordu topladı. Aralarında Senekerim'in oğlu Davit de bulunuyordu. Hedef doğrudan Çağrı Bey olacaktı.

Ermeni ordusunun cesaretle Çağrı Bey'in üzerine yürümesi onlar için hiç de akılcıca bir hareket olmadı. Nitekim ellerindeki kılıçlarla her biri çok iyi ok atıcısı olan Selçuklu askerlerine saldırmışlardı. Bu kararlarının yanlış olduğunu anlamaları çok da uzun sürmedi. Neticede karşı tarafa zarar verebilmeleri için onlara yaklaşmaları gerekiyordu. Diğer taraftan Çağrı Bey'in askerlerinin ustaca ok atışları sayesinde büyük zarar da görmüşlerdi. Bu manzarayı gören Şapuh, Davit'ten orduyu geri çekmesini istedi. Amacı uygun silah ve kıyafetler giyerek geri dönmek ve o şekilde savaşmaktı. Ancak Davit onu dinlemeyerek savaşa devam etti. Bununla birlikte savaşa devam etmesi ona zarardan başka bir şey vermemiş, neticede mücadeleyi kazanan Çağrı Bey olmuştu.

Çağrı Bey daha sonra Gürcüler'in hâkimiyeti altında bulunan Nahcivan'a yöneldi. Gürcü komutanı Liparit, 500 kişilik kuvvetiyle onun karşısına çıktı. Ancak Çağrı Bey ile mücadeleye girmekten korktuğu için geri çekilmek zorunda kalmıştı. Onun geri çekilmesi Çağrı Bey'e daha geniş faaliyet alanı kazandırmış, o da bunu iyi değerlendirerek

kendisine yeni hedefler belirlemişti. İlk yeni hedef bölgenin önemli şehirlerinden biri durumundaki Dovin oldu. Çağrı Bey, Dovin'in güneyindeki Niğ bölgesine yürüdüğünde Bizans'ın Beçni kalesi komutanı Vasak ona karşı koymuş, iki taraf arasında mücadeleler yaşanmıştı. Ermeni müellif Vardan'ın kazanımı belirtmediği bu mücadeleden sonra bölgeden çekilen Vasak, muhtemelen Türkler tarafından öldürüldü.

Çağrı Bey'in Doğu Anadolu Seferi olarak bilinen bu harekât, bazı tarihçilere göre hiç yapılmamıştı. Bazı tarihçiler de seferin 1016 yılında başlayıp 1021 tarihinde sonlandırıldığını kabul ederken, bazıları da 1029 senesinden sonra gerçekleşmiş olabileceğini belirtir. Bize göre ise seferin tarihi 1018 olmalıdır. Nitekim Çağrı Bey'in hiç bilmediği bir bölgede, ailesinden destek almadan bu kadar uzun süre burada kalmış olması pek de ihtimal dâhilinde değildir. Diğer taraftan hâkimiyeti altında bulunan bölgede gerçekleşen Selçuklu faaliyetlerine karşı Bizans'ın herhangi bir harekette bulunmaması da beklenemez. Dolayısıyla seferin Bizans'ın müdahalesine mahal vermeden, diğer bir ifadeyle kısa bir süre içerisinde bitmiş olması akla daha uygun gelmektedir.

Çağrı Bey bu seferi sırasında Van gölü havzasından bahsetmiş olduğumuz bölgeye kadar pek çok şehri ele geçirmişti. Bununla birlikte keşif ve yağma asıl hedefi olduğu için ele geçirilmiş olan şehirlerde hâkimiyet kurulmamıştı. Diğer bir ifadeyle şehirden diğer şehre gidilen bir plan doğrultusunda hareket etmişti. Haliyle azımsanmayacak ölçüde bir ganimet elde edildi. Artık geriye dönme vakti gelmişti. Çağrı Bey, kendilerini bekleyen Arslan Cazib tehlikesinden haberdar olduğundan ona yakalanmadan Horasan'ı geçmeli ve Selçuklu topluluklarının yanına gitmeliydi. O da farklı bir planla hareket etti; kuvvetlerini bölerek onları tüccar kılığına soktu. Bu noktada ele geçirmiş oldukları ganimet de hayli işlerine yaramıştı. Böylece Horasan'dan sorunsuz bir şekilde geçmeyi başaran Çağrı Bey, Buhara yakınlarına ulaşarak kardeşi Tuğrul Bey ile buluştu. Bu buluşmada Çağrı Bey, yaşadıkları yerde Karahanlı ve Gazneli devletleriyle mücadele etmelerinin imkânsızlığını belirtiyor, batıya yani Horasan, Azerbaycan ve Doğu Anadolu'ya gitmelerinin kendileri için daha iyi olabileceği söylüyordu. Neticede adı geçen bölgelerde kendilerine karşı koyabilecek güçte devletler yoktu.

Çağrı Bey'in bu düşüncesi en azından o dönemde gerçekleşemeyecekti. Çünkü Selçuklular, bu olaydan sonra da bölgedeki önemli güçlerin hedefi olmaya devam etti. Zaten batıya göç yolculuğunu yapmaları diğer bir sebepten dolayı da çok mümkün görünmüyordu. Nitekim Çağrı Bey'in Horasan'dan geçmiş olmasına bile kızan ve bunun için valisini azarlayan Sultan Mahmud'un tüm Selçuklu topluluklarının, hayvan sürüleriyle birlikte buradan geçmesine izin vermesi çok da beklenemezdi. Selçuklular'ın batıya yönelmesi 1040 yılında kazanılan bağımsızlıktan sonra mümkün olabildi. Türkmenler çok kısa sürede yaklaşık yirmi yıl önce Çağrı Bey'in at koşturduğu

bölgelerde faaliyetlerde bulunmaya başlamışlardı. Öyle ki, devletin Merv’de kurulmasından sadece sekiz yıl sonra kuş uçuşu 2.000 km. uzaktaki Pasinler’de Bizans kuvvetleri mağlup edilecekti. Belki de Selçuklu Türkmenleri’ne bu ruhu aşıl原因an Çağrı Bey’in kendisi, bu seferi ve sefer sonunda belirlediği hedef olmuştı.

Kaynakça:

Abu’l-Farac, Abu’l-Farac Tarihi, çev. Ö. R. Doğrul, TTKY, Ankara 1999.

Grousset, René: Başlangıcından 1071’e Ermenilerin Tarihi, çev. Sosi Dolanoğlu, İstanbul 2005.

Kafesoğlu, İbrahim, “Doğu Anadolu’ya İlk Selçuklu Akını (1015-1021) ve Tarihi Ehemmiyeti”, Fuad Köprülü Armağanı, İstanbul 1953.

Mirhand, Tarih-i Ravzatü’s-safa, Tahran 1339, IV.

Piyadeoğlu, Cihan, Çağrı Bey, Kronik, İstanbul 2021.

Sevim, Ali-Merçil, Erdoğan, Selçuklu Devletleri Tarihi, TTKY, Ankara 1995.

Urfalı Mateos, Vekayi-Nâme (952-1136) ve Payaz Grigor’un Zeyli (1136-1162), çev. Hrant D. Andreasyan, TTKY, Ankara 1987.

Vardabet Vardan, Türk Fütühatı Tarihi (889-1269), çev. Hrant D. Andreasyan, İstanbul 1937.

YENİ YÜZYIL, YENİ DOĞUMLARIN VE TÜRK'ÜN YÜZYILIDIR

Recep Garip

Son devletimizin üzerinden tamı tamına yüzyıl geçti. Bu yüzyıl, geçmişle gelecek arasında, dünle bugün arasında müzakereleri mecbur kıldı. Bu bize köklü bir medeniyetin, köklü bir kültürün ve derin bir tarihin yükünü hatırlattı, hatırlatmayı sürdürüyor. Kuşku yok ki, medeniyetler inşa edebilmek için; düşünce, sanat, fikir, kültür birikimine, tarihine sahip olmak icap eder. Böylesine köklü, böylesine devletler üstüne devlet inşa etmiş, yeryüzünde başka bir topluluk, böyle bir millet yoktur. Bu millet tarihe şan veren Türk milletidir.

Gerçek
Tarih

Buna sebeptendir ki, merhum Mehmet Akif'in; "Allah bu millete bir daha İstiklal Marşı yazdırmasın" duasının sırrını burada görmek gerekir.

Sınırsız toprakların sahibi olduğunu unutmadan, geçen yüzyılın muhasebesini el-bette yapmalıyız. Mahkûm edildiğimiz sınırlandırma bütün kuşatmalarıyla bir mahkûmiyettir. Kültürel mirastan başlayarak, edebiyatın, ilmin ve sanatın bütün türevleriyle iğfal edildiği bir mahkûmiyetten bahsediyoruz. Dil, din gelenek, görenek, tarihi ve coğrafi alanlarıyla tersyüz edilmiş, geçmişinden koparılmanın getirdiği bir sendeleme-uyuşma-kaybediş-zehirlenmiş vs. bütünüyle hafıza, inanç, kültür kaybıyla emperyal bir istilanın varlığının ifadesidir. Böylesine bir istila altında yenilenme, dirilme, kıyam ediş için geçen yüzyılların işaret taşları önemlidir.

Milli Mücadelenin 100.yıldönümüne erişildiğinde devletin, toplumun, bireylerin, ilim ve sanat erbaplarının öykünmeden vaz geçip, kendi köklerimizden yenilenmenin, dirilmenin, yeniden kendini idrak etmenin, sınırsız iklimlerdeki tarihi emanetin farkına varmanın esenliği içindeyiz. Mutluyuz ve elbette mazimizden, inşa ettiğimiz tefekkür medeniyetiyle asli şahlanışın arifesindeyiz. Bu durum bize, Misakı Milli dışındaki coğrafyanın varlığından haberler taşımaktadır. Büyük millet ve devlet olmanın şuurunu bizlere haber vermektedir. Büyük cihan devleti Türkiye, on üç bin beş yüz yıldır sürüp gelen milletimizin tarihteki son devletidir.

Tarih boyunca esareti reddetmiş, haksızlıklara boyun eğmemiş, adalet terazisi her daim haktan yana olmuş, inancın düşünceye ve hayata etle kemik gibi kaynaştığı

bir milletten bahsediyoruz. Milletimizin asaleti inancından, imanından, toplum ahlakından, birlik ruhundan kaynaklanır. Asırların birikimlerini, tecrübelerini, deneyimlerini devrederek günümüze ulaşmış olmanın elbette ki sorumluluğu büyüktür. Son iki asırdır coğrafyamızda, tarihi kırılmalarımızda yaşanılmış olan tecrübeler, kuşkusuz günümüzü de şekillendirmektedir. Tarihi, edebiyatçılar, kültür ve sanat-kârlar inşa eder. Fetihler olmadan tarihi yazamazsınız.

Ordu fetihler yapar, seferlerden seferlere sınırsız topraklara ay yıldızlı bayrağımızı ulaştırmak için her türden stratejiyi uygular. Tarihi, münevverler yazar. Asırlara hükmetmiş, Dede Korkut, Fergani, Abdulhamid İbn Türk, Farabi, Biruni, İbni Sina, Gazali, İbni Rüşt, İbni Arabi, Mevlana, Yunus Emre, Akşemseddin, İbni Hal-dun, Hacı Bektaş-ı Veli, Hallac-ı Mansur, Kâtip Çelebi, Mimar Sinan, Piri Reis, Fuzuli, Şeyh Galip, Ali Kuşçu, Matrakçı Nasuh gibi tefekkür ehli, düşünce, sanat ve tefekkür dünyamızın öncüleridir. Dün ne kadar münevverimiz varsa, bugün de emperyalizme karşı en büyük silahın kültür, sanat ve düşünce dünyamızı inşa eden ilim, irfan, sanat mensuplarımızın olduğu tartışılmaz. Buna sebeptir ki en çok edebiyatçıların, fikir ve düşünce mensuplarının, sanatkârların toplumda kabul gör-düğü kadar evrensel insanlığa yol gösterecek projelerin sahipleri de olmalıdır. Büyük devletler, medeniyetler inşa etmiş olan toplumların insanlığa bıraktıkları en önemli miras kültürel mirastır. Ürettikleri eserlerin yüzyıllar geçse de hala insanlığa yol gösteriyor olmaları büyük rüyaların, ufukların, hedeflerin, hayallerin sahipleri olduğuna da işaret eder.

Gerçek
Tarih

Son yüzyılın yıldızlarından bir kaçını zikretmekte yarar görmekteyim; Salih Zeki, Ömer Hayyam, Hamamizâde İsmail Dede Efendi, Ord. Prof. Mükrimin Halil Yinanç, Cahit Arf, Yusuf Memmedaliyevi, Ord. Prof. Hulusi Behçet, Feza Gürsey, Prof. Dr. Behram Kurşunoğlu, Mehmet Akif Ersoy, Necip Fazıl Kısakürek, Aziz Sancar, Sezai Karakoç gibi birçok kalem sahibinin, düşünce ve tefekkür sahibinin mevcut olduğunu, nice isimlerini zikredemediğimiz medeniyet inşacılarının bulunduğunu da ifade etmiş olalım. Geçmiş yüzyılları aydınlatan münevverlerden az değildir son yüzyılımızın münevverleri. Yalnızca zirveden aşağıya doğru hırpalanmanın sersemliği söz konusudur ki, bu da artık gerilerde kalmış dünya insanlığı için önemli adımlar atan büyük devlet bilinci yeniden köklerinden gövdeye su vermeyi başarmıştır.

Milli dayanışma, beraberlik, kalkınma; aynı ruh ikliminde, aynı inanç merkezinde, aynı ülkü etrafında toplanmış milyonların oluşturduğu İstiklal duygusunun tezahürüdür. İstiklal, birliğin, beraberliğin, ahitleşmenin, kardeşliğin sınırsız ümmet coğrafyasındaki varlığını idraktır. Tarihin, kalbinin, sesinin, nefesinin, izanının yeniden diriliş hamleleriyle idraktır.

Anadolu coğrafyası, misakla anlatılamaz. Sınırlarla hapsedilemez. Ötüken'den, Tanrı dağından, Çin seddinden, Buhara'dan, Semerkant'tan, Endülüs'ten, Kudüs'ten, Afrika'dan, Türkistan'dan sesler, yankılar, duyular, hasretler biriktirmiştir. Aynı hamurun, aynı sevdanın, aynı demirin suyuyla yıkanmışlar, mazlumların, yoksulların, kimsesizlerin, yerinden yurdundan sürgün edilenlerin sahibi olmuş bir Anadolu ruhundan bahsediyoruz. Bu bahsettiğimiz ruh iklimi, Kur'an ve Sünnet ikliminden beslenmiş kadim anlayışlarla sırlanmıştır. Ufuk, alabildiğine aydınlık, sınırsız ve sonsuz duyularla söylemektedir. Her yeni gün, yepyeni muştularla güneşin, mevsimlerin getirdiklerini bu toprakların şehadet aşkını, hilal ve yıldızla muştaklığını, kardeşliğini, özgürlüğünü haber vermektedir.

Yeni yüzyıl, Türk'ün yüzyılıdır. Hedeflerden hedeflere işaret taşlarını yerleştirmiş ve yeniden insanlığın umudu olmuştur. İki bin yirmi üçten, iki bin elli üçe, iki bin yetmiş bire istikrarla, yekvücut halde ilerlemektedir.

"İlk hedefiniz Akdeniz" muştusu, denizlerin sınırsız, sonsuz ulaştıkları toprakları, kıtaları haber vermektedir. "Ya istiklal, ya ölüm" andı ise bu toprakların sahiplerinin en taze duygularıdır. Yol, şehadet yoludur. Şehadeti özleyen Türk milletinin özgürlük ahdi Peygambere (as) âşik bir millet olmasından ileri gelir. Bu duyguyu Mehmet Akif Ersoy bizlere şöyle terennüm eder;

"Nerde Ertuğrul'u koynunda büyütmüş obalar?

Hani Osman gibi, Orhan gibi gürbüz babalar?

Hani bir şanlı Süleyman Paşa? Bir kanlı Selim?

Ah, bir Yıldırım olsun göremezsin, ne elim!"

Tarihin sesi, geleceği söyler. Mesele, bu sesi sadece duymak değil, gereğini yapmak, gereğince hazırlanıp, insanlığın nefes almasını sağlamak, tebliğ dilinin Kur'an ve Sünnet ışığında yeniden mamur hale dönüştürülmesidir. Yeniden öze dönüş, kalbine, gönlüne, köklerine, yani Asr-ı Saadet'in evreninden beslenmeye dönüşür. İstiklalin yüzüncü yılında, diriliş uygarlığı haline gelmek mecburiyetindeyiz. Yabancılaşmalardan, istilalardan, siyonist engellerden emperyal düşüncelerden uzaklaşarak kendi tarihi değerlerimizle buluşmaya, kendi inançlarımızdan, değerlerimizden, kültürümüzden ve imanımızdan beslenmeye mecburuz. Bu kadim toprakların altı da üstü de, havası da suyu da, ayı da yıldızı da, gecesi de gündüzü de vatandır. Cennet vatan dediğimiz toprakların dili de, dini de, irfanı da, ilmi de, bilimi de, tekniği de, geleneği de, huyu da, suyu da, ahlakı da, adaleti de her şeyiyle vatandır.

Ziya Osman Saba, “Bu Sakin Öğle Vakti” şiirinde ne güzel anlatıyor bu duyguyu;
“Bu sakin öğle vakti ... Mevsim taze, gün ılık,
Bir dersten çıkmış kadar içimde bir ferahlık
Yeniden yapraklanan şu çınarın gölgesi,
Şu beyaz minareden dökülen ezan sesi
Şu yosun tutmuş çeşme, her bir taş servilikten,
Bana bahsediyorlar en sonsuz iyilikten
Cedlerimin mermerde seyrettiğim yazısı
Bir saatin vuruşu, günün henüz yarısı
Çocukların koşuşu, kuşların dem çekişi
Mesut ediyor beni vatanımın güneşi”

Gerçek
Tarih

Yeni yüzyıl, yeni doğumların yüzyılıdır. Bu karanlık atmosfer, güneşin doğuşuna işaretler. Dünya eskisi kadar büyük değildir. Dünyanın bir ucundan diğer ucuna her gelişme saliselerle takip ediliyor. Her olayın, her karmaşanın, her tuzağın, her kurgunun çözümlendiği, izlendiği, görüldüğü, tahlil edildiği, doğrusunun anlaşıldığı, karanlıkların aydınlıklara doğru yol aldığı bir döneme girildi. Bu dönem, coğrafyamızın, tarihimizin, kültürümüzün, inancımızın, vasıflarımızın insanlığa umut olduğu bir dönemdir. Kurtuluş İslam'dadır ve kardeşlik anlayışının yeniden tesisyledir.

Cahit Sıtkı “Memleket İsterim” diyor ya, aynen öyle söylüyoruz işte;

“Memleket isterim

Gök mavi, dal yeşil, tarla sarı olsun

Kuşların çiçeklerin diyarı olsun

Memleket isterim

Ne başta dert, ne gönülde hasret olsun

Kardeş kavgasına bir nihayet olsun

Memleket isterim

Ne zengin fakir, ne sen ben farkı olsun

Kış günü herkesin evi barkı olsun

Memleket isterim

Yaşamak, sevmek gibi gönülden olsun

Olursa bir şikâyet ölümden olsun”

Şairleri böyle seslenen bir milletin inşa ettiği düşüncede “şiir medeniyeti” vasfı, hak edilmiş bir vasıftır. Yeryüzü insanlığının barış ve özgürlüğü, milletimizin ümmet bilincini önde tutmasıyla, İttihadı İslam mefkûresini hilal ve yıldızla taçlandırmış olmasında aramalıyız. Bunu insanlık mutlaka fark edecektir. Fark edilir olmak, gökteki yıldızlar gibi şölen sahibi olmayı gerektirir.

Son iki yüzyıldır kırılmanın, yenilenmeye, dirilmeye, kıyam edişe zemin olduğu muhakkaktır. Yeniden varoluş mücadelesinde geçirdiğimiz yüzyılın önündeki engelleri bertaraf edebilmek için; ortak dile, dine, anlayışa, kültüre, tekniğe, bilime, hikmete, pazara, paraya, ekonomiye yön verilmesi mecburiyettir. Artık su yükselmiş, güneş göğümüzü aydınlatmıştır. Milli anlayışımızın, kavrayışımızın, yenilenişimizin, duruşumuzun, asaletimizin, ahlakımızın, kardeşliğimizin önünde kimse duramaz. Bu böyle bilinmeli, ona göre tedbirler almayı, planlamalar yapmayı, geleceği inşa eden devlet adamlarıyla münevverlerin dayanışmasını daha çok güçlendirmeliyiz.

Gerçek
Tarih

Mehmet Akif Ersoy bakın ne diyor cümlemize;

“Vatanın takati yoktur yeniden ihmale

Doludizgin gidiyor baksana izmihlale!

Ey cemaat, uyanın, elverir artık uyku!

Yok mu sizlerde vatan namına hiçbir duygu?”

Ve ardından şöyle hatırlatıyor;

“Atiyi karanlık görerek azmi bırakmak ...

Alçak bir ölüm varsa, eminim, budur ancak”

Nazım Hikmet ise şöyle içleniyor;

“Memleketimi seviyorum

Çınarlarında kolan vurdum, hapishanelerinde yattım

Hiçbir şey gidermez iç sıkıntımı

memleketimin şarkıları ve tütünü gibi

Memleketim

Bedreddin, Sinan, Yunus Emre ve Sakarya

Kurşun kubbeler ve fabrika bacaları

benim o kendi kendimden bile gizleyerek

Sarkık bıyıkları altından gülen halkımın eseridir

Memleketim

Memleketim ne kadar geniş

Dolaşmakla bitmez, tükenmez gibi geliyor insana

Edirne, İzmir, Ulukışla, Maraş, Trabzon, Erzurum

Erzurum yaylasını yalnız türkülerinden tanıyorum

Ve güneye pamuk isleyenlere gitmek için

Toroslardan bir kere olsun geçemedim diye utanıyorum”

Gerçek
Tarih

Artık bütün emperyalist, siyonist, kapitalist dünya biliyor ki; İttihadı İslam mefkûremiz, dünyanın dört bir yanında hareket halindedir. İnsanlık huzur bulsun isteniyorsa Kudüs özgür olmak mecburiyetindedir. Kudüs özgür olmadan insanlık huzur bulmaz, özgür olmaz. İstanbul’un, Diyarbakır’ın, Konya’nın, Şam’ın, Yemen’in, Afrika’nın, Türkistan’ın, Eritre’nin, Mora’nın, Keşmir’in, Kerkük’ün, Semerkant’ın, Buhara’nın nefes alması, Kudüs’ün özgür olmasına bağlıdır.

Son yüzyıl, **Büyük Cihan Devleti Türkiye**’nin yüzyılıdır. Kırımın, Kazan’ın, Kıbrıs’ın, Libya’nın, Suriye’nin, Irak’ın, Mekke’nin, Medine’nin vahdet bilinci bu ittihadı bağlıdır. Yeniden birlik olmaya, kardeşlik ahitlerimizi tazelemeye, atılan adımlar daha da yoğunlaştırılmalı, Mısır’la, İran’la, Afrika’yla kardeşliğimizin, beraberliğimizin vazgeçilmezliğiyle kıyamda olmaya bütün insanlığın bunu beklediğine kaniyiz.

Meselemiz Ümmet bilincidir, ümmetin kardeşliğidir. Bunu sağlamaya Türkiye muktedirdir.

Kuşkusuz bize seferde olmak emredildi. Sefer bizden Tefvik Allah’tandır.

SEZAI KARAKOÇ

GÖZÜYLE MEVLÂNÂ-I

Prof. Dr. Zafer Erginli

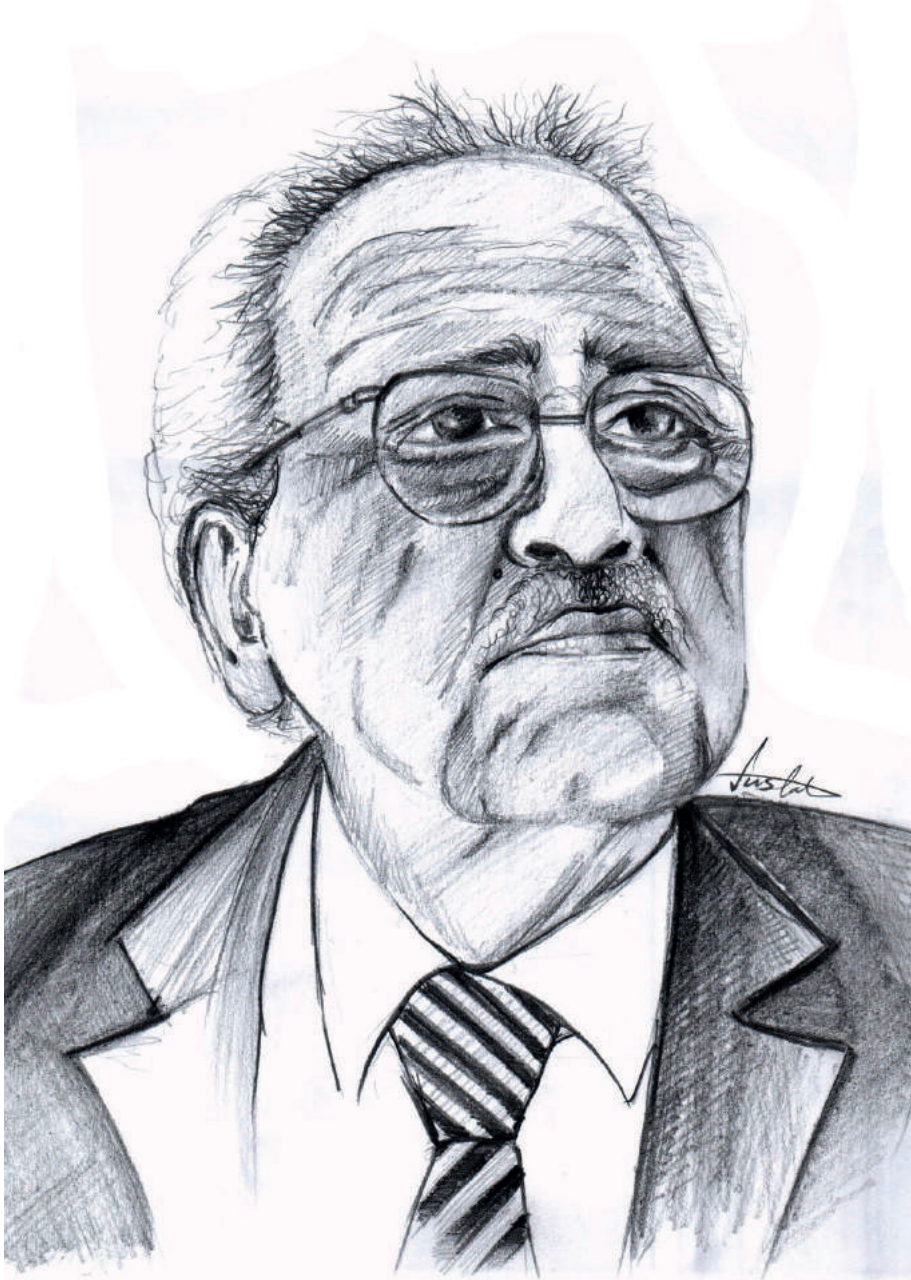
Giriş: Hakkı Teslim Etmek

Türkiye Üstâd'ını kaybetti. 90'lı yıllara kadar Türkiye'de isminin önüne “Üstâd” sıfatıyla hatırlanan nâdir kişilerden biri, belki de biricik şahsiyeti Sezai Karakoç. Son yıllarda pek çok kişi hakkında kullanılan, hatta yerli yersiz bir hitap şekli olarak aşındırılan bu terim Sezai Karakoç ismi önünde kendisine âşinâ olan kulakların yadırgamak şöyle dursun benimsediği bir terimdi. Mevlânâ adını taşıyan başka âlim, ârif ve düşünürler olmasına rağmen bu ismin Celâleddin Rûmi ile bütünleşmesine benzer biçimde, Türkiye'de yaklaşık son elli yıldır Üstâd terimi de Sezai Karakoç'la özdeşleşmişti.

Gerçek
Tarih

Üstâd Sezai Karakoç Mevlânâ'yı Anadolu'nun dirilişi için bir hareket noktası, onun baş eseri Mesnevî'yi de bir kurucu metin olarak görmüştü. Bu kabulü sebebiyledir ki, 1968'de Mevlâna Enstitüsü başlıklı bir yazısında “*Vakit kaybetmeden Edebiyat Fakültesine bağlı bir MEVLÂNÂ ENSTİTÜSÜ kurma,*” ve “*Bir Mesnevî kürsüsünü açma,*” teklifinde bulunduğunu kitaplarından tespit etmek zor değildir. (Sütun, 49; Mevlâna, 91) Onun bu teklifi 2005 yılından itibaren araştırma merkezi sıfatıyla gerçekleşme yoluna girmiş, merkezin enstitü kimliği ancak 2010 yılında resmîlik kazanabilmiştir.

Sonuçta söylenebilecek temel tespit noktasını en başta ifâde etmek gerekirse bir düşünür olarak Sezai Karakoç'un Mevlânâ'yı akademik bir çalışma konusu gibi ele almasını beklemek doğru olmaz. Hatta onun geçmişi günümüze bağlayan ve oradan da geleceğe uzatma gayreti içinde olan düşünce perspektifini daraltır. Akademisyen reel bir zemine dayanmak ve o zeminde yürümek zorundadır. Ancak düşünürün sadece reel zeminde kalarak geleceğe ışık tutması mümkün değildir. O, reelden hareketle ideale yönelmek durumundadır. Bu çerçevede reelden hareket ederken akademik çalışmalardan yardım alır. Dolayısıyla Sezai Karakoç, her konuyu ele alışında olduğu gibi, Mevlânâ'yı ele alışında da reelden hareket ederek ideale yönelme yolunu izlemiştir. Temel vurgularını bir büyük velînin günümüz için ifâde ettiği anlam

üzerinde yoğunlaştırmıştır. Onun bu yaklaşımı şu cümlelerinde Hz. Musa örneği üzerinden açıklığa kavuşturulur (Makamda, 52):

Kur'an-ı Kerim, anlattığı her tarihî vaka gibi Hz. Musa'nın Sina Dağı'na çıkışını da, sadece bir tarihî olay olarak anlatmamıştır. Kutsal Kitap, tarihî vakayı öğretirken, aynı şartlarda ne yapmamız gerektiğini de açıklamaktadır. Bu tarih gerekliliği, aynı zamanda bir öğüttür. Bu realite, aynı zamanda bir semboldür.

Sezai Karakoç'un sözü edilen yaklaşımları Mevlânâ'nın tarihteki ve tasavvuf kültüründeki anlaşılış biçimlerine yaslanır. Ancak en az bu olgu kadar gerçek olan bir husus da şudur: Kendisi açık kaynak vermese de reelden hareket ederken yerli ve yabancı akademisyenlerin çalışmalarından hareket etmiştir. O, tarihimizin büyük değerlerinin geleceğimize rehberlik edecek yönlerini özgün bir tarzda öne çıkarma gayreti içindedir. Bu tavrı da tarihi yaşanmakta olan ve geleceğe uzanan bir süreç, hatta bir dem olarak ele alınışının (Diriliş Neslinin Amentüsü, 25-26; Makamda, 43) bir yansımasıdır. Zaten onun çapında bir düşünürden başka bir tavır da beklenemezdi.

Kaleme aldığı nesir ve şiir türü eserlerinde Mevlânâ'ya yer ayıran Sezai Karakoç, Diriliş Dergisi'nin 1988-1992 yıllarında çıkan yedinci döneminde (Günaydın, 506) derginin 1988-89 yıllarındaki on beş sayısında yayınladığı Mevlânâ yazılarını Mevlâna adlı eserinde on beş bölüm halinde kitaplaştırmıştır. Eser "*Mevlânâ'yı gerçek yüzüyle tanıtan kitap*" ve "*Büyük şeyhin dergâhına girmek isteyenlere bir kılavuz kitap*" olduğu belirtilerek onun Mevlânâ'yla ilgili görüşleri de kısaca tasvir edilir. (Karataş, 414-415, 475-480) Ancak Sezai Karakoç'un düzyazı ve şiirlerinde Mevlânâ'nın yer aldığı başka metinler de vardır.

Bu yazıda dikkatimizi Sezai Karakoç'un Mevlânâ hakkındaki tespit ve yaklaşımları üzerinde yoğunlaştıracamız. Böylece Sezai Karakoç'a göre Mevlânâ kimdir, eserleri ne anlam ifade eder, çağrısının kapsam ve içeriği nedir gibi soruların cevaplarını da onun eserleri içinde arayacağız. Mevlâna kitabını merkeze alarak düzyazı ve şiir kitaplarındaki diğer pasajlarla da destekleyeceğiz. Gerektikçe Mevlânâ'nın eserleriyle Mevlâna üzerine bazı eser ve çalışmalardan da faydalanacağız. Meseleye kısmen tarih, ama daha çok tasavvuf tarihi ve terimleri penceresinden bakacağız. Yazıya başlarken Sezai Karakoç nazarında Mevlânâ'nın günümüz için ifade ettiği anlama az da olsa ışık tutma ve Mevlânâ'ya nasıl bir nazarla bakmanın bize hız kazandıracağı noktasında ulaşılabilecek bakış açısına mütevâzî bir katkı sunma ümit ve temennilerimi ifade etmek isterim.

1. Sezai Karakoç'a Göre Mevlânâ Kimdir?

a. Genel Çerçeve: Şahsiyet ve Hüviyet

Mevlânâ'nın çocukluğunda ailesiyle beraber Belh'ten yola çıkarak Anadolu'ya genç bir insan olarak gelmesi, Şam'da medrese eğitimi alması ve Anadolu'ya dönerek medrese hocalığına başlaması Sezai Karakoç'un Mevlâna adlı eserinde muhtemelen bu konuda hazırlanmış çalışmalar ışığında tahlil edilir. Ancak Sezai Karakoç'un asıl vurgusu, Mevlânâ'nın öncelikle Anadolu'nun o dönemdeki perişan durumunun resmi içerisindeki konumu üzerindedir. Ona göre Mevlânâ, batıdan gelen Haçlı, doğudan gelen Moğol saldırıları arasında ezilen toprakların insanına ümit verecek, onu ruhen besleyecek ve ahlâken kemâle erdirecek İslâm âriflerinden biridir. (Mevlâna, 24-25) Yazar burada 13. yüzyıl Anadolu'sunda bir ârifin "çok cepheli" görevini şöyle açıklar (Mevlâna, 19):

Bir yandan medrese eğitimi sürüp gitmeli, yetişenler Anadolu'ya dağılıp sessiz sedasız gelecekteki kurtuluş ve yükselişi, hem de Moğol egemenliği altında hazırlamalı, bir yandan, moğollar idare edilerek zulüm ve baskılan azaltılmalı, mümkünse müslüman olmalarının yolu aranmalı, yoklanmalı, bir yandan Moğollarla doğrudan ilişkili beyler mâneviyatça desteklenmeli, bir yandan da halk, bu aklı aşan felaket ve facia çığırına dayanabilme gücüne ermek için mânen güçlendirilmeli, mânevi silâhlarla silâhlendirilmeli. Görev, böylesine çok cepheli, karmaşık ve güçtür.

Mevlânâ'yı diğer büyük âriflerle mukayese ederek onu duygu dünyasının temsilcisi sıfatıyla Gazâlî ve İbn Arabî'yi tamamlayan halka olduğunu belirtir. Ona göre Gazâlî akıl/fikir, İbn Arabî ruh/ilhâm Mevlânâ da kalb/duygu dünyasının zirve temsilcisidir. Bu üç dünyanın birleşimi İslâm düşünce dünyasının üç ana ayağını oluşturur. Üstelik Mevlânâ bu görevini dış hücumların yıpratığı ve moral bakımdan çöktürdüğü bir coğrafyada gerçekleştirme durumunda kalmıştır. Bunları Mevlâna kitabında şöyle okuyoruz (30):

O, aklın, idrakini aşan facialar karşısında sustuğu, ruhun kamaştığı noktada kalbe müracaat etti. Hakikati kalbin saf aynasında buldu ve buldurdu kendine inananlara ve güvenenlere. Arif olmayı önerdi bilgin ve bilge olmanın yanında herkese. Kalb, ruhun duygularımıza açıldığı kapıydı O'nun gözünde. Saf ve temiz gönülden hareket ederek ruha ve düşünceye çıkabilirsiniz. Ruhun sağlamına ve düşüncenin doğrusuna. Kalb, tevazua götürecektir mümini. Tevazu, ahlâkın temeli ve köküdür. Kalb, sevginin yuvası. Tanrı sevgisinin yuvası. Kalb, böylece, ruhun, aklın ve ahlâkın merkez noktası oluyor. Somut bir dünyadasınız kalb dünyasında. İmam-ı Gazalî ve Muhyiddin-i Arabî'nin getirdikleri Mevlâna'nunkiyle birleşince, üç temel ögesiyle İslâm düşünce, duygu ve ilham dünyasının bir bütün halinde idraki ve yorumu mümkün oluyor. İslâm düşünce dünyasının büyük

üçgeni ya da sacayağı da diyebilirsiniz bu üç büyüğe. İmânın tehlikeye düştüğü noktalarda beliren ışıklardır bunlar. Kur'an-ı Kerim'in ve Peygamber Efendimizin mucize ışıklarının devam edışı.

Bu noktada şu hususu hatırlamakta fayda var: Yakın zamana kadar salt akıl vurgusuyla çokça yıpratılan düşünce dünyamız, son zamanlarda duyu verileri vurgusuyla yeni sarsıntılara sahne oluyor. Şüphenin gölgesi inancı perdeler hale geliyor. Sezai Karakoç bu üç düşünürün oluşturduğu bütünün kurucu niteliğine vurgu yapmakla mevcut duruma karşı bir reçete de sunmuş oluyor. Ancak göz ardı edilmemesi gereken husus gerek dilimizin dönüşümü ve gerekse kavram dünyamızın güncelleştirilememiş olmasına bağlı olarak bu kurucu metinlerin dilini anlamamız önünde bazı engellerin var olduğudur.

Sezai Karakoç, her ârifin mektuplarında tasavvufi hakikatlerden söz edilmesine karşılık, Mevlânâ'nın mektuplarının tasavvufi hakikatlerden değil, *"Daha çok şu ve bu hocanın Anadolu'nun bir şehrine tayin edilip gönderilmesi ricası,"* olduğunu tespit ederken, döneminin sıkıntılı hayatı içerisinde bir kenara çekilmediği, insanların zarar görmemesi için yöneticiler nezdinde girişimlerden geri durmadığı tespitini yapar. (Mevlâna, 19)

Gerçek
Tarih

Sezai Karakoç tarihî gerçeklere uygun bir tarzda Mevlânâ'nın öncelikle bir medrese hocası kimliğinde yetiştiğini, Anadolu'daki ilk görevinin de bu olduğunu belirtir. Bu noktada öncelikle ilimden hareket ettiğini, daha sonra yolunun Anadolu'daki şartlarda halkın mânen güçlendirilmesine katkı sağlama adına vecde ulaştığını ifade eder. İlmin kural koyucu yönünü de vecdin kural üstü eğilimlerini de tanıma fırsatını bulmuş olan Mevlânâ'nın, irşadında bu iki yönü birleştirdiğini de vurgular. Bu satırlarda yaptığı derin ve ince tahliller dikkate değerdir. (Mevlâna, 22-23)

Yazar, Mevlânâ'daki değişimin birdenbire olmadığını, esasen hiçbir değişimin birdenbire olamayacağını altını çizer. (Mevlâna, 20) Şiirle alâkalı başlık altında da görüleceği gibi, değişim Hakk'a doğrudur. (Edebiyat Yazıları I, 28) Mevlânâ'nın babasıyla başlayan, Burhâneddin Muhakkik Tirmizi ile devam eden bu arayışın Şems-i Tebrîzî ile farklı bir boyut kazandığı Mevlâna adlı eserde ayrıntılı biçimde anlatılır. Şems ve Mevlânâ'nın bir araya gelişini **Doğu'nun ve Batı'nın "birleşmesi"** olarak tavsif eden Sezai Karakoç'un anlatımına göre Mevlânâ'nın gönül dünyası ateşlenmeye hazır bir vaziyettedir: *"Şems-i Tebrîzî'nin gelişiyile, fûnye ateş aldı ve birikip sıkışmış bomba infilâk etti. Maneviyat dünyası, Konya Okulunu kazandı. Doğu ve batı birleşti."* (Mevlâna, 39) Bu cümle, Şems'in katkısıyla Anadolu'da bir irfan okulunun kurulduğunun açık ifadesidir. Ancak kitabın ilerleyen sayfalarında bu okulun Mevlevilik'le

sınırlı olmadığı da vurgulanacaktır.

b. Mürşidliğe Giden Yol: Şems ve Mevlânâ/Mürşid ve Mürîd

Sezai Karakoç Şems ve Mevlânâ arasındaki irtibâta Mevlâna adlı eserinden başka Hızır ile Kırk Saat adlı şiir kitabının yirmi beşinci saatinde de yer verir. Mevlâna kitabında konuya şu ifadeyle başlar: “Mevlâna medresesinden at üstünde dönerken soru soran dervişin gönlün çoktandır beklediği, haberci ve yolcu olduğunu anlamıştı.” (Mevlâna, 39) Hâdisenin devamı şiir diliyle şöyle anlatılır (Hızır ile Kırk Saat, 62; Gün Doğmadan, 230):

Şems bir soruydu

Bir cevaptı Mevlâna

Benziyorlardı bir arada

Kişinin kendisiyle yaptığı bir konuşmaya

Mevlâna kitabında konuya şöyle devam edilirken kullanılan ifadeler bu şiirsel anlatımın yazıya dökülmüş şeklidir (Mevlâna, 39-40):

Şems-i Tebrizî ile konuşmak, Mevlâna için bir monologdur. Aynıyle Şems-i Tebrizî için de Mevlâna öyledir. İkiz ruhlardır onlar. Büyük yolculukta kader arkadaşı, kader yoldaşlarıdır. Mevlâna ve Şems-i Tebrizî, aynı ruhun iki yüzü. Bir elmanın, bir olmanın iki yarısı.

Sezai Karakoç tahlilini derinleştirir ve Şems'i “**şiddet kutbu**“, Mevlânâ'yı ise “**yumuşaklık kutbu**” olarak vafeder. (Mevlâna, 49) Zıt yapılarca sahip görünseler de insanlar arasında gerçekleşen dostlukların genel karakteristiği Şems ve Mevlânâ dostluğu üzerinden bu şekilde yansıtılmış olur. Konuyu tarihten aktüele taşıyan bu yaklaşım, Şems ve Mevlânâ arasındaki irtibâtın gerçek niteliğini ortaya koyduğu gibi, zaman kayıtlarından bağımsız biçimde dostlukların niteliği üzerinde düşünmemize de katkı sağlar. Bazen zıt karakterli görünen insanların karşılaşmaları ve aralarında güçlü dostluklar oluşması örneklerine sıklıkla rastlanır. Bu yaklaşımıyla yazar, günümüzde kimi romanlara kadar yansıyan yanlış ve hatta sapkın algılara da yol vermez.

Dostlukların yönü Hakk'a doğru olduğunda, kişinin kendisini bulmasına vesile olur: “Şems-i Tebrizî'nin gelişi, Mevlâna'nın kendine gelişi, kendi kendini buluşudur.” (Mevlâna, 39) Tasavvufî sülûkün temellerinden birini oluşturan “**Kendini bilen Rabbini bilir**” hikmetinin ilk adımı olan kendini bilmek aşamasına yapılan bu vurgu son derece mühimdir. Hem bu satırlar hem de devamındaki sayfalar dostluktan mürşidliğe açılan bir kapı olduğunu hissettirir: “Korkulu bir yola başlayan için bir

Gerçek
Tarih

Çizim: Hazal Vuslat İşçi

arkadaş gerektir. Bir arkadaş gerektir ki, balta girmemiş sık ormanlarda yol açsın. Şems-i Tebrizî, Mevlâna için böyle bir arkadaş, böyle bir dosttur.” (Mevlâna, 41)

Sûfî eserlerde tasavvuf yolunun zorluklarından söz edilirken de aynı benzetmelere yer verilir. Aynı hakikat Yûnus'ta şöyle dile gelir (Gölpınarlı, Yunus Emre, 377):

Bu yol uzaktır menzili çoktur

Geçidi yoktur derin sular var

Mürşide teslimiyetin, muâzırları tarafından olduğu kadar taraftarlarınca da doğru anlaşılmadığı günümüzdeki pek çok örneğini kenarda tutarak ifade etmek gerekirse, Şems'in kendisini irşâdı sırasında Mevlânâ, insanların eleştirisi oklarına hedef olmayı göze alarak lafızcı mânâda değil, hakikî mânâda bir teslimiyet içinde olmuştur. Sezai Karakoç bunu şiir diliyle de ifade eder (Hızırla Kırk Saat, 63; Gün Doğmadan, 230):

Muhyiddin'in İbnürrüşd'e dediği gibi

Bir evet bir hayır demedi Mevlâna

Hep evet dedi Şems'e bu konuşmada

Şüphesiz mürşidle mürid arasında sûfilerce hâl dili olarak adlandırılan sözsüz iletişimin getirdiği gönülden gönle alışverişler de olur. (Mevlâna, 22-23, 41-42) Bu noktada Sezai Karakoç'un tasavvuf terimlerine de hâkim olduğu görülür.

Sezai Karakoç, mürşidin rahatlıkları bozma ve alışkanlıkları kırma niteliğinin Şems'te de görüldüğünü, Şems'in Konya'yı terk etmesinden sonra müridlerin eski alışkanlıklarına dönmesiyle açıklar. (Mevlâna, 42-43) Şems'in ayrılmasıyla müridleri bu defa Mevlânâ'nın aynı yönde irşâd etme gayreti içine girdiğinin de altını çizer. (Mevlâna, 43-44) Resme birkaç adım geriden bakıldığında, Mevlânâ'nın böylelikle irşâda hazırlandığı, bu görevine başlayabilmesi için mürşidin yerini ona bırakması gerektiği gerçeği açığa çıkar. İnsanların değil, tamamen ilâhî takdirin planı olan Şems'in ilk ayrılışının, Mevlânâ'yı irşâda hazırlamak için ilk deneme işlevi gördüğü anlaşılır. Şems'in ikinci ve kesin olarak ortadan kayboluşunda ise, ney sembolü devreye girer, hem ayrılık acısı hem de hakikî ayrılığın hatırlatıldığı irşâd başlamış olur (Mevlâna, 45):

Ney, şeyhin, giden ruhun, uzaklara giden hocanın yerine bize anlatacak olup bitenin iç yüzünü. Saklanan, gözlerden kaçan sırları açıklayacak. Öyleyse, ey nefsim, ey zihnim, ey gönlüm, ey ruhum dinle. Dinle, bak, ney neler söylüyor, neler anlatıyor. Ayrılıklardan nasıl dövünüp yakınıp duruyor. Ayrılık macerasından bahsediyor. Ve buluşmayı, bir daha ayrılması olmayan buluşmayı böylece apaydınlık ortaya koyuyor. Tamamen kişisel gibi

görünen bu yol, gerçekte, kişilerin olduğu gibi, toplumun da yoludur.

Son cümle meselenin sosyal yönüne işaret etmektedir. İnsanlık ayrıldığı DOST'un acısını hissetmeli ve ona ulaşmak için yol aramalıdır. Dünyada yaşanan bazı mahrumiyet ve sıkıntılar, mürid ya da mürşid ayrımı olmaksızın herkese o büyük ayrılığı hatırlatmanın bir yoludur. Bu çerçevede Moğol zulmü altında inleyen Anadolu coğrafyasında Mevlânâ'nın annesini, babasını, hanımını, evlâdını, müridlerini emânet ettiği dostunu/halifesini ve hatta çok sevdiği mürşidini toprağa vermiş bir insanın sırtlandığı yüklerle beraber böyle bir irşâda hazırlanması da işin çoğu zaman görmezden gelinen, ancak en can alıcı olan noktasıdır.

Artık toplumu irşâd yükünün ağır sorumluluğu Mevlânâ'yı Şems'ten Mesnevî'ye doğru sürüklemektedir.

Kaynakça:

- Gölpınarlı, Abdülbaki. Yunus Emre Hayatı ve Bütün Şiirleri. Altın Kitaplar Yayınevi, ts.
- Günaydın, YusufTuran. "Diriliş Dergisinde Yayınlanmış Tasavvufi Çevrimyazılar Bibliyografyası". Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi V/13 (2004), 501-515. <http://ktp2.isam.org.tr/detayil-hmklzt.php?navdil=tr&midno=14885625&MakaleAdi2=Dirili%C5%9F&YazarAdiAra=Yusuf%20Turan%20G%C3%BCnayd%C4%B1n>
- Karakoç, Sezai. Diriliş Neslinin Amentüsü. İstanbul: Diriliş Yayınları, 111. Basım, 2021.
- Karakoç, Sezai. Edebiyat Yazıları I Medeniyetin Rüyası Rüyanın Medeniyeti Şiir. İstanbul: Diriliş Yayınları, 9. Basım, 2019.
- Karakoç, Sezai. Gün Doğmadan Şiirler. İstanbul: Diriliş Yayınları, 24. Basım, 2018.
- Karakoç, Sezai. Hızır ile Kırk Saat Şiirler III. İstanbul: Diriliş Yayınları, 10. Basım, 2008.
- Karakoç, Sezai. Makamda. İstanbul: Diriliş Yayınları, 4. Basım, 2005.
- Karakoç, Sezai. Mevlâna. İstanbul: Diriliş Yayınları, 13. Basım, 2021.
- Karakoç, Sezai. Sütun Günlük Yazılar II. İstanbul: Diriliş Yayınları, 12. Basım, 2021.
- Karataş, Turan. Doğu'nun Yedinci Oğlu: Sezai Karakoç. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 1998.

ATATÜRK'ÜN VEFATI TATARLAR ARASINDA NASIL KARŞILANDI?

İlyas Miftakhov

Mustafa Kemal Atatürk'ün vefat haberi Uzak Doğu'da ve Avrupa'da yaşayan Tatarlar muhacirleri tarafından nasıl karşılandı?

Yana Milli Yul dergisinde o dönem yayımlanmış taziye ve konu ile ilgili haberlerin bazılarını paylaşıyorum.

“İdil-Ural Türk-Tatar muhacirleri arasında Gazi Paşa'ya saygı”.

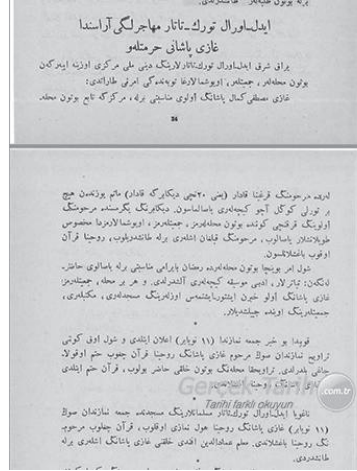
Gerçek
Tarih

Uzak Doğu İdil-Ural Türk-Tatarlarının Dini-Millî merkezi kendine tabi tüm mahalleler, cemiyetlere aşağıdaki kararnameyi dağıttı:

Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın ölümü sebebiyle merkeze tabi bütün mahallelerde merhumun kırkına kadar (yani 20 Aralık'a kadar) matem tutulacağından dolayı hiçbir türlü eğlence yapılmamasın. Aralık'ın yirmisinde merhumun kırkıncı gününde tüm mahallelerimiz, derneklerimizde mahsus toplantılar yapılarak, merhumun yaptığı işler ile tanışılacak, ruhuna Kuran okunacak.

Bu karardan dolayı tüm mahallelerimizde Ramazan Bayramı dolayısıyla hazırlanan tiyatro gösterileri, edebî geceler iptal edildi. Her mahalle, derneklerimiz Gazi Paşa'nın ölüm haberini duyar duymaz kendi camilerinde, mekteplerinde, dernek evlerinde toplandılar.

Kobe şehrinde bu haber Cuma namazında (11 Kasım) duyuruldu ve aynı gün teravih namazından sonra merhum Gazi Paşa'nın ruhuna Kuran hatim kılınacağı bildirildi. Teravih namazına mahallenin tüm halkı toplandı, Gazi Paşa ruhu için Kuran hatim kılındı, dua edildi. Harbin şehri mahallesi Gazi Paşa'nın vefatından dolayı merhumun defnedilmesine kadar (22 Kasım) matem günü olarak ilan ederek, üyelerine tiyatro, sinemalara gitmeyi yasakladı. 16 Kasım günü tüm mahalle halkı camiye toplandı, Gazi Paşa'nın ruhuna Hevl namazı kılındı. “İnayet” mektebi talebeleri tarafından Kuran hatim kılındı. 20 Aralıkta Gazi Paşa'nın ölümünün kırkıncı gününde özel toplantı yapılarak, Gazi Paşa'nın yaptığı işler, tercümei hali anlatıldı. Kuran okunarak dualar edildi.

Şanghai İdil-Ural Türk-Tatar Müslümanları ecnebi gazetelerden Gazi Paşa'nın vefatını duyunca olağanüstü bir matem toplantısı yapılacağını ilan ettiler. 14 Kasımda teravih namazından sonra muallime Medine Hanım ve Rahmetullah Bey Fethullahlar tarafından Gazi Paşa'nın yaptığı işler anlatıldı. İmam Evhadi bey Kuran okudu ve merhum için dua etti. Hindistan ve Yugoslavya Müslümanları da bu toplantıya katıldılar.

Gerçek
Tarih

Uzak Doğu merkezi ve "Milli Bayrak" gazetesi, Kobe, Harbin mahalleleri Tokyo'daki Türk Elçiliği'ne taziye telgrafları çektiler.

Finlandiya Tatarları tarafından çekilen taziye telgrafı:

Türkiye Cumhuriyeti reisine, Ankara

Kardeş Türk milletinin en büyük evladını kaybettiğini duyarak son derece müteessir olduk. Kardeşlerimizin bu acılarına bütün varlığımızla iştirak ederek en kalbi taziyelerimizi sunra ve büyük Türk milletine sabr-ı cemil ve parlak istikbal dileriz. "Tampere Türkleri Birliği."

Estonya İdil-Ural Türk-Tatar Müslümanlarından Taziye:

Türkiye'nin Reis-i Cumhur'ı Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın vefat haberini duyarak tüm Estonya'daki İdil-Ural Türk-Tatar Müslümanları büyük kaygı içinde kaldık. Gazi Paşa'nın memleketine ettiği hizmetleri için Cenab-ı Hak makamını cennet eylesin. Türkiye'nin ikinci Reis-i Cumhur'ına uzun ömürler vererek milletine, dinine sayısız hizmetler etmeyi nasip eylesin.

"Narva Cemyeti adına: İmam Mustafa Hayretdin.

ELON MUSK'IN NEURALINK PROJESİ VE THESEUS'UN GEMİSİ

Selimcan Yelseli

Müdevimi olduğumuz çay ocağında oturuyoruz. Demli çaylardaki şekeri eriten metal kaşıklar, sadece kış akşamlarına mahsus o uysal sessizlikte çınıyor. Remzi çayından bir yudum alıp, dudaklarında müstehzi bir tebessümle konuşuyor; “Elon Musk’ın Neuralink projesi de geliyor.”

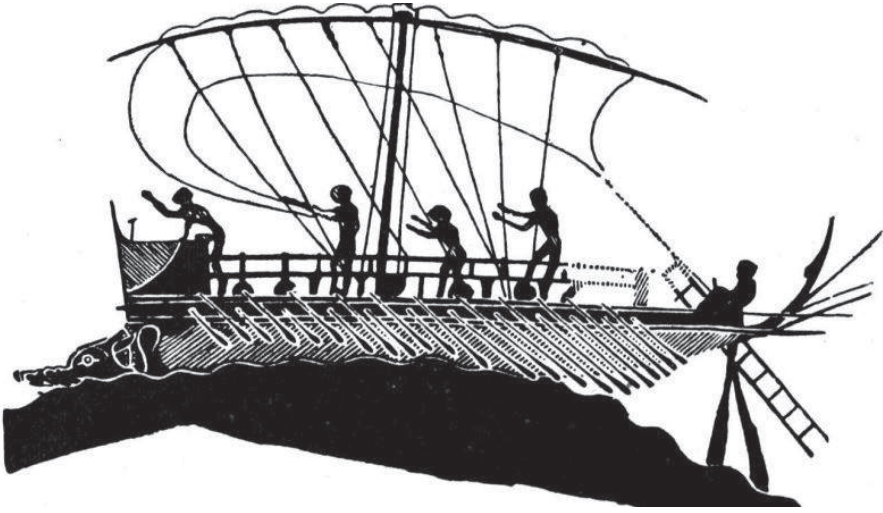
Gerçek
Tarih

Yerimde huzursuzlanıp dimdik söylüyorum; “Ben şahsen buna muhalifim...” Tolga suskun o sıra... Ardından Remzi Theseus’un gemisini hatırlatıyor. Hani şu Girit’ten muzaffer dönen Theseus’un, Atina’da hatıra olarak uzun süre muhafaza edilen, zamanla tahtaları yıprandıkça yenileriyle değiştirilen ve bir gün değiştirilmedik hiçbir parçası kalmayınca felsefi bir paradoksa dönüşen gemisi... Paradoksun özü ise şu soruda gizli; “Bu gemi her cephesiyle değiştirildikten sonra yine de Theseus’un gemisi midir?” Remzi’nin Elon Musk’ın projesi ile bu paradoksu bağdaştırması hoşuma gidiyor... Theseus’un gemisindeki paradoksa ait o incecik dumanın, geminin bilinçsiz bir eşya, bir vasıta olmasından ve zamanın değişime yönelik mutlak tesirinden tüttüğünü düşünerek akşamı izliyorum...

Biliyoruz ki, geleceğin teknolojisi insanî tüm zaafı ve hatta zamanı yenmek için şekilleniyor. Mübalağa değil bu... İlk önce iletişimdeki insan yavaşlığını sürat ile giderdi teknoloji. Gelecekte de süratten ziyade -tabiri caizse- insana bir yenilmezlik kazandırmaya çalışacak. Sadece zihin ile dâhil olunacak soğuk çizgiler ve buz mavisi şekiller ile donanmış kurgu dünyalar bir yana, belki de tıbbî olarak insanın uzuvlarına da müdahalelere yeni kapılar açılacak. Ve gün gelecek, gitgide bu müdahalelere maruz kalan ve fizyolojik olarak çevreye değişen yahut değişmeye temayül eden insanlık, Theseus’un gemisi misali “Kendisi midir?” sorusuna muhatap olacak.

Teknolojinin göz boyayan harikalıkları insanı kendi arzusuyla bu değişime sürüklese bile, bu aslında cebren bir müdahale değil midir? İnsanı can evinden yakalayan topluma uyum sağlama dürtüsünden daha çetin bir mecburiyet var mıdır?

Acı... Kabul edelim; insanın hatta kâinatın mutlak kaderi değişmek üzerine

kurulmuştur... Değiştirilmek üzerine değil. Değişen şey, değişme sürecine özüne sadık kalarak katılır. Bu süreç bir bakıma kendiliğinden vukû bulur. Ama değiştirilene başka bir el değmiştir. O başka bir forma, başka bir manaya, başka bir gücün tesiriyle kavuşmuştur artık. Değişme ve dönüşmenin arasındaki fark değildir bu... Bu, değişme ve değiştirilmenin arasındaki hazin teşhistir. Birinde bizzat değişenin kendisinin isteği diğerinde ise cebren bir tutum vardır.

Olur da ömrümüz vaki olursa, Elon Musk'ın Neuralink projesini göreceğiz. İnsanlık bu bilinmez ufuklara da nazar kılacak...

Temennimdir ki, bir zamanlar kıvılcık ufuklarda nazlı nazlı salınan Theseus'un bahsız gemisinin hayali, insanlığın gözlerinde bir ibret nişanesi olarak ebediyen saklı kalsın.

TÜRK SİYASİ HAYATININ ÖKSÜZ, YETİM VE ÇİFTÇİ BAŞVEKİL'İ ADNAN MENDERES

Ahmet Rıza Acar

Değerli Okurlar:

Gerçek
Tarih

Rahmetli Adnan Menderes, cumhuriyet dönemimizin en önemli isimleri arasında yer aldığı herkes tarafından kabul edilen bir kişi ve siyaset adamıdır. Türk siyasi tarihine adını yazdırmış, Başbakanlık yaptığı on yıllık zaman diliminin “Menderes Dönemi” adıyla Türk siyasi tarihinde özel bir yere sahip olmuş bir kişinin güzel Aydın’ımızdan çıkmış ve bu topraklarda yetişmiş olması İl’imizin insanları olarak bizleri gururlandıracak tarihi bir hadisedir diye düşünüyorum.

Günümüzde darbelerin ne kadar kötü, demokrasiye ve millete ihanet olarak değerlendirildiğini görüyor, konuşuyoruz ve yaşıyoruz. Türkiye’ye, milletimize ve demokrasiye çok büyük zararlar vermiş, darbe cuntasının kurduğu adaletle de hiçbir ilişkisi olmayan, halkın yarısından fazlasının desteğini almış olması, üç kez seçim kazanmışlığı ve halkın sevgisini hiç dikkate almayan güdümlü bir mahkeme tarafından verilmiş idam kararının üzerinden altmış yıl gibi çok uzun bir süre geçtikten sonra kendi ismiyle bir müzenin açılma hazırlıkları yapılan rahmetli Ali Adnan Menderes’i günümüzde genç nesiller sadece Başbakan’lık yapmış bir siyasi kişi olarak tanımaktadırlar.

Oysa Adnan Menderes’in hayatı, Başvekil oluncaya kadar olan bölümü gözden geçirildiğinde üç evre olarak tasnif edebiliriz:

Doğumu, anne ve babasız olarak büyümesi, tahsil hayatı, askerliği, çiftçiliği ve evliliği,

Serbest Cumhuriyet Fırkası ile başlayan, kapanmasının akabinde Cumhuriyet Halk Fırkası ile devam eden siyasi hayatı,

Demokrat Parti’nin kurulması.

Gerçek
Tarih

Çocukluğumda iki üç kez görmüş birisi ve kendisini seven Aydın'lı vatandaş olarak hakkında yazılmış bazı eserlerden özet bir derleme şeklinde kaleme aldığımız bu makalemizde ülkemize ve milletimize çok büyük hizmetleri geçmiş, o günkü şartlar içerisinde Türkiye'de çok partili siyasi hayatın başlatılması, demokrasinin yerleşmesi, 1950 yılına kadar çok sıkı ve sert politikaların uygulandığı ortam ortadan kaldırılarak halkımızın daha özgür ve serbest bir yapıya kavuşturulmasında, ülkemizde Bayındırlık hizmetlerinin geliştirilmesinde, tarımın makineleştirilmesinde sanayi tesislerinin kurulmasında, ticari hayatın daha yaygın hale getirilmesinde, ekonomik ve sosyal olarak yeni bir devrin başlamasına ve bugünlere gelinmesine vesile olmuş rahmetli Adnan Menderes'i yukarıda yaşadığı evreler içerisinde tanımaya ve tanıtmaya çalışacağız.

Rahmetli Adnan Menderes'i beğenen, beğenmeyen, seven ve sevmeyen herkesin tanınması, hayatının önemli dönemleri bilmesinin faydalı olacağı kanaatini taşıyorum. Rahmetli Menderes'in yukarıda saydığımız dönemler içerisinde yaşadığı olaylar ve bunlarla ilgili karar ve uygulamalarına baktığımızda bilerek veya farkında olmadan lider tavır ve davranışlarının olduğunu görüyoruz.

Gerçek
Tarih

Yine Adnan Menderes'i CHP içerisinde birçok konuda muhalefet yaptığını, bu muhalefetini ortaya koyarken nezaketinden hiç vazgeçmediğini, muhalefet ettiği konularını sağlam temellere dayandırdığı gibi daima milleti öncelediğini de görüyoruz.

Bu düşünceler içerisinde rahmeti rahmana kavuşmuş, ülkesine ve milletine sayısız ve çok önemli hizmetler yapmış bir siyasi lideri tanımaya ve hayatının belirli bölümünde yaşadıklarını öğrenmeye çalışalım.

Osmanlı Devleti dönemimizde doğmuş, büyük savaşı yaşamış, İstiklal Harbi'ne iştirak etmiş, İstiklal gazisi unvanını almış Adnan Menderes, ülkemizde genellikle Başvekillik dönemleri ile gündeme gelir. Hâlbuki doğumu ile ilk gençlik yılları da önemli hadiselerle doludur Adnan Menderes'in. Bu yazıda kaynaklara dayanarak, doğumundan gençlik yıllarına, parlamenter oluşuna ve Demokrat Parti kuruluşuna kadar geçen dönemi dikkate alacağız.

Her zaman rahmetle andığımız, Başvekil Adnan Menderes 1899 yılında Aydın'da dünyaya geldiğini kaynaklardan öğreniyoruz. Annesinin ikinci çocuğu olan Adnan'ın doğumundan bir müddet sonra sağlığı bozulur. Babaanne Fitnat Hanım oğlunu, gelini ve torunlarını İzmir'e götürür. Anne Tevhide Hanım için İzmir'de doktorlar seferber edilirse de kurtarılamaz. Daha sonra babası da hastalanır. Tedavisi İstanbul'da yapılırken bir otel odasında hayatını kaybeder. Sırası ile hala Sacide Hanım, abla Melike'de vefat eder. Bu vefatlar genellikle veremden meydana geldiğini yine tarihi kaynaklardan öğreniyoruz. Küçük Adnan, anne ve babasını hiç bilmediği gibi, ablası Melike'yi de

hatırlayamaz. Babaanne Fitnat Hanım torunu Adnan'ı çok sevmektedir. Adnan'a anne ve babasını aratmayacak şekilde yetiştirme gayreti içerisinde olduğu gibi, ona en iyi eğitimi de aldirmek istemektedir.

Babaannenin üstüne titrediği torun Adnan hasta olmaktan kurtulamaz. Hastalığı, kendisine karantina uygulanacak derecede ağırdır. Allah'ın inayeti, Fitnat hanımın titizliği, daha havadar bir eve taşınması, doktorların da tedavilerinde hassasiyet göstermeleri neticesinde toparlanır ve hastalığını yener. Geçirdiği bu ağır rahatsızlık sebebi ile okula gidemediği için, evde özel hocalar tutularak, okuma yazma öğrenmesi sağlandı.

Fitnat Hanım'ın torunu Adnan eğitimine İlk, Orta ve liseyi sırası ile İttihat ve Terakki mektebinin Rüştüye kısmından başlar. Orta bölümü bitirmeden, İzmir Kızılçullu Amerikan Koleji'nde devam etmiştir.

Geleceğin Adnan Menderes'i, eğitim aldığı okullarda kendini göstermiş, Türkçülük ve milliyetçilik ile ilgili duygu ve düşüncelerini bu devrede geliştirmiştir. Amerikan Koleji'nde okurken, okuldaki misyoner rahiplerin, öğrencileri Hıristiyan yapma çabaları dikkatini çeker ve iki arkadaşı ile birlikte İttihat ve Terakki'nin İzmir Teşkilatının önde gelenlerinden olan Mahmut Celal Bey'e (Celal Bayar) şikâyet ederek, okul hakkında soruşturma açılmasını sağlamışlardır. Bu durum gösteriyor ki, Fitnat Hanım, torunu Adnan'ı yetiştirirken İslam dini ve inancı ile ilgili hassasiyet kazandırmıştır.

Adnan Bey, okulunu bitirmeden 1. Dünya Savaşı çıkmış ve Osmanlı Devleti de, 2.Abdulhamid'i deviren o günkü ihtilalcilerin basiretsizlikleri, tecrübeden yoksunlukları, savaşın çıkış gayesini göremeyen, savaşçı çıkarıcıların hedeflerinin ne olduğu ve/veya ne olabileceği yönünde olgunlaşmış fikirler oluşturamamaları yüzünden kendini savaşın içinde buldu. İşte Adnan Bey'inde içerisinde olduğu o yaşta ki gençlerin eğitimleri yarım bıraktıkları hemen askere alındı. İstanbul Erenköy'de bulunan Yedek Subay Okulu'na sevk edilmek suretiyle askerliği başlamış oldu. Adnan Bey burada sporcu kişiliğinin de yardımı ile zorluk çekmeden mezun oldu. Mezuniyetinin ardından, İttihat ve Terakki'nin en meşhurlarından olan, 4.Ordu Komutanı Cemal Paşa'nın emrine verilerek Suriye Cephesi'ne gönderildi.

Bu yolculuk esnasında hastalanarak Pozantı istasyonunda tren den indirildi. Seyyar hastaneye kaldırıldı. Kendisine konulan teşhis, zehirli sıtmadır. Çocukluğunda verem hastalığı ile boğuşan Adnan, şimdi de, zehirli sıtma ile mücadele edecektir. Allah'ın inayeti ve iyi bir tedavi ile bunu yenmeyi başardı.

Bu arada Yedek Subay Okulu'nda okurken, hamisi ve en sevdiği insan olan babaanesi Fitnat Hanım'ı kaybedince daha bir yalnızlaşmıştır.

Hastaneden çıktıktan sonra, yeni görev yeri olarak İzmir 17.Kolordu emrine intikal etmiştir. İki yıllık askerlik hizmetini, cephe gerisinde tamamlamıştır. 1.Dünya Savaşı'nın bitmesinden bir müddet sonra, hastalık tekrar Adnan Bey'in yakasına yapışmıştır. Üçüncü kez yakasına yapışan hastalık ise verem zannedilirken, karahumma olduğu anlaşılmıştır. O zamanlar İzmir'in en meşhur hekimlerinden olan, Dr. Mustafa Bey ve ekibi bir nevi sağlık seferberliği şeklinde çalışarak iyileştirmiştir.

Adnan bitkin ve yıpranmış, ruhi çöküntü içersinde bir vücut ile ülkenin ve İzmir'in geleceğinin karardığı bir dönemde memleketi, doğduğu ama yaşayamadığı, çiftliğinin bulunduğu şehir olan Aydın'a gelmiştir. İzmir gibi büyük bir şehirde yaşayan, Babaannesi Fitnat Hanım'dan da iyi bir aile terbiyesi alan, kibar, zarif kişilik sahibi olan Adnan Bey'in duruşu, köylülerce, çalışanlarca ve arazisini işgal ederek işleyen çiftçilerce çok yadırganmıştır.

Alışlagelmiş bir ağalık anlayışı ve uygulaması olmayan Adnan Bey, o günkü şartlarda elbette yadırganabilir. Hatta tapusu altında olan yerlerinin köylülerce işgal edilerek, ekilip biçilmesine, zeytin yetiştirmelerine bile ses çıkarmamıştır.

Gerçek
Tarih

Herhalde herkesin beklentisi, ağa, sağında solunda bugünkü adıyla korumaları ve kâhyası olan, sert ve haşın bakışlar, despotik tavırlar sergileyerek, korku salan, herkeşi hazır ola geçiren bir duruş olsa gerekti. Fakat Adnan Bey'in, kibar ve zarif kişiliği, Babaannesinden aldığı aile terbiyesi bu ve benzeri sertlikleri yapmasına asla müsaade etmeyecek cinsten bir terbiye ve ahlaktı.

Adnan Bey, çiftliği hakkında tam bir bilgi sahibi olamadan, Yunanlılar Aydın'a girmişlerdir. Menderes Nehri'nin güneyi İtalyanlar, kuzeyi de Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. Bu işgallere bir de bulaşıcı hastalık olan sıtma da eklenince, halkın perişanlığı daha da artmıştır. Sağlık malzemelerini bulmak zor olduğu gibi tedavi olmak ise daha zordur. Bu esnada Adnan Bey'de sıtma hastalığına yakalanır. İşgalci İtalyanların halkla ilişkileri sıcak olduğu gibi, halkın ihtiyaçlarını gidermek için de yardımcı oluyorlardı. Böylece çatışmasız bir İtalyan işgali yaşanıyordu. Adnan Bey'e hastalığının tedavisi için sağlık hizmeti verdikleri de bir gerçektir.

İtalyan doktorların sonunu ölüm gördükleri ve Rodos'a nakletmek istemeleri üzerine, olaya el koyan Türk Doktor Binbaşı, "Allah ne yazdı ise o olacaktır" diyerek, bu sevk kararını kabul etmez. Ağır hasta Adnan Bey'i, Çine'de Nuri Bey'in hanına nakleder. Gerekli olan tedbirler alınarak, tedavisi yapılır ve Adnan Bey yavaş yavaş iyileşir. Hastalıklar sanki Adnan Bey'e yapışmıştır. 1918 – 1922 yılları arasında geçirmiş olduğu hastalık sayısı dördttür. Bunların hepsi de ölümcül sayılacak niteliktedir. Bu kadar ağır hastalıklardan kurtulan, Londra'da geçirdiği uçak kazasından sağ çıkan öksüz,

yetim ve çiftçi olan, ömrü milletine hizmet etmeye adanmış, halkın özgür iradesi ile seçtiği ilk Başvekil'inin, ihtilalciler eliyle asılarak hayatına son verilmesi de calibi dikkattir.

Yunanlıların yaptığı zulümler, ülkenin geleceğinin karanlıklar çersinde olması, dağ taş her tarafın eşkıya ile dolması, Çakırbeyli çiftliğini de harekete geçirmiştir. İçinde Adnan Bey'in de olduğu, Topçu Üsteğmen Selami Bey'in önderliğinde, direniş teşkilatı olarak görev yapacak olan Ayyıldız Çetesi kurulmuştur.

Adnan Bey'in, babaannesinden aldığı, ahlak ve terbiye ile yoğrulmuş vatan sevgisi, Aydın'ın ve ülkenin zor şartları, onda mücadele azmine dönüşmüştür. Çocukluğunda ve gençlik yıllarında defalarca yakalandığı ölümcül hastalıklarla boğuşan Adnan Bey'i, şimdi de vatanın müdafaası ve kurtuluşu için yapılan mücadelenin içinde görüyoruz. Adnan Bey, bu mücadelelerle geçen hayatının 17 Eylül 1961 tarihine kadar süreceğini ve darağacında sona ereceğini, büyük Türk milletini de yasa boğacağını tabiidir ki o gün bilmiyordu.

Adnan Bey, yedek subay olarak milli mücadelede fiilen bulunduğu gibi, çeşitli görevlerde alır. Nihayet 1 Ağustos 1923 tarihinde milli mücadelenin sona ermesi ile birlikte askerlik görevi sona erer. Çiftliğine döner. Zira babaanne Fitnat Hanım Adnan Bey'e okumasını ve esas ekmek kapısı olarak toprağı seçmesini, çiftçiliğı iyi yapmasını, arazinin büyüklüğünü de dikkate alarak, çiftçiliğı çok iyi bir hale getirmesi gerektiğini çok iyi aşlamıştı.

Böylece çiftliğinin başına geçen Adnan Bey, ilgisizlikten, tarım yapılmamasından, ayrıca köylülerce de yer yer işgal edilmiş olan çiftliğine çeki düzen vermek, üretim yapma, pazara sunmak ve gelir elde etmek mecburiyetindedir. Bu arada çiftliğinde toprakla haşır neşir olduğu gibi, zarif ve kibar kişiliğı ile de çevresinde yaşayan insanlarla da ilişkilerini, diyaloglarını geliştirerek dostluklar oluşturur. Gerek çiftliği düzene sokma çabalarını, tarımla uğraşmasını, gerekse de çevresindeki insanlarla kurduğu dostluklarla ilgili olarak, kendi ifadesi ile "Gözü görmeyen bir ninenin, gergefte nakış işlemesi"ne benzetir.

Adnan Bey, tarım ve çiftçiliğı kendini kaptırmış ve başarıya ulaşmak için büyük uğraşlar verirken, yaşının ilerlediğini fark eder ve evlenmeye karar verir. Aydın'da eşraftan biri haline gelmesi, İzmir'de de babaanne tarafından Katipzadeler olarak, tanınırlığının yüksek olması, öyle anlaşılıyor ki, araya girenler ve tavsiyeler onu evlilik için İzmir'e yönlendirdi. 2 Eylül 1928 tarihinde, İzmir'in tanınmış ailelerinden Evliyazade'lerin, kültürlü, bilgili, Fransızcası son derece iyi, piyano çalan, batılı anlayışta, çok iyi eğitim almış bir bayan olan Berrin Hanımefendi ile evlenir ve Aydın'a gelin gelerek Çakırbeyli çiftliğine yerleşir.

Adnan Menderes ve Siyaset:

Adnan Bey, babaanne Fitnat Hanım'dan aldığı terbiye ve milli kültür ile Rüştüye ve Amerikan Koleji'nde okurken elde ettiği milliyetçi fikir yapısının etkileri ile millet ve memleket meseleleri ile ilgilendiği, yakından takip ettiği anlaşılmaktadır. Bahsi geçen okullarda okurken talâkatının çok iyi olduğu da bir gerçektir. Bu yönü ile de tanınması, Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulunca, Aydın Teşkilatı'nın kurulması için, Adnan Bey, SCF'nin Genel Başkanı Fethi Okyar'a tavsiye edilir. Adnan Bey ile görüşen SCP'nin önde gelenleri onu ikna edemezler. Fethi Bey, Adnan Bey ile özel olarak görüşür. Uzun saatler süren ve gece yarısına kadar devam eden görüşmede, Fethi Bey SCF'nin farklı yaklaşımlarından, yeni siyasette yeni yüzlere ihtiyaç olduğundan bahseder. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın yönetim anlayış ve uygulamalarından halk memnun değildir. Adnan Bey'de bunun farkındadır. Esasen Adnan Bey'de yeni şeylerin söylenmesi ve uygulanması, özgürlüklerin genişletilmesi anlayışındadır. O günkü toplum yapısına göre milletin omurgası oluşturan çiftçi kesimi ve halk çok fakirdir. Vergiler çok yüksektir. Ülkede yatırım yok, özel sektör diye bir kavramın bile olmadığı bir dönemdir. Mücadeleyi seven ve iktidarı denetleyecek, halkın hakkını savunacak, alternatif üretecek bir parti görünümü veren yeni oluşumun lideri olan Fethi Bey, bu uzun görüşmenin ardından Adnan Bey'i ikna eder. Böylece Adnan Bey SCF Aydın teşkilatını kurarak siyasete atılmış olur. Hatta bölgede Nazilli, Denizli ve Muğla'da yapılan teşkilatlanmalara katkıda bulunur. SCF, kısa süre içerside halkın da teveccühü ile Ege ve Marmara bölgesinin her yerinde teşkilatlanmasını gerçekleştirir.

Gerçek
Tarih

23 Eylül 1930 yılında yapılan Yerel seçimlerde, bilhassa Anadolu'nun batı bölgelerinde önemli başarılar kazanan Serbest Cumhuriyet Fırkası'ndan Cumhuriyet Halk Fırkası fazla rahatsız oldu. İki partili bu ilk yerel seçimde valiler, kaymakamlar, nahiye müdürleri, polis, jandarma ve iktidardan yana olan memurların baskı ve hilelerine rağmen yeni nesil ve fakir halk CHF'na olan öfke ve tepkiden reylerini SCF'na verdi. Bu durum fincancı katırlarını ürkütmüştür. Çevrilen çok çeşitli entrikalardan ve yapılan baskılardan sonra, SCF'nin kendisini feshetmek mecburiyetini doğurdu. Böylece ülkemizde daha özgürlükçü bir ortam meydana getirecek olan çok partili hayat belirsiz bir başka bahara kaldı. Halk SCF ile ümitlenmiş ve geleceğinin daha iyi olacağını basireti ile fark etmiş, onun için SCF'na destek vermiştir. Türkiye çok kısa süren bu iki partili hayattan tekrar tek partili, bürokrasinin ve siyasetin baskıcı anlayış ve uygulamalarına kısacası tek adam idaresine geri döndü. Bu durum Adnan Bey'de büyük bir hayal kırıklığı yarattı.

Cumhuriyet Halk Fırkası'da, (CHF) halkın Serbest Cumhuriyet Fırkası'na (SCF) kısa süre içersinde gösterdiği ilgiyi ve sevgiyi dikkate alarak kendini sorgulamaya

başlamıştır. Bölgelere heyetler göndererek araştırma ve incelemeler yapıyor, çeşitli kesimden insanlar ile görüşüyorlardı. Aydın bölgesine de Celal Bayar Başkanlığında, Vasıf Çınar, Ziya ve Halit Onaran'dan oluşan bir heyet gelir. Adnan Bey gelen heyeti tanıyor olmasına rağmen bir müddet temas kurmaz. Daha sonra temas kurmak zarureti doğar. Celal Bayar ve arkadaşlarının aşırı ısrarı üzerine, Adnan Bey, fikirlerini burada savunmak için arkadaşları ile birlikte CHF saflarına katılır. Adnan Bey CHF katılmadan önce tüm sıkıntı ve şikâyetlerini gerekçeleri ile birlikte heyete iletmeyi de ihmal etmediği gibi, teşkilatın yeniden kurulması gerektiğini de ifade eder.

Onun tabiri ile “Mutemetlik saltanatında üzücü bir takım hareketleri görülenler partiden uzaklaştırılacaktır,” diyerek şart koşması, cesareti kadar farkında olmadan liderliğe doğru gittiğinin göstergesi olduğunu düşünüyorum. Aynı zamanda Adnan Bey'in Fethi Okyar ile uzun görüşmesi, Celal Bayar ve arkadaşları ile tartışmalı toplantı şeklinde geçen görüşmeleri siyasetin içinde olmadan önce dahi yaşadığı şehrin ve ülkenin sorunlarını takip ediyor, arkadaşları ile memleket meselelerini dolayısı ile siyaseti konuşuyor, tartışıyor ve bunlara çözümler ürettiği anlaşılıyor.

Adnan Bey, CHF'nın önde gelenleri ile yaptığı görüşmelerden sonra Aydın İl Başkanı olur. Yapılan kongre ile SCF'de siyaset yaptığı arkadaşlarını da kadroya dâhil etmeyi başarır. Adnan Bey'in bütün şartları kabul görmüş, yetkileri de tüm vilayeti kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Parti içinde yuvalanmış eski şaibeli partililer tasfiye edilerek yeni bir yapılanmayı gerçekleştirmiştir.

SCF'nın kapanmasının ardından, CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa, belediye seçimlerinde SCF'nin başarılı olduğu illeri de kapsayan bir yurt gezisine çıkar. Halkın şikâyetlerini ve isteklerini yerinde görmek ister. Bu gezi güzergâhında bulunan Aydın vilayetini de 3 Şubat 1931 tarihinde ziyaret eder. Bu gezide Gazi Mustafa Kemal, Aydın'da halkla sıkı bir temas kurdu. Kendisine CHF'nın, SCF'lilerce ele geçirildiği şeklinde bilgiler verilmişti. Bu bilgilerden olsa gerek veya SCF muhalefetine karşı yapıldığı düşüncesinden hareketle il başkanlığına uğramak istemez. Israrlar karşısında birkaç dakikalığına uğramayı kabul eder. Kendisine burada kahve ve sigara ikram edilir ama reddeder. Fakat Adnan Bey memleket meseleleri ile siyasete ait görüşlerini aktardıkça ilgisi artar. Adnan Bey tarım, ticaret, sanayi, kooperatifçilik, krediler dâhil olmak üzere birçok konuya değindikçe sigarasını birbiri ardına yakar ve birkaç kez kahve ısmarlar. Gazi ile Adnan Bey arasında sohbet ve tartışma uzun süre devam eder. Gazi Mustafa Kemal, birkaç dakikalığına geldiği il başkanlığında 4 saat kalır. Adnan Bey'in fikirlerini ve görüşlerini çok beğenir. İltifatlarını da esirgemez. Hatta Recep Peker'e “Bugün konuştuğumuz genç elbette burada bizim mutemetlerimizle çalışamaz, şayanı dikkat bir genç,” olduğunu ifade eder. Gazi, Bu

ziyaret sonunda Adnan Bey'den iki şey ister.

Birinci olarak Türk Ocakları yönetim kurulunun değişmesini, ikinci olarak, burada yapılan sunumu ve içeriğinde çözüm önerilerinin de bulunacak şekilde bir rapor haline getirilerek, ertesi gün Denizli dönüşünde kendisine takdim edilmesini emreder. Adnan Bey ve arkadaşları tüm gece boyunca çalışarak raporu hazırlarlar ve ertesi gün istasyonda Gazi Mustafa Kemal'e takdim eder. Bu görüşme ve rapor Adnan Bey'in hayatının bundan sonraki bölümünün şekillenmesinde vesile olduğu da bir gerçek gibi görünmektedir.

Gazi Mustafa Kemal yurt gezisinin ardından Ankara'ya dönünce hemen seçimlerin yenilenmesi kararını alır. Bu kararı almasını gerektiren sebepler, gezi vesilesi ile edindiği bilgiler, çeşitli talep ve raporlar, tanıştığı ve keşfettiği kişiler gibi faktörlerin olduğunu düşünebiliriz.

25 Nisan 1931 tarihinde yenilenen TBMM 4.dönem milletvekilliği seçimleri için, adayların Parti merkezine müracaatları şarttır. Adnan Bey'in müracaatı olmadığı halde, gece yarısı isminin okunduğunu ertesi gün arkadaşlarından öğrenir. Artık Adnan Bey'in kaderi, Türkiye'nin kaderi ile bütünleşmeye başlamıştır.

Sürpriz bir şekilde Ankara'ya Mebus olarak giden Adnan Bey, Aydın'da il başkanlığı- nı yürüttüğü gibi, valilik dâhil bütün kurumlarda ve halk nezdinde etkindir. Parlamento çalışmalarında daha ziyade dinlemeyi, kendini geliştirmeyi, Recep Peker'inde uyarısı ile tahsilini tamamlamayı önceliğine almıştır. Tahsilini yarım bırakmak mecburiyetin- de kalışının sebeplerin ifade eden bir dilekçeyi Maarif Bakanlığı'na verir. Dilekçenin kabul edilmesinin ardından, sınavsız bir şekilde Ankara Hukuk Fakültesi'ne kaydını yaptırır. O günkü şartlarda hukuk eğitimi 3 yıldır. Adnan Bey bu eğitim başarılı bir şe- kilde tamamlar. Tanıyanların kendisi ile ilgili kanaatleri, zeki olduğu, son derece konuş- kan, kendine özgü ve güzel konuşma tarzı olan, mantığının kuvvetli olduğu yönünde- dir. Disipline gelmediği söylendiği gibi, hukukta yerini doldurduğu da ifade ediliyordu.

Artık Adnan Bey TBMM'nde yüksek okul diplomalı bir mebustur. Kendisine güveni son derece artmıştır. Parti içinde kendi gücü ile fikirleri ve çalışmalarıyla yük- selmek istemektedir. Adnan Bey, meclis kürsüsünden ilk konuşmasını, 4 Aralık 1933 günü yapar. Bu konuşma gümrük memurlarının görevlerini kötüye kullanmaları ile alakalı olan kanun üzerinedir. CHF'na girerken şart koştuğu suiistimallerle mücadele edilmesi söylemi, önüne çıkan bu kanunla örtüşmüştür. Adnan Bey, konuşmasında rüşvetin yalnız gümrük memurları içersinde değil, diğer memurlar arasında da yaygın olduğunu söyler. Kanunun kapsamının genişletmesi gereği üzerinde durur. Kanun bu şekli ile çıkarsa, rüşvetin "Gümrük idarecilerinden başka yerlerde mubahtır," gibi

yanlış bir durum ve anlayışın meydana gelebileceğini savunsa da, kanun meclise geldiği şekilde kabul edilir. Adnan Bey'in kürsüden yaptığı bu ilk konuşma milletvekillerince olumlu karşılanır.

Adnan Bey, bu arada soyadı olarak, kendisine Menderes'i seçtiği gibi, parti içerisinde de yükselme çabası içersindedir. CHP'nin merkez ve taşra teşkilatlarında çeşitli görevler almaya başlar. Spor Teşkilatı Müfettişliği, Taşra ve Halkevleri Müfettişliği görevleri üstlenerek, halk ile olan ilişkilerini geliştirdiği gibi, çok çeşitli kesimlerle tanışma ve kaynaşma imkânı buldu. Böylece kibar ve zarif kişiliği ile de toplum kendisini tanıma fırsatını yakalamış oluyordu. 1935 ile 1940 yılları arasında 10 ilde parti müfettişliği görevi yaptığını da burada söylemeliyiz.

Türk Spor Kurumu, tarafından bölge başkanlıklarına gönderdiği bir genelge ile bu başkanlıklara, illerde ki parti başkanlarının getirilmesi icraatından rahatsızlık duyan Adnan Menderes, asbaşkanı olduğu Türk Spor Kurumu'ndan istifa eder. Artık Adnan Menderes, CHP'nin hem partiyi, hem de ülkeyi yönetirken yaptığı hataları görmektedir. Bu hataların çoğalması aynı zamanda Adnan Menderes'te muhalefet duygularını geliştirmekte olduğu izlenimini ediniyoruz.

Gerçek
Tarih

Adnan Menderes'in esas hedeflerinden birinin de Ziraat Vekilliği olduğu fakat Gazi Mustafa Kemal'in erken vefatı ile bu istek ve arzusunun ortadan kalktığı kanaati de yaygındır.

Bu dönemde Adnan Menderes'in önemli çalışmalarından birisi de, Çiftçiyi Topraklandırma Kanun Tasarısıdır. Çeşitli komisyonlardan 4'er kişinin seçimi ile bir karma komisyon oluşturulur. Oluşturulan bu komisyonun sözcülüğünü Adnan Menderes üstlenir. Karma komisyon çalışmaları üç ay sürdü. Kanunun amacının, köylünün durumunu iyileştirmek, topraksız köylüyü topraklandırmak, sosyal dokuyu kuvvetlendirmek, tarım ürünleri üreticisinin gelirini artırmak, toprağın sürekli işlenmesini sağlamak için gerekli olan donanım ve maddi yardım yapmak şeklinde özetlenebilir. Komisyon çalışmaları sonucu hazırlanan rapora sözcü olduğu halde Adnan Menderes muhalefet şerhi koydu.

Gerekçesi de, Komisyonun çalışma şeklinde ve kanunun hazırlanış tarzında, Meclis iç tüzük ve hükümlerine aykırı uygulama yapılması olduğu gibi, uzun süren çalışmanın sonlarında hükümetin komisyona müdahale ettiği. Komisyonun hakkıyla çalışmadığı kanaatinde olmasıdır.

Adnan Menderes muhalefet şerhi koyduğu kanunun meclisteki görüşmelerinde de, aslında kanunu benimsemesine rağmen, Başbakan Saraçoğlu'nun son anda komisyona dikte ettirdiği 17.maddeye ve koyduğu muhalefet şerhinin gerekçelerini göz önünde

bulundurarak, dik bir duruşla ve tutarlı bir şekilde muhalefet etmiştir. Bu muhalefet ile Menderes kamu oyununda ve mecliste dikkatleri üzerine çektiği gibi siyasette ön plana çıkmasını sağlamıştır.

Mecliste aynı zamanda 1945 yılının 7 aylık (01 Haziran-31 Aralık 1945) bütçe görüşmeleri de yapılmaktadır. Alışılmışın dışında bütçe görüşmelerinde de hükümete yönelik muhalefet yapılmaktadır. Muhalefet edenler içerisinde Adnan Menderes’de vardır. 5 milletvekili bütçeye ret oyu vermiştir. Bu durum CHP içerisinde ilk defa görülen bir olaydır. Başbakan Saraçoğlu çok sinirlenir ve bir konuşma yaparak Hükümetine güvenoyu ister. Bu sefer muhalefet edenlere Recep Peker ve Hikmet Bayur’unda katılması ile yediye çıkar.

Herhalde ki Toprak Reformu Kanunu ile Bütçe görüşmelerinde partiye ve Hükümete yönelik eleştiriler, aynı zamanda, CHP içinde muhalefet yapabilme cesaretini gösterebilenlerin saflarını sıklaştırmış olduklarını, 4’lü takrire ve Demokrat Parti’nin kuruluşuna doğru giden yola girdiklerini gösteriyor. Artık ok yaydan çıkmıştır.

Gerçek
Tarih

Hükümete muhalif edenlerin önde gelenleri olan, Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü daha sık bir araya gelirler. Birbirlerini daha yakından tanıma fırsatını yakalarlar. Bu bir araya gelmeler neticesinde, CHP Meclis Grubu Başkanlığına, Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü imzasıyla 7 Haziran 1945 tarihinde, siyasi hayatımızda DÖRTLÜ TAKRİR diye anılan bir önerge verirler. Birer örnekte milletvekillerine dağıtılarak görüşlerine sunulur. İçeriğinde, milletimizin demokrasi prensiplerine olan inançları belirtilerek, bunların en iyi şekilde uygulanması ile refah ve mutluluğun gerçekleşeceği belirtilerek:

Milli hâkimiyetin dayanağı olan Meclis Murakabesi’nin anayasanın ruhuna uygun yapılabilmesinin sağlamak,

Vatandaşlarımızın siyasi hak ve hürriyetlerini Teşkilatı Esasiye Kanunu’nun gerektirdiği şekilde kullanabilmelerinin sağlanmasını,

Parti çalışmalarının demokratik esaslara uygun bir şekilde tanziminin önemine vurgu yapılmıştır.

Önerge parti grubunda sert tartışmaların yaşanmasına sebep olmuştur. Başbakan Saraçoğlu önergenin geri çekilmesi için baskılarını artırmış olmasına rağmen, Celal Bayar’ın kararlılığı ile böyle bir adım atılmamıştır. Hatta önergenin bir bölünmeye atılmış bir adım olduğunu söyleyecek kadar ileriye gidenler olmuştur. Önerge sahipleri çok fazla gelen tepkiyi de beklemiyorlardı. Ama yılmadılar ve önergelerini geri çekmediler. Neticede önerge ret edildi. Bugün demokrasi havarisi kesilen CHP’nin ne denli tek

adam ve milli şef politikalarını sahiplenenden oluştuğunun göstergesi olarak tarihteki yerini almıştır.

Parti grubunun aldığı bu karar, önerge sahiplerinin bekledikleri bir netice olmakla birlikte asıl amaçlarına ulaştıkları kanaatindedirler. Mesele kamuoyunun ilgisini çekmiş, demokratikleşme ve özgürlükler tartışılmış, halk önerge sahiplerini tanımış, CHP'nin menfi tavrını da öğrenme fırsatını yakalamıştır. Takrir sahiplerince maksat hasıl olmuştur. Demokrat Parti'nin kuruluş tarihi olan 7 Ocak 1946 tarihine kadar da Başta Adnan Menderes olmak üzere, diğer önerge sahipleri de, Meclis içi ve meclis dışı çalışmaları ile konuyu sıcak tutarak halkın ilgisinin artarak devamını sağlamışlardır.

Türk tarihinin en önemli isimleri arasında yer alan Menderes'in Demokrat Parti'nin doğuşuna kadar olan hayatına değinmeye çalıştık. Zira rahmetli Adnan Menderes'in genellikle Demokrat Parti ve Başvekillik dönemi ile idamına kadar olan safhalar yazılır ve konuşulur. Allah nasip ederse bundan sonraki yazıda da Adnan Menderes'in 1946 ile 1961 arasında milletimiz ile ülkemizle alakalı çok çeşitli görüş, düşünce ve uygulamalarına değinmeye çalışırız. Kalın sağlıcakla.

Not : Bu yazının hazırlanmasında, Şerif Demir'in "Türk Siyasi Tarihinde Adnan Menderes" isimli kitabından yararlanılmıştır.

HUKUKÇU ŞAİRLER ŞİİR SEÇKİSİ

Cevat Akkanat

Şairleri arasında Sayıştay onursal başkanı, hâkim, avukat gibi adalet mekanizması kişilerinin olduğu bir kaynak var elimde: Hukukçu Şairler Şiir Seçkisi (TBB Yay, Ank., 2012). Hukuk, hukukçu, adalet gibi kavramlarla edebiyat veya şiirin bir bağlam içinde bir araya getirilip seçki yahut antoloji oluşturulduğu daha başka eserler de var. Bunlardan H. Basri Erk'in derlediği "Adalet Edebiyatı Antolojisi" (Varol Matbaası, İst., 1950), Emel Boyacıoğlu ile Handan Güraydın'ın hazırladıkları Şair Hukukçular (Ankara Barosu Yay, Ank., 1994), Adil Giray Çelik'in oluşturduğu Cumhuriyet Dönemi Şair Hukukçular Antolojisi (Yenigün Ofset, Denizli, 2001) ve Veysel Gültaş'ın derlediği Kadı Burhanettin'den Günümüze Hukukçu Şairler Antolojisi (Toplumsal dönüşüm Yay, İst. 2003) edinip inceleme imkânı bulduğum dikkate değer diğer eserler.

Gerçek
Tarih

Hak ve adaletin çöküş çağını yaşadığı bir yerelde böylesi kitapları okumak, hele şiir gibi normalde bile etkisi hayli yıpratıcı olan metinlerle içli dışlı olmak ömre zarar mı verir yarar mı, bilemiyorum. Biz bu eserlerden en yakın tarihli olanını, ilk paragrafta işaret ettiğimiz Hukukçu Şairler Şiir Seçkisi'ni ele alacağız. Böylece, Türkiye'de fiilen sahada olma ihtimali olan hukuk kişilerinin bir yandan şiirsel birikimlerini diğer yandan onların meslekleri dışında kalan toplumsal karşılıklarını metinleri üzerinden değerlendireceğiz. Eserin önsözünü yazan dönemin TBB Başkanı Avukat Ahsen Coşar seçkiyi hazırlama amacı olarak şunları kaydetmiş: "... hukukçu şairlerimizin kendilerini ifade etmelerine olanak sağlamak, bir ilki, hukukçuların şiirlerinin yer aldığı bir seçki oluşturmak, seçkide yer alan şiirleri okuyacak olan bizlerin; güzel olana ama bu arada içimizde eksikliğini duyduğumuz ve bize gerekli olan şeye –şairin duygularına- etkin biçimde kendimizi katmak istememizdir." Görüldüğü gibi, bizim seçkiyi ele alma niyetimizle örtüşmüyor olmakla birlikte, oldukça ulvi amaçları var Coşar'ın. Peki, gerçekleşmiş mi bu amaçlar? Okuma notlarımızda göreceğiz. Seçki, üstte kısaca temas ettiğimiz eserler gibi derleyen/ler tarafından hazırlanmış değil. TBB'nin talebi üzerine şairler tarafından yapılan başvurular sonucu oluşturulan bir çalışma. Bu husus kitabın sonuna eklenen "Şiir Seçkisi Üzerine Son Söz..."de özellikle belirtiliyor: "Doğrusu bu denli katılım beklemiyorduk ... Meslektaşlarımızın bu büyük katılımı 'şiir, savunmanın

öz kardeşidir' savını doğruladı." Bu "öz kardeş" ilişkisine döneceğiz.

Kitap bir tür yarışma sonucuna göre hazırlandığına göre, "katılımcı" hukukçuların şiirlerini değerlendiren bir de "seçici kurul" olmalı: Mehmet Başaran, Ataol Behramoğlu, Enver Ercan, Turgay Fişekçi ve Celal Ülgen bu kurulun üyeleri. Kitap bir önsözü müteakip dört bölümden oluşturulmuş: Ünlü Şiirler, Ustalarımız, Şiir Seçkisi ve Seçici Kuruldan. Bunlardan Ünlü Şiirler bölümünde Shakespeare, Baudelaire, Orhan seyfi Orhon, Oktay Rifat, Ahmet Muhip Dranas, Orhan Veli ve Rimbaud birer ikişer şiiriyle yer alıyorlar. Kitabın sonundaki sonsöz metninde bu bölümle ilgili gerekçe sunulmuş: Ülkemiz ve dünya şiir ustalarının doruk eserleriyle müşerref olmak! Fakat buradaki isimlerden en az üçü, Orhan Seyfi, Oktay Rifat, Ahmet Muhip bir sonraki bölümde, "Ustalarımız"da yer alabilirdi. Çünkü bu şairler de Ziya Osman Saba, Necati Cumalı, Kemal Burkay gibi hukuk disiplini almış isimler. Gözden kaçmış veya belirli bir gerekçeye bağlı olarak böyle tercih edilmiş olabilir, nihayetinde bir biçimsel bir kurgu.

Kitabın ana gövdesini "Şiir Seçkisi" bölümü oluşturuyor. Burada yanlış saymadıysam 58 farklı isme ait şiirler var. Aralarında edebiyat ortamlarının bildiği tanıdığı kalemlemler de olmak üzere, çoğunluğu çeşitli Anadolu şehirlerinin barolarına kayıtlı avukat şairler, şaireler... "Seçici Kuruldan" başlıklı son bölümde adlarını yukarıda belirttiğimiz beş ismin birer şiirinin yer aldığını belirtip eserin "ana gövdesi" olarak adlandırdığımız "Şiir Seçkisi" bölümündeki şiirlerle ilgili tespitlerimize geçebiliriz.

Bu tespitlerimizden ilki, teknik bir sorun hakkında olacak: Kitabın tashihi hayli sorunlu! Bu arızı durumu pek çok örnekle görünür kılabiliriz fakat yazıyı bu olumsuz unsurlarla boğmak istemiyouz. Bunun yerine uç birkaç örnekle yetineceğiz: "fiimdi" (s. 20, şimdi), "satar mıyım" (s. 21, satar mıyım), "Azıcıkta" (s. 60, Azıcık da), "Kınalı da, Burgaz da" (s. 61, Kınalı'da, Burgaz'da), "birer, birer" (s. 62, birer birer), "sessİzce" (s. 63, sessizce), "Gün Batınca öleceğiz" (s. 88, Gün batınca öleceğiz) ...

Tashih ile ilgili bu sorumsuzluk eserin ciddiyetine kuşkusuz gölge düşürüyor. Fakat biz oraya takılıp kalmayacağız, zira üzerine söz söyleyeceğimiz hususlar daha çok şiirlerin içerikleri ile ilgili olacak. Sözgelimi hangi temalara yönelmiş hukukçu şairlerimiz, buna bakalım. Örneğin, bu şiirlerden çıkardığımız tematik başlıkları tespit sırasına göre listeleyelim: Aşk, ayrılık, ölüm, baba sevgisi, zamaneden şikâyet, sabır, iyilik, siyasetten endişe, güvenlik birimlerinden şekva, yaşlılık, yalnızlık, gurbet, ıssızlık, çocukluk, kır hayatı, erdem, yağmur, deniz, oğul sevgisi, özgürlük, insaf, vicdan, sokak, güzellik, milli kahramanlık, uzaklık, Filistin, mutluluk, İstanbul, zaman, bahar, menfaat, Boğaziçi, müzik, mutsuzluk, vuslat, hicran, anne, üvey anne, kent, Mustafa Kemal, vatan sevgisi, emperyalizm, Irak, mülteciler, sessizlik, hüznün, gün batımı, zulüm, yaşama hazzı, para,

batı medeniyeti, emperyalizm, sürgünlük, karartma geceleri, yasak kitaplar, Anadolu, memuriyet, kadın, hayvan sevgisi, Uludere katliamı, Beyrut, okul sevgisi, Mevlevilik, Nazım Hikmet; Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan'a hayranlık, emek, sömürü, cezaevi, serserilik, özgürlük, hayal, şairlik, şiir, hiçlik, borsa, insanlığın değeri, aydınlar, köşe yazarlığı, şehitlik, sokak çocukları, yaşama savaşı, maden ocakları, maden işçileri, kader, erken evlenme, Sarıkamış şehitleri...

Listeden anlaşılacağı üzere, hayatın ortalamasını almış hukukçu şairler; içe dönük, bireysel, hatta mitik ve mistik temaların yanı sıra, dış âleme yönelen, toplumu merkeze yerleştiren metirler de yazmışlar. Ben özellikle bu ikinci gruptakilerden yaptığım bir alıntılar toplamını şuraya çıkaracağım. Buyrun:

Metin Dikeç “Kırk” adlı şiirinde bir “siyasi şube” sahnesine gönderme yapar: “ah unutabilse/gece/soğuk/tenhâydi/siyasi şubede/küt küt öksüren,/bir vapura küsüp/kenti terk eden babanın oğluydu” (s. 46)

Gerçek
Tarih

Serhat Tuna “Oğlum” adlı metninde oğluna öğütler verirken bir Türkiye klasiğine değinir: “Bu ülkede akıllar kör/Vicdan tutuklu,/İnsaf, /heder olmuş/Hicran tutuklu...” (s. 53)

Ertuğrul Şakar “İnsan Hakları” başlıklı manzum metinde genellikle kabul edilen bir gerçeği net bir şekilde dile getirir: “Her devir sızıdır insan hakları” (s. 91)

Alpaslan Akman “Aşkçocuk” başlıklı şiirinin birinci parçası olan “1. Kitapçocuk”ta Türkiye’de yaşanan farklı sorunları şiir diliyle ifade eder:

“Ki her sürgün şair bilir
Bu topraklarda yeşeren her sevda
‘Tahdide tabidir-‘
Oysa olsa olsa
Darağacına çıkmadan içilen
Son bir sigara kadardı zararı
Ve tavan arasında bir sandıkta saklı
Yasaklı kitaplar kadar saftı
Aşk ...
Söylesene Markopaşı;
Şimdi hangi toplama kampında

Daha kaç yangınla yargılanır
Suç ortağımız kitaplar” (s. 97)

Duran Zararsız 2008’de yazdığı “Avukat” adlı manzumesinde avukatların yaşayageldiği sorunları açık seçik dile getirir. Bu sorunların günümüzde de sürdüğü bir vakia:

“Yoksa da
Yeri anayasada,
Herkes yukarıda
O aşağıda;
Kurucu unsuru,
Kamu hizmeti,
Zorunlu müdafii,
Konu mankeni,
Kangren ayağı,
Protez ayağı,
Sacaaaayağı,
Bırakın bu ayağı” (s. 105)

Süleyman Bilgiç “Uludere” adlı metninde “Uludere katliamı”na yönelik duygularını dile getirir. Bu arada çok bilinen bir katliam sürecine vurgu yapar: “Hey, ben bir faili meçhulüm/Ortalığa düştüm parça parça,/Nerde mezarım!” (s. 107)

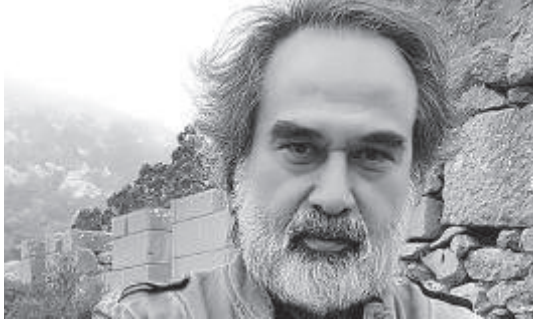
Özen Kurtuluş ise “Pozantı Cezaevi” adlı metninde birey-devlet ilişkisindeki bir olumsuzluğa dair tespitite bulunur: “Ovalarında çile dağlarında yalnızlık/Bir sıkımlık canımız devletin nazarında/değersiz artıklarız...” (s. 128)

Bunca örnek metin sunumundan sonra şunu söyleyebiliriz: “Şiir savunmanın öz kardeşidir.” savına sıkı sıkıya bağlı şairlerin var olduğunu gördük 2012’de hazırlanan Hukukçu Şairler Şiir Seçkisi’nde. Acaba son üç beş yılın toplamından hazırlanacak bir seçki hazırlansa şu günlerde, bu esere girecek şair hukukçular ve eserleri bağlamında benzeri bir tespiti yapabilir miydik?

Adalet mekanizmasının hepten çürüdüğü bir vasatta, doğruya, hakkaniyete, adil adalete vurgular yapan bir hukukçu şaire denk gelmedim ben son yıllarda.

CUMHURBAŞKANI ERDOĞAN'A “SEZAI KARAKOÇ” TEKLİFİ!

Gerçek
Tarih

Şair, Yazar ve Ressam, 22.Dönem Adana Milletvekili ve Gerçek Tarih (gercek-tarih.com.tr) Yayın Kurulu Başkanı Recep Garip, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a, geçtiğimiz günlerde hayatını kaybeden mütefekkir merhum üstat Sezai Karakoç'un adının ve fikirlerinin yaşatılması adına teklifte bulundu.

Söz konusu teklifi “Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a teklifimdir” başlıklı yazılı açıklamayla duyuran Recep Garip şu ifadelere yer verdi:

“Saygıdeğer Cumhurbaşkanım, düşünce, tefekkür, sanat dünyamızın yıldızlarından, Türk şiiri ve edebiyatına ömrünü vererek diriliş medeniyetine dikkatlerimizi çeken Sezai Karakoç'a gösterdiğiniz ilginin milletimiz ve münevverlerimiz tarafından oldukça anlamlı bulunduğunu ifade etmeliyim.

Zat-ı Devletlerinden beklentimiz; İstanbul'daki Üniversitelerden birinin adının ya da yeni kurulacak bir üniversiteye “Sezai Karakoç Üniversitesi” adının verilmesini, bütün okullarımız ve üniversitelerimiz başta olmak üzere 2022-2023 yılının bütün Türkiye'de, yurt dışı devlet kurumlarımızın her birinde TİKA, Yunus Emre, Yurt Dışı Türkler Topluluğu, Dış İşleri Bakanlığı, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, TRT birimleriyle bütün dünyada anılma ve anlaşılmasına yönelik etkinliklerin yapılmasını, Sezai Karakoç yılı olarak ilan edilmesini, bilgi şölenleriyle, yıl boyu Diriliş Okumaları ve ilkokuldan itibaren “Diriliş” dersinin konulmasını tensiplerinize arz ederim.”

BÂBÜRLÜLER DEVLETİ, EKBER ŞAH VE DÎN-İ İLAHÎ

Mehmet Poyraz

Türk tarihinde en uzun ömürlü devletin “Osmanlı Devleti” olduğunu çoğumuz biliriz. Fakat yine Osmanlı'nın çağdaşı sayılan ve en uzun ömürlü ikinci Türk devlet olan “Bâbürlüler Devleti” ise pek bilinmez. Haklarında bilgiler ise neredeyse yok denecek kadar azdır. Yusuf Hikmet Bayur ile Ömer Rıza Doğrul'un geçmişte Bâbürlüler ile ilgili kıymetli çalışmaları olmuştur. Bu çalışmalardan sonra ardı fazla gelmediğinden günümüzde Hindistan, Afganistan, Pakistan ile Bangladeş sınırları içerisinde yer alan Bâbürlüleri emin olun ki, Batı bizden daha iyi biliyor ve tanıyor. Zaten onlar hakkında daha fazla malumatlar daha çok Batı kaynaklarında mevcuttur.

Gerçek
Tarih

1526 ile 1858 yılları arasında onlarca yıl devasa bir imparatorluk halinde gelişme gösteren Bâbürlülerin neden fazla bilinmediğini sorgulamak için 2020'nin son aylarında Selenge Yayınları'ndan çıkan ve Babürlüler ile özellikle Ekber Şah dönemine ilişkin çok sayıda akademik çalışması bulunan H. Hilal Şahin'in kaleme aldığı “Hindistan'da Türk Rönesansı/Ekber Şah ve Dîn-i İlahî'si” başlıklı muazzam çalışmanın okunması gerektiğine inanıyorum. Söz konusu çalışmanın merkezinde Hindistan ile Babürlülerin tarihi geçmişi olmasa da yazar Şahin, Türkiye'de fazla bilinmeyen bölge tarihini de kaleme almaya gayret göstermiştir. Zira çalışmasının özünde yer alan “Ekber Şah ve Dîn-İlahî”sini anlatmaya giriştiği kitabının pek anlaşılır olabileceğinden şüphe duymamız gerekebilirdi. Az evvelde zikrettiğimiz üzere Hindistan tarihi ülkemizde pek bilinmiyor. Keza Bâbürlüler de aynı şekilde fazla bilinmemektedir.

Kitabı ilk duyduğumda H. Hilal Şahin'in çalışmasında nasıl bir yol izlediğini epey merak etmiştim. Netice de yazarı da bir akademisyendi ve sıkıcı da olabilirdi. Çalışmayı ancak akademi çevresi anlayabilir diye düşünmedim değil. Bu şüpheler içerisinde kitap bana ulaştığında son saydıklarım daha ilk sayfalarda bertaraf oldu.

H. Hilal Şahin epey emek vermiş çalışmasına ve gayet anlaşılır, her okurun okuyabileceği tarzda kaleme almış eserini. Yazarın diğer akademisyenlerden ayıran bir özelliği de kendisinin gazeteci kökenli olması. Elbette bütün akademisyenlerimizin her biri kıymetlidir. Burada eski meslektaşım olduğundan daha bir değer verdiğimi

yahut kayırdığını düşünmenizi istemiyorum. Gazetecilik mesleğinin bir refleksi vardır. Tarafsız olmaya zorlar kendisini ve daha objektif yaklaşmaya çalışır. Az çok teatik düşünce etrafında kaleme almaya çalışır doğru bildiklerini. İşte böyle duygular içerisinde kaleme alındığını fark ettiğimiz eser Hindistan'ın binlerce yıl önceki tarihinden başlamaktadır.

1556-1605 yılları arasında yarım asır boyunca Hindistan'ı Bâbürlüler Devleti üzerinden yöneten Ekber Şah'ın en büyük özelliği dinde reform yapması ve ülkesinin sınırlarını hayli genişletmesidir. Günümüzde olduğu gibi o yıllarda da farklı dinlere mensup toplulukların yaşadığı Hindistan'da başta Müslüman-Hindu çatışması olmak üzere dinler arasındaki çatışmaları önlemek adına "Din-i İlahî" adında yeni bir din düşüncesini hayata geçiren Ekber Şah böylelikle ülkesine huzurun geleceğine inanmaktaydı.

Şah bütün dinlere saygılıdır:

"Ekber Şah, 'Hindistan'daki bütün inançlara saygı' esasına dayanan bir siyaset izler; sadece İslam'ın temsilcisi değil, bütün mezhep ve dinler arasında karşılıklı bir anlayış ve müsamaha duygusunun yerleşmesi için de çaba gösteren bir liderdir. Farklı görüşleri uzlaştırmak için çeşitli inançların temsilcilerini bir araya getiren düzenli toplantılar yapar. Ekber Şah'ın sosyal ve ekonomik meselelere dair reformcu yaklaşımı, şüphesiz kendisini tarihçilerin ve kültür bilimcilerinin odağı hâline getirir (s.26-27)."

Ekber Şah'ın dinde hoşgörüyü dayalı ilkelerini hayata geçirdiği dönemlerde dünyanın birçok bölgesinde din uğruna korkunç savaşlar yapılmaktaydı. Böyle bir ortam içerisinde Şah hoşgöründen yana umutludur:

"Ekber Şah'ın Hindistan'da hüküm sürdüğü yıllar, hem Hindistan hem de dünyada dinsel canlanmanın yaşandığı dönemdir. Hindistan tarihinde bir çok önemli yere sahip olan Ekber Şah, böyle bir dönemde dinî reformları ve takip ettiği dinî siyasetle ses getirmekle kalmaz aynı zamanda ileri görüşlü kişiliğiyle tarihe unutulmaz bir iz bırakmayı başarır (s.27)."

Ekber Şah'a göre insanlar birbirlerini sevmeli ve bir arada yaşamalıdır. Şah hayatı boyunca reformları, davranışları ve sözleriyle dikkatleri üzerine çekmiştir. Hayatının büyük bölümünü dinlerin ortak özelliklerini aramakla geçiren Şah:

"Bir evde bulunan kedi, serçe gibi hayvanlar arasında dayanışma vardır. Fakat her biri farklı bir göreve sahip olduğundan, hepsi bu evi kendi has evi zanneder diyen Ekber Şah, bu sözlerle aynı ortamda yaşayabilen farklı unsurların, farklı bir görev üstlendiklerinde anlaşmazlıkların baş gösterebileceğine, işte o zaman herkesin kendini haklı görebileceğine ve ayrılıkların kaçınılmaz olacağına vurgu yapmak ister (s.174)."

Gerçek
Tarih

Türkiye’de Hindistan hakkında az sayıda araştırma yapan bilim insanlarından biri olan ve Giresun Üniversitesi öğretim üyelerinden Dr. Hilal Şahin İngilizcenin yanı sıra Hintçeyi, Sanskritçeyi ve Farsçayı bilmesinin söz konusu çalışmasına yansıdığını görmekteyiz. Daha önce de zikrettiğimiz üzere bölgeyle alakalı çalışma Türkiye’de yeterli olmadığından müellifin Batı kaynaklarına ve Doğu kaynaklarına da yöneldiğini fark ediyoruz.

Türkiye’de Ekber Şah dönemine ilişkin ilk ve tek kapsamlı akademik kitap olan “Hindistan’da Türk Rönesansı/Ekber Şah ve Dîn-i İlahî’si”, Bâbürlülerin en parlak dönemini de anlatmaktadır.

Türkiye’de genelde Hindistan özelde Bâbürlüler konusunda yapılan çalışma yok denecek kadar az iken müellifin daha da özele inerek detaylı çalışma yapmasını takdirle karşılarken, söz konusu eserin yine bölgeyle alakalı başkaca çalışmaların tetikleyicisi olmasını temenni etmekteyiz.

GERÇEK TARİH TURKCELL DERGİLİK UYGULAMASINDA!

Gerçek
Tarih

Haziran 2021’de çevrimiçi yayın hayatına başlayan Gerçek Tarih, altı ay gibi bir sürede altyapısını büyük oranda tamamlayarak Aralık ayında (Uluslararası Standart Süreli Yayın Numarası) ISSN (2791-9633) numarasını da alarak e-dergi yayınına da başlamıştı. Günümüzün şartları gereği yayıncılığın giderek dijitalleştiği bir dönemde dergi yayıncılığı

hayatına e-dergi ile başlayan, Türk Patent ve Marka Kurumu’nun 2021/080913 sayılı tescili ile markasını tescil ettiren Gerçek Tarih’i Turkcell Dergilik uygulaması üzerinden de okuyabilirsiniz. <https://dergilik.com.tr> adresinden erişilen uygulamada Gerçek Tarih’i Kültür-Sanat kategorisinde bulabilirsiniz.

Gerçek Tarih [.com.tr](https://dergilik.com.tr)
Tarihini farklı okuyun

VİRÜSTEN KORUNMAK ELİMİZDE

ÖKSÜRME VE HAPŞIRMA
SIRASINDA AĞIZ VE BURUN
TEK KULLANIMLIK KAĞIT
MENDİLLE KAPATILMALIDIR.
MENDİL YOKSA DIRSEĞİN İÇ
KISMI KULLANILMALIDIR.

TOKALAŞMA VE
SARILMA GİBİ
YAKIN TEMASTAN
KAÇINILMALIDIR.

KALABALIK
ORTAMLARDAN
OLABİLDİĞİNCE UZAK
DURULMALIDIR.

KİRLİ ELLERLE AĞIZ,
BURUN VE GÖZLERE
DOKUNULMAMALIDIR.

ELLER EN AZ 20 SANİYE
SÜREYLE SU VE NORMAL
SABUNLA YIKANMALIDIR.

SU VE SABUN OLMADIĞI
DURUMLARDA ALKOL
İÇERİKLİ EL ANTİSEPTİĞİ
KULLANILMALIDIR.

/SaglikBakanligi

saglik.gov.tr

Detaylı bilgi için
QR Code Okutunuz

Gerçek Tarih TV

Tarihi farklı izleyin

